

MIO

SEPTEMBER '83
2e jrg, nr 13
verschijnt tenminste
achtmaal per jaar

thema

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

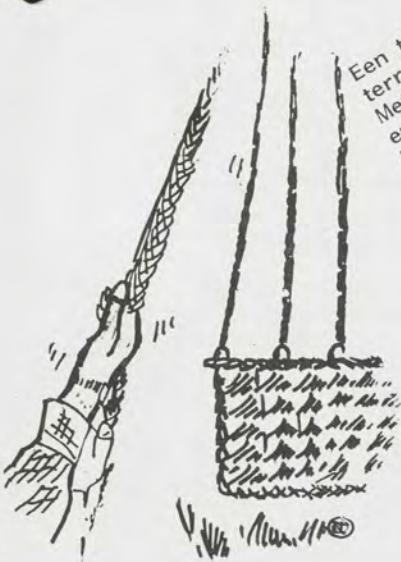
lokale economie en zelfbeheer

Een themanummer over zelfbeheer initiatieven op economisch terrein op lokaal nivo.
Met aandacht voor initiatieven in de 3de wereld, Amerika en West-Europa.

Een forum discussie over de (on)mogelijkheden om op lokaal nivo economische initiatieven te nemen op basis van zelfbeheer.

Tevens aandacht voor een aantal projecten in Nederland, en.....een aankondiging van een studie bijeenkomst voor bewonersorganisaties en opbouw- werker(st)ers over Lokale economie en zelfbeheer.

Als bijlage is toegevoegd een uitgebreide lijst van instellingen en organisaties die zich direct of indirect met deze materie bezig houden.

Ten Geleide	3
Kanttekeningen	4
Nicaragua	5
Bogotá	6
Zambia	8
Spanje	9
Frankrijk	11
U.S.A.	14
Lokale Economie en Zelfbeheer 'n Diskussie	17
Onderzoek	25
De woongroepen vereniging	27
De Kinkerbuurt	29
Het Woonkollektief	33
De voedselkoöp.	37
Het dorp Noordwijk	38
Nawoord	40
Financieringen	43
Colophon	48
Literatuur	53

ten geleide

Dit themanummer van M.O. is een bundel van artikelen, die zijn verzameld en geschreven door een speciaal daartoe in het leven geroepen werkredactie. De leden van deze werkredactie zijn allen betrokken bij ontwikkelingen in de 3^e wereld.

Uitgangspunt voor het themanummer is hoe mensen in vormen van koöperatief c.q. zelfbeheer een antwoord proberen te vinden op de problematiek van stijgende lasten, dalende inkomsten en afbraak van kollektieve voorzieningen.

Het gaat voornamelijk om projekten op lokaal niveau, waarbij het uitgangspunt niet primair het scheppen van werkgelegenheid is, maar de totstandkoming van een maatschappelijk zinvolle produktie. D.w.z. een produktie die ten goede komt aan die groepen in de samenleving die de bezuinigingen op dit moment het hardst in hun portemonnee voelen.

Al werkende kwam de redactie tot de konklusie dat veel ideeën en materiaal voorhanden waren binnen de zgn. 'alternatieve werkbeweging' en dat wat zich op buurtniveau afspeelt. In het nawoord wordt hier nader op ingegaan. De tegenstelling is er ook in ideologische zin: immers zelfhulp-ideologieën zijn in zwang, maar missen in feite elke offensieve politieke betekenis en passen prima in het denken over bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.

Aan de andere kant zou je kunnen stellen dat in de 'vertikale lijn', de lijn bestuurder:bestuurden steeds minder te verwachten valt, hetzij in de zin van 'geld binnen slepen uit wat voor potje dan ook', hetzij in de vorm van inspraak en participatie.

Binnen dit kader heeft de werkredactie gezocht naar een formule om de discussie over lokale ekonomie en zelfbeheer, en de positie daarin van het opbouwwerk, op gang te brengen.

Het themanummer is verdeeld in 4 blokken.

Het eerste blok behandelt projekten uit met name de derde wereld, Europa en Amerika.

Het tweede blok is een verhandeling over lokale ekonomie en zelfbeheer, ontleend aan een daartoe gehouden forumdiskussie + samenvatting van een onderzoek over buurtekonomie.

Het derde blok betreft de Nederlandse situatie.

Het vierde blok levert het nawoord.

Als supplement is een artikel opgenomen over alternatieve financieringsmogelijkheden en een colofon van organisaties en publikaties.

Tevens is een losbladig voorstel bijgevoegd voor een te houden studiedag over lokale ekonomie en zelfbeheer.

September 1983

Namens de werkredactie,
Bart Lammers.

Leden Werkredactie:

*Jarig Bakker-Kontaktgroep. Ned.
Vrijwilligers*

Ruud van Wezel-Idem

Hylke Wassenaar

Wim Van Hees

Greet Hettinga-NiMo/MeMO

Charlotte Krop-Platform Opbouwwerk

Bart Lammers-Idem.

KANTTEKENINGEN 3e WERELD PROJEKTEN

Om de lezer enig houvast te bieden bij het lezen van de volgende artikelen geven we hier, in een zwart-wit tekening, enkele steeds terugkerende onderwerpen aan.

1. *Gemeenschappelijke aktie in ontwikkeling*

De eerste kanttekening kan geplaatst worden bij de tijdsdimensie van een buurtinitiatief. In het prille begin van de aktie zijn de initiatiefnemers op zichzelf aangewezen.

Een voorbeeld is een stuk grond bezetten of een coöperatie starten.

Na een aantal maanden is het nieuwe eraf, het 'heilig vuur' geluwd, en begint de fase van consolidatie. De buurt kiest een buurtraad of de coöperatie kiest een bestuur. In de praktijk blijven twee mogelijkheden over:

het initiatief krijgt vorm of het bloedt dood.

Het is ook de tijd dat de activiteiten "als op een eiland" lijken te gebeuren. Waarbij de banden van de buurtbewoners met de stad of de rest van de gevestigde ekonomie pas later duidelijk en belangrijk worden.

2. *Buurt ekonomie in een politiek klimaat*

De tweede opmerking vooraf geldt dan ook de inpassing van het buurtinitiatief in de totale maatschappelijke produktie. Het gemak waarmee deze inpassing gaat, hangt af van de opstelling van de overheid. Stellen we het zwart-wit dan lijkt dat de overheid in Nicaragua een coöperatieve aktie zal steunen en dat de beginfase spoedig zal worden gevolgd door een opname in het totale maatschappelijke gebeuren.

Kijken we naar de ontwikkeling van een coöperatie in de VS dan zien we deze overheidsinteresse en wil tot opname van een coöperatie niet. In de VS bloeit de 'selfhelp' op in de 'vergeten buurten', het blijft een 'eiland gebeuren'. We noemen dit de afhankelijkheid van selfhelporganisaties van het politieke milieu.

3. *Het dilemma van de vertegenwoordiging-achterban*

Als derde punt willen we aandacht besteden aan de invloeden op een autonoom ondernemen. Charitatieve instellingen en hulpverleners doen een beroep op een buurtorganisatie in een zodanige vorm dat de buurtbewoners de (beslissings)macht over hun eigen aktie kunnen verliezen. Bijvoorbeeld is het vaak gebruikelijk dat buitenstaanders alleen willen/kunnen overleggen met een buurt-vertegenwoordiging. Na verloop van tijd blijken de vertegenwoordigers à-titre-personel te handelen en zijn de voorwaarden geschapen voor korrupsie. Anderzijds kan m.b.v. controle van de vertegenwoordigers een bewoners gebondenheid blijven bestaan.

4. *Konkurrentie-vervalsing?*

Een vierde diskussiepunt in onze beschrijvingen is de vraag waar de produktie in een buurteconomie verbonden is met de nationale en internationale ekonomie. Is er sprake van een konkurrentie-vervalsing of is het een aanvulling op de grootschalige ekonomie? Waarbij we hier kunnen zeggen dat elke produktie een kommerciële kant kent, die in een overzichtelijke sociale formatie als een buurt, kleinschalig kan zijn.

WONINGPROJECTEN VIA ZELFBOUW IN NICARAGUA

Inleiding

Kenmerkend voor ontwikkelingslanden zijn de uitgebreide krottenwijken bij de grote steden.

Honderdduizend mensen leven er in onvoorstelbaar slechte omstandigheden. De meeste "huizen" in deze wijken missen de voor ons zo gewoon aandoende voorzieningen als water, licht, toilet of douche. Nicaragua vormt hierop geen uitzondering (nog niet althans!).

De belangrijkste oorzaken van deze woningnood in Nicaragua zijn de volgende:

- De slechte economische situatie voor vele landarbeiders en boeren op het platteland bracht hen ertoe naar de steden te verhuizen, in de hoop daar een beter bestaan te kunnen opbouwen. Zo steeg het inwonertal van Managua, de hoofdstad van Nicaragua, in de tijd tussen 1950 en 1980 van ruim 140.000 naar 600.000.
- Er zijn in de laatste decennia, d.w.z. in de tijd van het Somoza-regiem, te weinig goedkope huizen gebouwd.
- De aardbeving van 1972 heeft grote schade toegebracht aan het huizenbestand. Ruim 200.000 mensen werden dakloos, van wie het grootste deel in krotten terecht kwam.
- Tijdens de bevrijdingsoorlog werden talloze huizen door bombardementen, brand of beschieting verwoest.
- Door de hoge bevolkingsgroei moeten er jaarlijks vele huizen extra gebouwd worden.

Sinds de overwinning van het FSLN op de Somoza-clan op 19 juli 1979 zit de Regering van Nationale Wederopbouw dus danig opgezadeld met het huisvestingsprobleem: een tekort van 250.000 huizen, waarvan 75.000 in de steden.

Het MINVAH en de zelfbouw

Direkt na de bevrijding is het Ministerie van Huisvesting en Ruimtelijke Ordening opgericht, het MINVAH.

Ter uitvoering van haar nationale huisvestingsplan heeft ze echter te kampen met grote financiële problemen. Door de slechte economische situatie van Nicaragua zijn de interne financieringsbronnen niet toereikend om in de kapitaalbehoefte van de MINVAH te voorzien. Mede daarom stimuleert de regering het systeem van zelfbouw.

Zelfbouw vindt plaats op verschillende manieren, variërend van mensen, die in hun eentje hun eigen huis bouwen, tot werkbrijgades van vrijwilligers, die in de weekenden aan het bouwen slaan. Door de week zijn het doorgaans werkloze buurtbewoners die aan het zelfbouwproject werken. Zij worden normaal betaald. Zij die in de weekends meege-

holpen hebben, hoeven de eerste twee jaar niets voor hun huis te betalen. Daarna betalen ze hun huis in maandelijkse termijnen af.

In een groot aantal wijken zijn of worden via het MINVAH materialenbanken opgericht. Deze stellen tegen redelijke prijzen bouwmaterialen en gereedschappen ter beschikking. Hierdoor wordt het ook voor arme lagen van de bevolking mogelijk hun huisvesting te verbeteren.

Daarnaast heeft de MINVAH een afdeling opgericht die zich bezig houdt met het onderzoek naar bouwmaterialen en bouwtechnieken. Via dit onderzoek hoopt men de bouwkosten te verlagen en de afhankelijkheid van buitenlandse materialen en technologie te verminderen. Doordat de nadruk ligt op het gebruik van nationale produkten wordt tevens de ontwikkeling van lokale industrie voor de produktie van bouwmaterialen bevorderd.

Zo is er bijvoorbeeld de nationale grondstof adobe, een soort leemachtige aarde. Van deze grondstof wordt gebruik gemaakt bij bakstenen, goten, irrigatiewerken en dergelijke.

Een voorbeeld van een dergelijk zelfbouwproject is de wijk "San Judas", in het zuidwesten van Managua. Er worden 60 nieuwe woningen gebouwd door de toekomstige bewoners zelf met financiële en technische hulp van het MINVAH. Een belangrijke rol bij de bouw spelen ook de verschillende massasaorganisaties, zoals de C.D.S. (Comité de Defensa Sandinista) en de A.M.N.L.A.E. (Asociación de Mujeres Nicaraguenses Luisa Amanda Espinoza). Tot deze laatste groepering, de vrouwenorganisatie, behoren de ongeveer vijftig vrouwen die bezig zijn met het oprichten van een kollektieve bakkerij. Hier zullen tortilla's, een soort maispannekoeken gemaakt worden.

De begroting voor dit werk werd door de buurtbewoners zelf uitgewerkt. Door de ervaring in de huizenbouw zijn ze in staat de bakkerij zelf te bouwen. De winsten van het kollektief zullen geïnvesteerd worden in gemeenschappelijke voorzieningen voor de buurt.

Verder heeft de buurt het park "Eduardo Flores" aangelegd. In samenwerking met het MINVAH en andere instanties is ook een rioeringsproject gerealiseerd, waarvan ruim 1500 gezinnen profiteren. Binnenkort worden er een school, een kerk en een gezondheidscentrum gebouwd.

Deze manier van werken levert het voordeel op, dat werklozen uit de buurt ervaring opdoen en (al is het misschien tijdelijk) geld verdienen. Tevens is het mogelijk de huizen goedkoper te bouwen.

Er zijn echter grote problemen die een ge-

stage voortgang van projecten als in "San Judas" in de weg staan.

Allereerst is er het al genoemde financiële probleem.

Het overgrote deel van de financiering van de huisvesting vindt plaats via buitenlandse leningen (in 1981 voor 91%). Het nadeel hiervan is, dat leningen kunnen worden geblokkeerd, b.v. uit ideologische overwegingen, waardoor vertraging in de bouwprogramma's kunnen ontstaan. Het is daarom op dit moment ook nog niet duidelijk, wanneer het gehele project klaar zal zijn.

De MINYAH hecht veel waarde aan de steun en medewerking van de massa-organisaties, met name de verschillende vakbonden, de CDS en de AMNLAE. Leden van deze organisaties nemen deel in alle fasen van het project: ontwikkeling, planning, uitvoering, begeleiding, voorlichting en beheer. Echter wegens het grote tekort aan hoger kader en het feit dat de mensen niet gewend zijn om met elkaar samen te werken komt het er in de praktijk op neer, dat slechts enkele personen de leiding hebben. Een bijkomende moeilijkheid is ook, dat een groot aantal bewoners juist van de krottenwijken

nog niet zijn aangesloten bij een vakbond of andere organisatie.

Dit wordt veroorzaakt door het hoge percentage werklozen en de grote informele sektor en het werk in de huishouding. Dit laatste is een ernstig sociaal probleem: 15% van de gezinshoofden, en waarschijnlijk ligt dit percentage hoger, zijn vrouwen die verlaten zijn door hun vriend of man. Vaak staan deze vrouwen de hele week op de markt of hebben een ander beroep; en daarnaast moeten ze nog voor de kinderen zorgen. Dus van een optimale inbreng bij buurtprojecten kan nauwelijks sprake zijn.

Kortom, de wijkcomitees (CDS) en vrouwenorganisatie (AMNLAE) vereisen een aanzienlijke inspanning van een beperkt aantal organisatoren en kaderleden op een groot aantal terreinen. Zoals al genoemd bestaat het gevaar hierdoor, dat de mate van activiteit en effectiviteit binnen de buurt te veel afhankelijk is van de activiteiten van enkele personen. Een belangrijke voorwaarde voor een massale, georganiseerde deelname van de bevolking bij het wel en wee in de wijk is derhalve een hoop politiek en sociaal bewustzijn van een groot deel van die bevolking.

Hylke Wassenaar

VOGELVRIJ WONEN IN BOGOTA

Inleiding

Santa Rosa de Lima is een volksbuurt in Bogotá en Bogotá is de hoofdstad van Colombia. Een korte beschrijving van een volksbuurt in een Latijns Amerikaans land volgt hier aan de hand van het boek van Roel Janssen "Wij hebben zelfs geen recht op de stad."

De stad ligt als een onafzienbare huizenzee (25 km lang en 10 km breed) uitgestrekt over de Sabana de Bogotá, een op 2600 km gelegen hoogvlakte tussen de bergen. Ze telde in 1973 naar schatting 3,2 miljoen inwoners en een jaarlijkse groeipercentage van 6,8 (3,7% resultaat van natuurlijke groei en 3,1% het gevolg van migratie). Is het moeilijk om het kwalitatieve en kwantitatieve woningtekort als alarmerend hoog voor te stellen? Nee hé!

De mensen die een huis nodig hebben beseffen dat ze dat zelf moeten regelen, willen ze betaalbaar wonen. Zo ontstaat de ongecontroleerde explosieve groei van de stad die in Bogotá vooral de vorm aanneemt van "invasie" en "piratenbuurten". Een derde van het oppervlak en de helft van de bevolking van Bogotá valt in de categorie volksbuurt - de verzamelnaam voor invasie en piratenbuurt.

De volksbuurt is gekenmerkt doordat de woningen door de bewoners zelf in fasen opgebouwd worden en dat de aanleg van

openbare voorzieningen (wegen, waterleiding ed.) in de regel plaats vindt door gemeenschappelijke werkzaamheden.

De buurt

De volksbuurt Santa Rosa is een invasiebuurt; een aantal mensen heeft in 1963 een stuk grond bezet. Ze bouwden er hun hutten, die ze dag en nacht bewaken tegen eventuele acties van de grondeigenaar en/of de overheid i.c. de politie. De invasie was niet georganiseerd, maar vond spontaan plaats. Zodra iedereen ontdekte dat dit terrein bezet was, verspreidde zich het nieuws dat in Santa Rosa percelen werden uitgedeeld van 15 bij 8 meter. "Echte moeilijkheden heeft de eigenaar nooit gemaakt om de doodeenvoudige reden dat deze grond erg onvruchtbaar is. Deze heuvels brengen helemaal niets op. Hij hoopt alleen dat de waarde van zijn terrein toe neemt doordat wij het steeds woonbaarder maken, op een goed moment zal hij misschien van het distrikt Bogotá eisen dat ze de zaak met een gunstige regeling voor hem oplossen."

De buurt organisatie

De organisatie en administratie van de buurt ligt meestal bij een buurtraad die door de

bewoners is aangewezen. De bewoners stellen buurtregels op die in de beginjaren streng worden gerespecteerd. De regels zijn niet mis zoals blijkt:

*Reglement van Orde van de buurt Santa Rosa de Lima.
Verreken om een perceel toegewezen te krijgen.*

1. De persoon moet getrouwd zijn en tenminste 4 kinderen hebben.
2. De persoon moet kunnen aantonen geen strafregister te hebben.
3. De persoon moet kunnen aantonen geen onroerend goed te bezitten in de stad of op het platteland.
4. De persoon moet tot de werkende klasse behoren en mag niet meer dan \$ 1000,- pesos per maand (1964) verdienen.
5. De nieuwe bewoner moet zijn huis binnen 14 dagen opbouwen anders verliest hij het recht op zijn perceel.
6. De bewoner moet actief deelnemen aan de gemeenschappelijke taken, de buurtvergaderingen bijwonen en zijn medebuurtbewoners respecteren.
7. Wie zijn huis niet bewoont, verliest zijn aanspraken er op.
8. Het is verboden om meer dan 1 huis in de buurt te bezitten.

Hier wonen mensen om te wonen. Het terrein is niet bestemd voor speculatie maar om te voldoen aan het recht dat iedereen heeft om een dak boven zijn hoofd te hebben.

Goedgekeurd door de buurtgemeenschap op 17 mei 1964.

De bouw van de woningen verloopt via het systeem van zelfbouw en ligt helemaal in handen van de betreffende gezinnen, die ook zorg dragen voor de materialen en geldmiddelen. Er bestaan geen officiële mogelijkheden voor krediet; de bewoners slagen er soms in iets te lenen bij familie, vrienden of hun patron.

Materialen als ijzeren deuren, kozijnen, hout zijn meestal van kleine werkplaatsen afkomstig of van de ondoorzichtige tweedehands scharrelmarkt in afvalmaterialen. Bakstenen worden zowel geleverd door de kleine steenbakkerijtjes die nog voor-industriële produktietechnieken gebruiken, als door de baksteenindustrie. 16 tot 41% van het gezinsinkomen blijft opgaan aan de woonkosten. In de helft van de zelfbouwhuizen van Santa Rosa is er maar 1 kamer ter beschikking om te slapen, te leven, koken, eten en studeren. Gescheiden slaapkamers voor ouders en kinderen komen nergens voor.

Wederzijdse hulp

Vanaf het ontstaan van de buurt speelt vrijwillige wederzijdse burenhulp een belangrijke rol om (ernstige) ongelukken te onderkennen en acties te ondernemen.

Een voorbeeld uit 1965:

*"In het begin sjuowden we water in grote blikken van een openbare wasplaats in de stad de heuvel op. Het eerste water hier boven kwam uit een kraan uit de nabij gelegen buurt El Rocío.
We hebben een schema gemaakt van toerbeurten: Sommige konden overdag, anderen 's nachts water tappen. De kraan stond nooit stil. Zelfs om 2 uur 's nachts moest je in de rij staan. Daarna hebben we in 1965 zelf een watervoorziening aangelegd. Met wel 40 man hebben we er de hele nacht aan gewerkt. We hebben een apparaat geleend om de hoofdpijpleiding door te boren, die precies over dit terrein van de watertanks van Vitelma naar de stad loopt."*

Bij ongelukken en sterfgevallen van buurtbewoners worden inzamelingen gehouden waarbij via de geluidsinstallatie de bewoners worden opgeroepen om enkele pesos bij te dragen.

De onderlinge verbondenheid wordt nog versterkt omdat van ruim een derde van de bewoners één of meerdere familieleden in de buurt wonen.

Veranderingen

De oorspronkelijke regels van het Reglement van Orde zijn door de komst van nieuwe bewoners - kopers(!) verwaterd. Zo komt het voor dat iemand in staat is om meerdere huizen te bezitten en onder te verhuren. En het legaliseren van de openbare voorzieningen (dat geld kost) maakt het voor het armste deel van de wijk onmogelijk te blijven wonen. Zij gaan op zoek naar nieuwe (slechte) gebieden om goedkoper uit te zijn. De geschiedenis herhaalt zich.

Arbeidsomstandigheden

Hieronder nog iets over de arbeidsomstandigheden in de wijk waar de helft van de mensen tussen de 9 en 11 uur per dag werken. Het verhaal van de kleermaker die oude kleren opkoopt, uit elkaar tomt en weer in elkaar zet.

"Ik doe veel verstelwerk en maak broeken in opdracht van klanten in de buurt. Met deze tweedehands trapmachine kan ik me van een redelijk bestaan verzekeren. Als je handig bent, kun je goede zaken doen. Ik koop bijvoorbeeld oude kleren op van de parochie of bij de lommerd. Die torn ik uit elkaar en van de stukken die niet versleten zijn, maak ik nieuwe broeken. Mijn vrouw helpt me met het strijken en soms komt een buurjongen me helpen met het lostornen van oude broeken. In ruil daarvoor krijgt hij hier eten en leer ik hem het kleermakersvak."

De varkenshoudster die biggen vetmest en dit doet met opgehaald afval van de hotels en dergelijke, de biggen zijn echter niet van haarzelf.

"Mijn man is overleden, hij was steenbakker. Ik verdien nu mijn geld door varkens vet te mesten. Als de beesten zijn vetgemest, verkoop ik ze aan het slachthuis en dan moet ik de prijs delen met de eigenaars van de varkens. Want de varkens zijn niet van mij; ik heb niet genoeg geld om biggen te kopen. 's Morgens om 4 uur ga ik met mijn dochters, en met de ezels, beladen met grote blikken,

op stap naar de restaurants om de etensresten af te halen, waar ik ook nog voor moet betalen ook."

Ruud van Wezel

Toen Zambia nog Noord-Rhodesië heette, waarde daar de geest van Livingstone rond. Livingstone heeft het hele land doorkruist en overal was zijn missionaire ijver voorbeeldig en wat belangrijker was: hij klaagde de onmenselijke toestanden van de slavernij aan. In zijn voetsporen traden veel zendelingen en missionarissen. Je hoort nu nog dramatische verhalen over kleine gezelschappen, die in kleine bootjes de Zambesi stroomopwaarts opvoeren, dat was meer lopen náást de boten dan varen en ze moesten ook al hun bagage en de kostbare bijbels dragen!

De Engelse koloniale heersers in London lieten na veel vijfen en zessen Noord Rhodesië zelfstandig worden. Onder leiding van de vaderfiguur Kaunda en dankzij de geweldige kopervoorraden werd Zambia een land met heel goede vooruitzichten. Kaunda formuleerde een prachtige staatsfilosofie: christelijk humanisme, met als belangrijkste element de eenheid in het Afrikaanse dorp van oudsher. Die eenheid moest ook in een land kunnen bestaan. In de eerste dagen na de onafhankelijkheid in 1964 wilde men in euforie samenwerken, samenleven. Koöperaties waren het middel om het ver achtergebleven platteland in die eenheid te betrekken. Israël's legden plannen voor om het platteland te mobiliseren volgens de ideeën, die ook in Israël zo effectief gebleken waren. Maar met het dalen van de koperprijzen, bleken niet alleen de ideeën van de Israël's, maar ook die van de Zweden, Canadezen en van wie al niet allesbehalve eenheidsbevorderend te zijn. Het geld raakte op en de ideeën deugden niet. De achterstand van het platteland werd alsmáar groter, ook al werden er ziekenhuizen, scholen en allerlei opleidingscentra gebouwd. Het belangrijkste effect daarvan was dat de trek naar de grote steden werd bevorderd.

Bescheiden start

Om arme Afrikanen in staat te stellen om door doelmatig sparen, doelen te bereiken, waar ze uit zichzelf nooit toe in staat zouden zijn, werd in Chikuni een credit-union opgezet. De start was heel eenvoudig: de mensen werden er warm voor gemaakt om mee te doen. Eerste vereiste om mee te mogen doen, was dat men begreep, hoe het werkte. De eerste 5 jaar (!) werd er geen ngwee (stuiver) ingelegd.

Er werd alleen maar over gepraat hoe alles in elkaar zat. Die 5 jaar werd door het missiepersoneel gebruikt om bekwame mensen op te leiden voor de belangrijkste functies: voorzitter, sekretaris en penningmeester. Met name de laatste functie was erg belangrijk. De Zambianen dachten, dat een Mzungu (Europeaan) dat wel zou doen, maar nee, de Mzungus vonden dat een Zambiaan dat moest doen.

Het probleem was vrij simpel, maar in Zambia vrijwel onoplosbaar. Wie de kas van een credit union beheert is een 'Bwana Mkubwa', een hele piet. Die moet zijn status kunnen waarmaken, vooral ten opzichte van zijn familie en vrienden. In Chikuni hamerde men erop, dat de penningmeester maar één functie had, namelijk op een verantwoorde manier de penningen te beheren. Nadat men iemand had gevonden met zo'n simplistische taakopvatting was het niet moeilijk meer om de credit union van start te laten gaan.

In het begin waren de inleggelden erg bescheiden. Om lid te kunnen worden moest men f. 5,- betalen en als maandelijks bijdrage moest ieder een stuiver betalen. Om scheve toestanden te voorkomen werd het inschrijfgeld gefixeerd op f. 5,-; de maandelijks bijdrage mocht niet hoger zijn dan f. 1,-. Aanvankelijk werd er met het ingelegde geld niets gedaan. De inleggers werden in regelmatige bijeenkomsten vertrouwd gemaakt met mogelijkheden en onmogelijkheden van een credit union en konden zelf ook bepalen, hoe een en ander in het werk moest gaan. Bijvoorbeeld hoe zij controle konden uitoefenen op het financiële beleid, hoe zij mede konden bepalen, wie een lening kon krijgen en tot welke hoogte, enzovoorts.

Bij de eerste leningen ging het om geringe bedragen, een paar tientjes meestal. Elke lening moest goedgekeurd worden door een algemene inleggersvergadering; de penningmeester kreeg dan de volmacht om de zaken verder af te handelen. Als de zaak afgehandeld was, moest hij verantwoording afleggen aan de inleggers. Dit alles volgens het principe van een roulerend fonds: men legt geld in, leent geld, betaalt dat terug met rente, men inkasseert dividend, zodat men aangemoedigd wordt om te blijven leggen.

Gestadige groei

Op den duur heeft de Chikuni Credit Union zich ontwikkeld tot een oase van stabiliteit in de Zambiaanse samenleving. Een gestadige groei, die alleen beperkt werd door de grenzen, die de mensen er zelf aan gesteld hadden, stak schril af tegen de vaak wilde plannemaking en gigantische fiasko's, die zoveel ontwikkelingsprojecten karakteriseerde.

Chikuni is nu niet alleen een credit union, maar er zijn verschillende andere projecten aan verbonden; gezondheidszorg, voedingsverbetering, kleinschalige landbouw. Sinds enkele jaren heeft de Stichting Nederlandse Vrijwilligers er enkele vrijwilligers ingezet om ook daar de nieuwste ideeën uit Deventer en Wageningen ingang te doen vinden.

Jarig Bakker

EEN GESLAAGD PROJECT: DE KOÖPERATIEVENGROEP VAN MONDRAGON

Diep in het hart van de Spaanse Pyreneeën, het land van de Basken, ligt het stadje Mondragon. Dit stadje is in de loop van de laatste veertig jaar het centrum geworden van een steeds groeiende koöperatieve beweging, welke zijn oorsprong vindt in de activiteiten van priester Don José Maria Arizmendi. Deze man vestigde zich in 1941 in Mondragon en stelde zich een belangrijk doel, het ontwikkelen van Baskenland, dat totaal verslagen uit de Spaanse Burgeroorlog tevoorschijn was gekomen. Een grote koöperatieve beweging moest het fundament vormen van nieuwe welvaart en werkgelegenheid, in bedrijven, waarvan de arbeiders mede-eigenaars zijn en betrokken zijn bij belangrijke beslissingen.

Na een aantal jaren van voorbereiding (bijv. opleiding van kaderpersoneel) ging het experiment van Mondragon officieel in 1956 van start met de oprichting van de eerste koöperatie.

Tegenwoordig bestaat de koöperatieve beweging uit meer dan 135 koöperaties op allerlei terreinen: socio-kulturele, industriële, huisvestings-, konsumptie-, en landbouwoöperaties.

De Caja Laboral Popular

Het centrale instituut van de koöperatie is de Bank, de Caja. Ze kent inmiddels meer dan driehonderdduizend rekeninghouders. Een bewijs dat de Baskische bevolking vertrouwen heeft in het arbeiders-zelfbestuur-experiment. De Caja heeft drie functies:

- ze legt de gemeenschappelijke spelregels vast, koördineert de inspanningen en nieuwe initiatieven in heel Baskenland
- ze is financieer voor bestaande en te ontwikkelen koöperatieve experimenten
- ze geeft managementadviezen aan bestaande koöperaties, terwijl ze technische en financiële hulp verleent bij de oprichting van nieuwe.

Het welslagen van het experiment vereist, dat aan een aantal objectieve voorwaarden voldaan moet worden en dat de bereidheid aan wezig is van een aantal mensen om zich sociaal en economisch te engageren. Het is niet de bedoeling om zoveel mogelijk koöperatieven op te zetten. Dit heeft slechts zin, als er een groep mensen is die hun schouders onder het project wil zetten. Het initiatief moet steeds van de arbeiders zelf uitgaan. Voor technische en financiële bijstand kunnen ze altijd bij de bank terecht. Een en ander houdt ook in, dat reeds bestaande ondernemingen zich kunnen aansluiten bij de koöperatieve beweging, wat in de praktijk ook het geval is.

De spelregels

Kapitaal en arbeid

Het financieringssysteem, zoals Mondragon dat heeft ontwikkeld, heeft belangrijk bijgedragen aan het succes van de koöperatieven. De arbeiders van een koöperatie moeten vennoten zijn van de koöperatie en vennoten kunnen alleen arbeiders zijn. Nieuwe leden moeten een bijdrage leveren aan het kapitaal van de koöperatie. Tenslotte zijn ze mede-eigenaar. Wie geen geld heeft, kan het lenen van de koöperatieve bank, de Caja. Iemand die vertrekt, krijgt zijn aandeel terug. Deze vorm van auto-financiering heeft een beslissende rol gespeeld in de ontwikkeling van het koöperatieve experiment.

De inbreng van kapitaal door de arbeiders is niet alleen een financieringsmiddel, maar ook een instrument om de arbeiders dichter te betrekken bij de gang van zaken in een onderneming. De psychische instelling van iemand die geld investeert en het risico loopt dit te verliezen, verschilt grondig van het gedrag van mensen die het "zomaar in de schoot geworpen krijgen". In het laatste geval is het moeilijk om de mensen te motiveren voor de doelstellingen van de onderneming. Dit is ook de reden, waarom zo weinig mogelijk kapitaal van buiten de koöperaties aangetrokken wordt. Slechts in de start- en expansiefase wordt dikwijls aangeklopt bij de Caja Laboral.

Dit financieringssysteem brengt met zich mee, dat er een onverbrekelijke band bestaat tussen de werknemers en de directie.

Deze band veronderstelt twee dingen:

Het kapitaal moet ondergeschikt zijn aan de arbeid en de inspraak van de arbeider in het beheer van de onderneming moet egalitair en democratisch zijn, volgens het principe "een man, een stem".

Deze stem wordt op de jaarlijkse Algemene Vergadering uitgebracht, waar het directiecomité gekozen wordt (= een soort Raad van Beheer), dat belast is met het rechtstreekse beheer van de onderneming en dat de voorzitter en direktieleden benoemt, die de uitvoerende macht vormen van het bedrijf.

Vervolgens vindt de inspraak van de arbeiders in het beheer zijn uitdrukking in de winstdeling. Naargelang de hoeveelheid winst die er gemaakt is, wordt een deel daarvan, tussen de 30 en 60% rechtstreeks in het Reservefonds gestort; dit geld blijft in het bedrijf.

Ongeveer 10% van de winsten wordt in het Fonds voor Sociale Werken gestort, wat ten goede komt aan de (dorps)gemeenschap bijv. in de vorm van onderwijs of gezondheidszorg.

De rest wordt onder de arbeiders verdeeld, rekening houdend met geleverde arbeidsprestaties. De winst wordt verdeeld in functie van de geleverde arbeid - het grondprincipe van de koöperatie - en staat dus niet in functie van het ingebrachte kapitaal. Het kapi-

taal wordt als een produktiemiddel beschouwd en kan in die hoedanigheid aanspraak maken op een vaste vergoeding: interest. Kortom, arbeid geeft recht op inspraak en winst, niet de inbreng van kapitaal.

Solidariteit

Alle koöperatieven zijn gebaseerd op een tweeledig solidariteitsprincipe; de interne solidariteit, die zijn uitdrukking vindt in de loonschaal; de verhouding tussen het hoogste en het laagste loon mag niet groter zijn dan 3 : 1 : de externe solidariteit bestaat hierin dat de lonen niet meer dan 10% hoger mogen zijn dan lonen van arbeiders met vergelijkbaar werk buiten de koöperatieven.

Door deze verhouding probeert men een evenwicht tot stand te brengen tussen het solidariteitsprincipe (= het loonverschil zo klein mogelijk houden) enerzijds en de noodzaak om kapabele en efficiënte beheerders en technici aan te trekken anderzijds, wat een verbreding van de loonschaal met zich meebrengt. Dit principe wordt naast de solidariteitsgedachte ook ingegeven door de idee, dat mensen niet enkel gemotiveerd worden door materiële stimulansen, maar ook door andere factoren:

- de democratische structuren en de maatschappelijke en statutaire doelstellingen (bijv. het scheppen van werkgelegenheid);
- een doorgaans hoog beleids- en scholingsniveau;
- de meer ontspannen, democratischer en minder hiërarchische arbeids sfeer dan in de klassieke privé-bedrijven, waar de machtsstructuren eens en voor altijd liggen.

Democratische inspraak

De inspraak is een essentieel kenmerk van een onderneming in zelfbeheer of van een koöperatief.

Eerste vereiste voor een democratisch beheer is een permanente informatiestroom. Dit houdt in zowel informatie van boven naar beneden (d.w.z. informatie over het beheer, de stand van zaken en de relevante economische en sociale aspecten van het bedrijf) als informatie van beneden naar boven, waardoor arbeiders-koöperanten de mogelijkheid hebben om hun zorgen en problemen aan de leidinggevende instanties kenbaar te maken.

Voor de grotere koöperatieven (2000 tot 3000 koöperanten) is onlangs een nieuwe democratische structuur in het leven geroepen: de sociale raden.

De leden van de koöperatief zijn in basisgroepen ingedeeld (200 mensen) die een sociale raad kiezen. Deze raad is hun spreekbuis voor alle problemen die hen als individu of als groep rechtstreeks aangaan.

Daarnaast gaat men ervan uit, dat inspraak een technisch probleem is, een kwestie van management. Zorg voor de arbeidskrachten en een goede arbeidsorganisatie zijn essentieel voor de goede gang van zaken binnen een bedrijf. Zo probeert men de tendentie naar een steeds verder doorgedreven ar-

beidsindeling (bijv. door automatisering) een halt toe te roepen of om te buigen in een richting van meer creatieve en geïntegreerde taken, die de initiatiefgeest en vindingrijkheid van de arbeiders stimuleren. Kortom, men stelt alles in het werk om het menselijke aspect binnen het produktiesysteem zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen: de arbeiders de kans geven om elkaar beter te leren kennen en om inzicht te krijgen in het reilen en zeilen van de koöperatie.

Strategie voor de toekomst

Omdat inspraak eerste prioriteit is geworden bij de koöperatieve beweging, zal dit gegeven zeker zijn weerslag hebben op de toekomstige ontwikkelingen binnen de beweging.

Moest men vroeger meer aandacht besteden aan de onderneming als economische eenheid, tegenwoordig neigt men steeds meer naar het aksentueren van het sociale aspect van de koöperatie. Door de waardenverschuiving ten gunste van het inspraak-aspect binnen de koöperatieve beweging is het goed mogelijk, dat de strategie van de groep zich in de toekomst zal gaan toespitsen op de kwalitatieve kanten van bedrijfsvoering (bijv. interne organisatie en "menselijke" arbeid) i.p.v. kwantitatieve aspecten dat het personeel niet meer hetzelfde is als 20 jaar geleden: de arbeiders staan zowel technisch als sociaal op een veel hoger peil. Er moeten daarom arbeidsplaatsen geschapen worden, die beantwoorden aan de behoeften van de maatschappij. Omwille van de gevorderde technologieën vereisen de produktieprocessen hoger geschoolde arbeidskrachten, wat tot gevolg heeft, dat meer de nadruk gelegd wordt op kwalitatieve verbetering dan op groei.

Echter ekonomische ontwikkeling veronderstelt dat men op een optimale wijze gebruik maakt van de materiële middelen en menselijke mogelijkheden die in een bepaalde gemeenschap aanwezig zijn. Binnen het kader van een zich steeds sneller ontwikkelende competitieve groei-ekonomie blijkt het moeilijk te zijn de doelstellingen van de koöperatieve beweging, het samengaan van participatie, geringe inkomensverschillen en grote efficiency, te kunnen handhaven. De concurrentie wordt steeds feller, bovendien is er de automatisering als vernietiger van de werkgelegenheid. In hoeverre moet Mondragon mee-automatiseren, omdat de concurrentie dat ook doet? Voor dergelijke vragen staan de leden van de beweging in Mondragon op dit moment. De geschiedenis van de beweging geeft wat dit betreft vertrouwen in de toekomst. Wanneer het mis dreigt te gaan in een koöperatie, hebben de mensen het verrekte snel in de gaten. Dan steken ze de koppen bij elkaar en gaan direkt aan de slag om oplossingen te zoeken. Een groot verschil met Nederland, waar de buitenwacht het vaak eerder weet dat er in een bedrijf iets mis is dan de werknemers zelf.

Hylke Wassenaar

Bronnen: De Volkskrant
Anders Werken (IOC)

NAAR EEN EKONOMIE OP WIJK-NIVO:

Van stedenbouw tot beheer.

Alma Gare is het eerst bekend geworden als een strijd op stedelijk nivo; al in 1967 eisten strijdbare leden van de 'Confédération syndicale du cadre de vie' een renovatie van deze wijk.

In 1973 richten zij het 'Atelier populaire d'urbanisme' (APU) op, dat sindsdien regelmatig open bijeenkomsten houdt. Wekelijks discussieren de buurtbewoners over de toekomst van de eigen wijk.

Enkele uitgangspunten en kenmerken van de bewonersorganisatie zijn:

- * Voor hen is de organisatie een middel om één of meer doelen te bereiken.
- * Wie wil kan zich met de discussies bemoeien, de vergaderingen zijn openbaar.
- * 'On agit, on réfléchit, on construit', staat op de gevel van APU gebouw. Handelen, denken en opbouwen is dan ook het motto in het optreden van de bewonersorganisatie.

Dankzij een experimentele subsidie heeft de bevolking voor de eerste keer het recht en de middelen om, onafhankelijk van wat voor bevoogding ook, haar eigen deskundigen in te zetten.

Aanvankelijk ging de strijd om de gemeentelijke plannen de stadsvernieuwing voor de wijk tegen te gaan. In 1977/1978, na een jaar komt de gemeente Roubaix tegemoet aan de eisen van de wijk en gaat akkoord met een inrichtingsplan voor de wijk dat door bewoners samen met deskundigen ontworpen is.

In dat plan wordt de wijk niet meer beschouwd als verscheidene, onafhankelijke delen, maar als één geheel. Er komt een integratie van renovatie- en nieuwbouw. Werkzaamheden, waarbij het karakter en de structuur van oude stratenplan - de steegjes - zoveel mogelijk behouden blijft. Het plan is de uitdrukking van de eigen discussie over Alma-Gare door de bewoners en de erkenning daarvan door de autoriteiten.

Naar aanleiding van de geslaagde actie om de wijk te behouden, is vervolgens gekeken naar de mogelijkheden om economische activiteiten binnen de wijk op te zetten. Uitgaande van de analyse, dat 40% van de goederen en diensten die door de wijkbevolking worden gekonsumeerd, door dezelfde bevolking geproduceerd kunnen worden, leken er voldoende kansen aanwezig te zijn om een aantal economische activiteiten te ontwikkelen. We kunnen de volgende noemen:

Régies techniques. Toen eenmaal de eerste groepen flats opgeleverd waren, ontstonden problemen met onderhoud van trappenhuisen en gangen. Concierges die daarvoor waren ingehuurd konden het werk niet aan. Het vandalisme door de kinderen leek niet te stoppen.

Tot iemand in een bewonersvergadering (bewonersraden waren een uitvloeisel van de renovatiestrijd) de vraag stelde of de bewoners niet beter gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor de gebouwen konden opnemen. Een opbouwwerker (animateur du quartier) werkte dit idee verder uit. Zo ontstonden de technische diensten: een twaalftal bewoners hebben er intussen deeltijds een job in gevonden en een vijftal voltijds. Twee technische diensten functioneren nu, onder verantwoordelijkheid van de bewonersraden, één per groep van 150 à 200 woningen/flats.

Almag'Art. Hier gaat het om een drukkerij, gekoppeld aan het buurtschooltje. Uitgangspunt daarbij was dat in een arbeidersbuurt kinderen op school te gemakkelijk vervreemden van de thuissituatie. Een drukkerijwerkplaats zou de mogelijkheid bieden 'werken' onder de aandacht van de kinderen te brengen. De drukkerij heeft op dit ogenblik vier werknemers in dienst.

Alma-SCOP (Société Coopérative Ouvrière de Production: produktiecoöperatie): een bouwcoöperatie die voor de grote onderhoudswerkzaamheden zorgt. Goed voor elf arbeidsplaatsen.

Atelier du bois: het 'kleine broertje' van de bouwcoöperatie, die timmerwerk en ook meubels construeert. De twee initiatiefnemers hebben trouwens een nieuw zelfbouwstelsel ontwikkeld voor kasten. Ze werken o.a. aan het meubilair van de basisschool. De werkplaats wordt ook opengesteld voor wie in zijn vrije tijd hout wil bewerken. De initiatiefnemers begeleiden hen daarbij.

Atelier cuisine: een restaurant met het statuut van een vereniging zonder winstoogmerk (Association sans but lucratif). Dagelijks worden zowat 50 maaltijden verstrekt, tegen een matige prijs, aan wie werkt of woont in de buurt. Twee vaste medewerkers zijn hieraan verbonden. Ook worden kooklessen en lessen in dieet-leer georganiseerd.

Pénélope: confectie-atelier, waar drie vrouwen in deeltijd werken. Bedoeling is oude kleren te verstellen en te verkopen in de buurt. Dit project staat er financieel het slechtste voor.

Tegelijkertijd hebben de bewoners geprobeerd het beleid van het sociaal centrum in een door hen gewenste richting te buigen. De sociaal werkers kregen het verzoek de kollektieve dimensie bij sociale problemen toe te dekken. Nu heeft de bevolking een directeur gekozen die bij een beleid past, waarbij het Sociaal Centrum een plaats krijgt in en een bijdrage levert aan de door de bewoners gestarte ontwikkelingen in de wijk.

Tevens is geprobeerd meer greep te krijgen op de onderwijssituatie. Het aantal schoolverlaters zonder diploma of vakopleiding is groot.

Een oplossing moet gezocht worden én op school en in het milieu van herkomst. Omdat vaak de ouders niet bij machte zijn om met de leerkrachten van de school de onderwijssituatie te bespreken, is de idee om ouders desinddige pmdersteimong ter beschikking te stellen.

Met een deskundige - die geen band heeft met de school - kunnen de ouders een steun krijgen in de onderwijssituatie van de jongeren, zodat onder andere een betere aansluiting mogelijk is met de arbeidsmarkt en de verwachtingen daarover.

Uit bovenstaande mag blijken dat in Alma-Gare langs verschillende lijnen activiteiten ontplooid worden, die alleen in hun onderlinge samenhang begrepen kunnen worden. Als illustratie volgt een gedeelte uit een notitie ten behoeve van een wijkvergadering in september '79.

Deze tekst had tot doel de discussie opnieuw aan te zwengelen, na de aanneming van het plan voor de renovatie van de wijk en de eerste aanpak van de organisatieproblemen. Deze tekst was getiteld: 'Naar een plan voor de organisatie van het sociale leven'. Een passage was gewijd aan sociale en economische aspecten en met name de idee van de 'inpasbaarheid'.

'De wijk is weliswaar het 'eerste grondgebied' voor het sociale leven, maar je kan het geen op zichzelf staande entiteit noemen. Voor de verkozen politicus Alma-Gare een deel van een groter geheel (de gemeente Roubaix). De gemeente zelf maakt deel uit van een nog groter stedelijk industriële en commerciële netwerk.

Voor de bewoners van de wijk is Alma-Gare maar één van de plaatsen in hun leven; hun relaties, in het werk, bij menselijke contacten, in de cultuur, strekken zich uit buiten de wijk. De wijk is het eerste grondgebied, dat van de intimiteit en van het dagelijks leven. Maar het 'succes' van de herstructurering van Alma-Gare is een doel dat boven de wijk zelf uitstijgt en dat heel Roubaix en zijn bevolking aangaat. Er staan vele en complexe zaken op het spel: een halt toeroepen aan het fysieke en economische verval van Roubaix; aan de inwoners van Roubaix een betere leefomgeving geven en vooral ook de middelen om zich beter te verdedigen en zich te verzelfstandigen in 'het leven'. (Dat wil zeggen betere scholing en vorming, een bloeiend cultureel leven, minder noodzaak tot sociale hulpverlening). 'Alma-Gare' doen slagen betekent ervoor zorgen dat er zich een sterk sociaal leven ontwikkelt dat iedereen helpt onafhankelijker te zijn. Voor dit doel heeft de APU zichzelf opgericht en men moet zijn succes erkennen: hoe zou anders een bevolking die volgens de sociaal-economische normen zo kwetsbaar

is, nu als één van de meest dynamische en creatieve naar voren komen? Alma-Gare laten slagen is werken aan steeds meer initiatieven om het sociaal leven als katalysator van creativiteit, onafhankelijkheid en uitstraling naar buiten te versterken. In dit kader moeten we de 'economische' ideeën van de APU zien. Het is duidelijk dat de economische activiteiten van de wijk niet als enig doel 'het economische' op zich hebben, maar het in praktijk brengen van ideeën over de manier waarop 'het economische' een sociale schakel is, en - omgekeerd - over de manier waarop 'het sociale' en 'het stedelijke' door 'het economische' bepaald zijn.

Presentatie van het project.

De verbinding tussen de stedenbouwkundige, de sociale en de economische component vormt het belangrijkste uitgangspunt bij de verdere ontwikkeling van de wijk. Gegeven is immers dat het niet zomaar gaat om het opzetten van economische activiteiten. In de opzet moet verregaand rekening gehouden worden met eisen, verwachtingen en mogelijkheden van de bevolking; voor hen gaat het om de strijd een zinvolle levensvervulling te kunnen realiseren.

Duidelijk is dat de kwaliteit van het menselijke leven grotendeels bepaald wordt door de kwaliteit van het werk, de gelegenheid tot werk en de voorwaarden waaronder het werk tot stand komt. Dwars door hun verscheidenheid heen overheerst de eenheid van het gehele project, namelijk beter leven in een wijk, waarvan men de economie beheerst. Zo zal het sociaal centrum werk aan stagiaires kunnen bieden, het gebouwenbeheer kan de inpasbaarheid van vrouwen die bij het trappenhuis wonen vergroten, de drukkerij maakt de verbinding tussen verenigingen uit de regio en het leven in de wijk, de bouwcoöperatie bevordert een beter begrip voor en een justere afwerking van de renovatie. Maar ook kan het gebeuren dat iemand uit de bouwcoöperatie een stage kan lopen bij de drukkerij of dat iemand van het sociaal centrum gedurende een bepaalde tijd medewerker bij de bouwcoöperatie kan zijn. Deze variaties verbreden ieders vorming, hetgeen uiteindelijk ook de activiteiten ten goede komt. Het spreekt vanzelf dat zo'n netwerk van ondernemingen de uitbouw van andere activiteiten en projecten mogelijk moet maken: een wasserij, een cultureel centrum...

De doorwerking.

Men kan zich voorstellen dat als de ervaringen met de 'buurtonderneming' succesvol zijn, anderen de vorm en de gevonden oplossingen zouden kunnen overnemen. Dat is al het geval bij het gebouwenbeheer van de gemeenschappelijke ruimten van het sociale woningcomplex. Nauwelijks heeft

dit vorm gekregen, of vertegenwoordigers van woningstichtingen komen zich informeren over de mogelijkheden om het project over te nemen. Ook al is de opzet interessant en heeft het project zeker toekomst, men moet zich toch rekenschap geven van de zeer grote moeilijkheden die de wijk gekend heeft bij het starten van de ondernemingen en alert zijn op het voortdurende gevaar van het 'vastlopen' van de projecten.

De moeilijkheden bij het realiseren van de activiteiten hangen samen met het gebrek aan startkapitaal, voorlichting en vorming. Het bleek noodzakelijk om gezien de problemen die de bedrijven bij de startfase ondervonden een "beheerspool" op te zetten.

De functies kunnen als volgt worden samen gevoegd.

Het helpen bij het beheer en de organisatie van de activiteiten volgens hun specifieke behoeften.

Het verstrekken van kennis en informatie op het terrein van beheerstechniek en economische analyse.

Een instrument vormen voor de evaluatie en coördinatie van de verschillende prestaties in het kader van het totale voorzieningen pakket dat opgezet is.

Aldus behouden de activiteiten hun wijkgebonden basis. Het is dus nodig de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de informatie over de werkzaamheden te organiseren. Zo kunnen de gemeenschappelijke noemers in de ervaren problemen per activiteit naar voren worden gehaald, wat het zoeken naar oplossingen kan vergemakkelijken.

Tot slot is de beheerspool een centrum voor consultatie, informatie, oriëntatie en ontwikkeling van activiteiten en voor het oosporen van fondsen.

De rol van de 'beheerspool' is de voorwaarden te realiseren waaronder elke activiteit efficiënt en effectief kan functioneren, waarbij de het buurtgebonden karakter van de activiteit duidelijk tot uitdrukking moet komen.

Zo is het idee van een kookwerkplaats ontwikkeld in relatie tot de activiteiten van het sociaal centrum. Deelname aan het beheer van het sociaal centrum, tegelijk met deelname aan het beheer van de economische activiteiten, draagt bij tot de samenhang van het gehele project.

Na duidelijk de doelen van een project te hebben gedefinieerd en na de personen bijeen te hebben gebracht die in de nieuwe onderneming geïnteresseerd zijn, is een tweede stap het verkrijgen van een maximum aan informatie over de omgeving waarin het project moet komen. Neem bijvoorbeeld een inkoop-koöperatie. Het onderzoeken waard is hoe dit de kleine winkeliers kan helpen en hoe die op hun beurt de kwaliteit van hun dienstverlening aan de wijk kunnen verbeteren. Het is goed de benodigde hulpbronnen in kaart te brengen en na te gaan op welke steun van buiten de nieuwe activiteit kan rekenen. Andere vragen: de bepaling van een strategie, hoe spelen we zo goed mogelijk onze eigen troeven uit, een actie-programma uitwerken en het kiezen van een aangepaste organisatie en juridische structuur. De 'beheerspool' heeft dus een belangrijke ondersteunende rol bij de ontwikkeling van activiteiten en projecten en bij het garanderen van de continuïteit van het geheel.

Bewerking van: *L'Esprit*
nr 51, mrt '81
Vertaling: Hujo Swinnen
Joost Ten Horn

"CREDIT UNION", DE EIGEN BUURTBANK IN DE V.S.

Veel buurten en wijken van grote steden in Noord Amerika vertonen een triest beeld. De werkloosheid is hoog, cijfers van 50% zijn geen uitzondering. Het huizenbestand verkeert in slechte konditie, straten en pleinen zien er verwaarloosd uit en groen is schaars. Het in verval raken van gehele wijken is in hoge mate beïnvloed doordat de banken redlining gingen toepassen, d.w.z. dat in bepaalde geografische gebieden geen leningen werden verstrekt of investeringen werden gedaan. Onderzoek toont aan dat spaartegoeden uit de arme wijk werden gebruikt voor de bouw van deze wijken en suburbs. Bewonersorganisaties en actiegroepen kwamen in verzet. Zij realiseerden alternatieve en economische ontwikkelingsprojecten en stimuleerden tot overheidsprogramma's. Er kwam een Community Reinvestment Act, Neighborhood Housing Services en Community Development Corporations. Als beste alternatief tegen het wanbeleid van de financiële instellingen wordt het starten en beheren van een Credit Union gezien. Het gaat om het zelf gaan beheren en controleren van de geldbronnen die in de economisch achtergebleven gebieden te vinden zijn, zoals:

- partikuliere spaargelden
- overheids subsidies (transfer payments)
- fondsen voor sociale programma's en dienstverleningscontracten.

Tijdens een credit-union studiedag in Brooklyn (28 juni 1980) werd aan de deelnemers het volgende sommetje voorgedragen: in een buurt van 10.000 gezinnen met gemiddeld \$ 6.000 inkomen per jaar circuleert \$ 60 miljoen. In een arme buurt wordt in verhouding meer gespaard dan in een rijke; als het 5% zou zijn kan er \$ 3 miljoen per jaar geïnvesteerd worden in de eigen gemeenschap. Een C.U. heeft drie kernelementen: het is tegelijkertijd een financiële instelling, een

Een C.U. is een coöperatie (één lid - één stem), maakt geen winst en valt onder de Federale of Staatswetgeving. Een C.U. betaalt geen rente maar dividend. Uit jaaroverzicht blijkt hoe goed er gewerkt

is, zo betaalde een bepaalde C.U. 54% per half jaar.

Een voorbeeld:

Consumer Action Program of Bedford Stuyvesant* (CABS)

Op een integrale manier werken aan het herstel van het sociale en economische leven in de wijk: zo kan de doelstelling van CABS worden omschreven. De organisatie ontstond in 1960 als een antwoord van de samenleving op een markt en handelssysteem dat geen keuzemogelijkheden biedt aan de consumenten in de lage inkomensklasse. Gehoopt werd dat een goede belangenbehartiging buurtbewoners zou helpen, een meer selectief en effectief gebruik te maken van de geringe geldmiddelen.

De meerderheid van de zwarte en Spaanssprekende wijkbewoners beschikte over een inkomen lager dan de armoede-grens en ruim 1/4 was werkloos.

De konsumentenakties - in de V.S. veel agressiever dan in Nederland - brachten echter geen veranderingen in de problemsituatie. Een analyse van de geldstroom maakte duidelijk dat \$ 75 miljoen de wijk Bedford-Stuyvesant uitstroomde en elders werd geïnvesteerd. Alleen coöperatieve ondernemingen van en voor de wijk zouden tegen gas kunnen bieden, zo konkludeerde CABS.

De credit union als basis

Een door de bewoners beheerde en gecontroleerde instelling werd voor CABS de eerste eigen economische onderneming. Getracht wordt het geld van de bewoners in de buurt te houden en door diverse contracten geld van buiten naar binnen te halen. Het is CABS gelukt de startfase door te komen. En dat is het moeilijkste zo leren de ervaringen uit andere arme wijken in Amerika. Van bewaamde vrijwilligers wordt enorm veel inzet gevraagd enerzijds op financieel administratief gebied anderzijds op het bewust maken van de bewoners. Slechts als zij in grote getale de buurtbank gaan benutten slaagt de opzet. Dankzij de buurtbank, uitgegroeid tot een instelling voor een zeer grote wijk, kunnen bewoners weer leningen verkrijgen tegen lage rente en -meestal gratis- adviezen ontvangen m.b.t. verzekeringen, budgetteringen en geldtransakties.

* Bedford-Stuyvesant is de naam van een wijk in Brooklyn - New York.

Tot 1979 was er totaal \$ 5 miljoen uitgeleend aan 8500 leden en diensten. Daarnaast worden de depositos gebruikt als kapitaal voor de eigen onderneming en voor het opereren in en het realiseren van activiteiten gericht op lokale investeringen, werkgelegenheid en training.

Enkele van die activiteiten zijn:

- Een service-kontrakt met de stad New York voor housekeeping service: een soort gezinsverzorging voor bijstandsklanten en ouderen. Het uitbesteden van deze activiteit bespaart de steden geld. CABS kon echter nog voordeliger werken dan particuliere bedrijven die kontrakten aangaan. Het grootste deel van het budget van \$ 2 miljoen ging naar lonen maar door de niet strakke verdeelregels hield CABS \$ 8.000 over elke maand. Dit ondanks dat CABS \$ 3.50 per uur betaalt i.p.v. het minimum van \$ 3.15 en 20 vakantiedagen geeft i.p.v. 10. De gemeente New York wilde dat geld terug. Er is onderhandeld en een kompromis gevonden.

Door deze dienst naar de wijk te halen is er werkgelegenheid ontstaan voor ca. 450 ongeschoolde vrouwen uit de eigen buurt. Zo ontstaat sociaal en economisch voordeel zowel voor de buurtbewoner als voor de samenleving.

- Het verkrijgen van een subsidie van het V.S. Handelsdepartement t.b.v. ondernemers uit minderheidsgroepen. CABS kan hierdoor ondernemersadviezen en leningen geven aan "starters". Zij wacht niet alleen de vraag af maar is actief betrokken bij de ontwikkeling van projecten voor "eigen" middenstand en klein bedrijf.

- CABS Housing and Development Fund Corporation, die gestart kon worden doordat de eigen bank kon voorzien in de hypotheek. Het gaat er om dat buurtbewoners voor lage rente goede huisvesting krijgen. Door aannemersbedrijven uit de buurt zijn b.v. 66 wooneenheden gebouwd; dat gaf werkgelegenheid en inkomen. Er werd in 1980 gezocht naar fondsen voor de verbouw van 4 lege gebouwen en voor de bouw van 100 woningen voor ouderen.

- Het in eigendom hebben en exploiteren van CABS Nursing House Brooklyn (2½ miljoen inwoners) heeft ca. veertig verpleeghuizen maar slechts vier zijn buurtgericht en bedoeld voor zwarten en Spaanssprekenden.

Er zijn in die "industrie" ook veel schandalen blootgelegd o.a. het maken van grote winsten terwijl patiëntenbelangen genegeerd worden. Alle redenen een buurtonderneming van te maken. De staf kan worden gezocht uit de wijk zodat voor de patiënten de eigen culturele sfeer, (eet)gewoonten en taal in het verpleegtehuis worden behouden.

Buurtorganisaties hebben meer kans te werken aan wat we in Nederland noemen het "gesloten circuit" wanneer meerdere voorzieningen in eigen hand zijn zoals poliklinieken, bejaarden-verzorging e.d. De meest wenselijke en minst dure zorg kan dan gegarandeerd worden.

De ligging in de buurt is belangrijk aandachtspunt geweest voor CABS verpleegtehuis evenals de fase gewijze bezetting. Aanstelling van personeel kon daardoor in evenwicht worden gebracht met 't patiënten-aantal. Het zou goed geweest zijn als reeds voor de opening was gestart met de ver-

pleegkundige opleiding, nu moest een aantal van elders komen. Het bestuur heeft tien leden; zes buurtbewoners, één stafvertegenwoordiger en drie uit de particuliere sektor. Zij onderhouden veel contacten met het tehuis, kennen langdurig verpleegden persoonlijk en stimuleren buurtbezoek en integratie.

Naast het bevorderen van werkgelegenheid, beroepsstraining en geldstroom is het ontstaan van nevenactiviteiten rond deze onderneming een economisch buurtbelang, zoals wasserij, linnen-handel en onderhoudsdienst. Dankzij de loonadministratie beschikt CABS credit union nu over een computer. Het uitbesteden hiervan aan een particulier bedrijf kostte \$ 15.000.

- Enkele andere activiteiten zijn het CABS uitzendburo en een "Family Planning Clinic".

Eigen diensten

Wanneer CABS de fondsen vindt om woongelegenheid voor de ouderen + een tweede verpleegtehuis te bouwen dan biedt dat mogelijkheden voor de start van "Community owned support services" zoals een eigen schoonmaakdienst, wasserij, voedselvoorziening en veiligheidsdienst.

CABS projecten liggen meer in de sfeer van de dienstverlening dan in de industriële sektor, maar in termen van werkgelegenheid, geldstroom en bedrijfsontwikkeling zijn ze net zo vitaal als winkelcentra en industrie-terreinen. De mening leeft dat economische buurtcorporaties die de dienstensektor links laten liggen grote kansen voor buurtontwikkeling onbenut laten.

Alle CABS projecten zijn gerealiseerd via fondsen waartoe de gemeenschap al toegang had.

Direkteur Al Alayon, sinds 1969 bij CABS, onderscheidt een 3 fasenproces om tot fondsenwerving voor je eigen gemeenschap te komen.

1. Het opstellen van een eenheid c.q. organisatie, die economische programma's kan ontwikkelen.
2. De ontwikkeling van de dienstverlening binnen de wijk, waardoor behoefte aan en mogelijkheden voor andere diensten ontstaan.
3. De ontwikkeling van bij bewoners in zelfbeheer zijnde projecten die deze diensten verlenen en die kunnen concurreren met ondernemingen buiten de wijk.

"It just happened"

Al Alayon: "We doen de dingen op goed gevoel. We kijken niet naar winst maar naar het brengen van werkgelegenheid en geldmiddelen naar de buurt en het doen van de dingen samen met de mensen.

De Federale Regering is niet echt geïnteres-

seerd om de armoede te bestrijden, het is alleen dienstverlening. De 'War on Poverty' was niet de hulp die nodig was; van de eerste duizend projecten waren er slechts 8 op economisch terrein. Een positief effect is wel geweest dat het de buurtbewoners samen bracht en dat ze startten om het zelf te doen."

En toen hij voor de 70 mensen op de Credit Union-studiedag zijn verhaal en bordtekening beëindigde zei hij: "Yes, this is networking but this was not planned it just happened. There's no money to hire planners."

Ter afsluiting

Wie wil weten waar het bij de lokale economiebeweging omgaat vindt bij CABS een voorbeeld. Konsumenten aktie groeide uit naar konsumenten zelfbeheer en buurtgerichte ondernemingen. Is dit in Nederland mogelijk?

De ellende en het verval in onze oude wijken is (nog) niet zo groot als in vele Amerikaanse steden.

Onze wijken zijn ook qua omvang niet vergelijkbaar. Er zal heel wat moeten gebeuren voor buurtbewoners in grote getale bereid zijn hun gelden en beleggingen toe te vertrouwen aan een eigen buurtbank. Indivi-

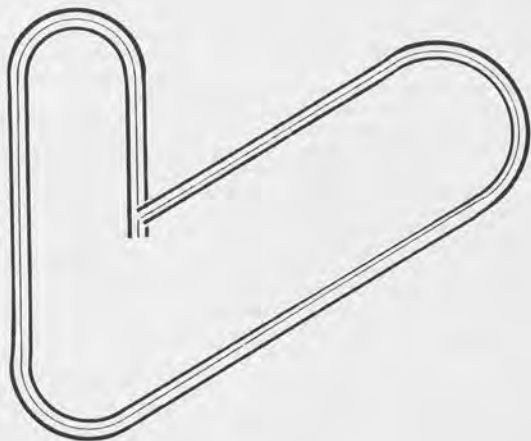
dualisme en het niet gesteld zijn op buurt-kontrolle zullen dat lang tegenhouden. Toch herkennen we op deelterreinen (in de volgende artikelen in dit nummer komt dat naar voren) van wat in Amerika gebeurt.

Als MeMO-Munt meer regionaal gaat functioneren, wordt geld uit de eigen omgeving ingezet voor het kleinschalig ondernemen in de wijk.

Verschillende verenigingen "Plaatselijk Belang" beheren hun dorpshuizen en sportverenigingen of bouwen woningen t.b.v. de leefbaarheid.

De woongroepen in Nijmegen verenigen zich t.b.v. gezamenlijk eigendom en onderhoud. In de natuurvoedingssector wordt "verdeel en heers", c.q. concurrentie uitgebannen door de afspraak-economie die kwekers, verdeelcentra en winkels met elkaar hanteren. De eerste stappen zijn gezet ten behoeve van beheer en exploitatie van eigen gezondheidsvoorzieningen, evenals voor het benutten van uitkeringsgelden voor lokale nuttige werkprojecten. Woonlastenakties stimuleren tot buurtgewijze aanpak van isolatie en onderhoud. De veronderstelling is dat de voorbeelden zullen toenemen naarmate de lasten zwaarder worden. Grotere overheidsbemoedienissen en geringere vrijheid voor ondernemen zullen in Nederland achter "andere" struikelblokken zijn om een integrale aanpak als die van CABS op te sporen.

Greet Hettinga

LOKALE EKONOMIE EN ZELFBEHEER - GROEPSGESPREK -

diskussie

Voor het themanummer heeft het Platform Opbouwwerk een discussie/interview georganiseerd tussen een negental mensen, die op enigerlei wijze betrokken zijn of te maken hebben met het thema van dit nummer: lokale economie en zelfbeheer.

De volgende mensen hebben aan de discussie deelgenomen:

Anne v. Veenen (Instituut Opbouwwerk Rotterdam), Vera Willems (Landelijk steunpunt vrouwenwerk), Paul Nijskens (Buro kleinschalig werk Tilburg), Henk van Schayk (Stichting Wijkopbouw Amsterdam), Hedy d'Ancona (Opzij), Greet Hettinga (NIMO/MeMo), Kees Willems (Stichting Zelfbestuur), Wim Hessels (TH Twente, Stichting Zelfbestuur), Fokke Goudsward (Centrum voor energiebesparing, Delft).

Bart Lammers en Jur de Haan waren voor het Platform Opbouwwerk aanwezig.

Ten behoeve van de discussie was een aantal stellingen geformuleerd:

Stelling 1

Als gevolg van de bezuinigingsoperatie van de landelijke overheid en het afwentelen van de lasten op de meest kwetsbare bevolkingsgroepen is de marge om concrete activiteiten op lokaal nivo te ontwikkelen drastisch beperkt.

Aan de andere kant moet men konstateren dat de roep om maatschappelijk nuttige activiteiten steeds verder toeneemt. Welke mogelijkheden liggen er op lokaal nivo om de strijd tegen stijgende lasten en dalende inkomsten effectief te kunnen voeren?

Stelling 2

Door een toenemende versmalling van de definitie van het economisch proces zijn steeds meer bevolkingsgroepen gedoemd tot inactiviteit, gepaard gaande met een toenemende inkomensdaling.

Zijn er sectoren in de economie aan te wijzen die enerzijds die groepen die nu uit de boot vallen een perspectief op inkomen kunnen geven en bovendien een alternatief bieden voor het creëren van voorzieningen die nu door de overheid c.q. het bedrijfsleven worden afgebroken?

Stelling 3

De bezuinigingsdrift van de rijksoverheid heeft ook verregaande consequenties voor de lokale overheid. De marge om meer dan eenmalig d.w.z. structureel oplossingen aan te dragen voor de afbraak van kollektieve voorzieningen is nagenoeg nihil.

Wat op centraal nivo bezuinigd wordt heeft zijn doorwerking en consequenties voor het lokale nivo.

Is de positie van de lokale overheid in deze niet slechts een van onmachtig toezien en de ergste uitwassen eenmalig oplappen. Is het spoor van de lokale economie geen dood spoor?

Stelling 4

De vecht-maatschappij is weer terug (is die ooit weggeweest?). De ideologie van je bent jong - dus gezond - en je wilt wat is de heersende. Ogen-schijnlijk is er overeenstemming tussen diegenen die bepleiten dat er meer ruimte moet komen voor de mensen zelf en hen die de almachtige greep van vadertje staat op het dagelijks leven willen terugdringen. De jonge dyna-

mische ondernemer gaat het wederom helemaal maken. Winst maken is al lang niet meer vies.

De vraag is of die mensen die nu het zwaarst worden gedupeerd door de bezuinigingen hierdoor een cent meer kunnen verkrijgen c.q. overhouden in hun portemonnaie.

Liggen er mogelijkheden voor deze groepen om op basis van kollektief beheer in de lokale situaties projekten te ontwikkelen die enerzijds de primaire lasten kunnen drukken en anderzijds de inkomenspositie van sommigen kunnen versterken?

Toetje

Als gevolg van de opkomende ideologie van de vecht-maatschappij kan men konstateren dat steeds meer groepen op zichzelf worden teruggeworpen en gedwongen zijn met elkaar een hevige concurrentiestrijd aan te gaan. Zijn er items/noemers te bedenken waar dwars door deze verdeel- en heerspolitiek heen gemeenschappelijke strijdpunten ontwikkeld kunnen worden ter voorkoming van nog verdere afbraak van maatschappelijk nuttige voorzieningen c.q. arbeid.

Zoals te zien zijn de stellingen niet zodanig elkaar uitsluitend, dat de discussie aan de hand daarvan weergegeven kan worden. Daarom is de discussie per uitspringend onderwerp geordend, waarbij hier en daar kursorief een samenvatting van de discussie gegeven is.

Wim Hessels:

Een van de verschijnselen van de welvaartsstaat is geweest dat activiteiten die oorspronkelijk zich buiten het geldcircuit afspeelden, nu binnen een systeem van herwaarderding en financiering door de overheid in het geldcircuit zijn getrokken.

Nu krijg je de keerzijde, nu het gaat krimpen, moet wat er binnen getrokken is, worden afgestoten. Een proces dat met de nodige pijn gepaard gaat.

Initiatieven op lokaal nivo om de gevolgen tegen te gaan, moeten een goede opzet hebben, waarbij allerlei beschikbare management-technieken te gebruiken zijn. Maar dan wel in een sterk sociaal gericht verband, waarbij de sociale kohesie erg belangrijk is.

Anne v. Veenen:

De stelling heeft betrekking op hoe op dit moment strijd gevoerd kan worden tegen de stijgende lasten en de dalende inkomsten.

Grofweg zijn twee patronen te onderscheiden. In de eerste plaats het klassieke patroon van de kollektieve belangenbehartiging. Bijvoorbeeld de huurinhoudingsakties in stadsvernieuwingsgebieden. Aan dit type belangenbehartiging is echter een grens, op een gegeven moment moet je ook op zoek gaan naar mogelijke coalitievormen om resultaten te boeken. Het is immers bekend dat in tijden van crisis de georganiseerde belangenbehartiging geen bloeitijd door maakt.

In de tweede plaats kan gewezen worden op het circuit onder de noemer van 'doe het zelf'. Dat kan verschillende vormen aannemen.

Maar op bijvoorbeeld het volkshuisvestingsvlak is dat nauwelijks zinvol, omdat het of om initiatieven gaat voor en van de 'vrolijke en sterke der-tigers', of om initiatieven in de sfeer van de sociale woningbouw, waarbij het maar behelpen is met doe-het-zelf formules.

Henk v. Schayk:

Het is erg belangrijk op lokaal nivo in de strijd om de betaalbaarheid van het dagelijks bestaan actieve, produktieve ideeën te ontwikkelen. Binnen de huidige parlementaire democratie zijn deze mogelijkheden beperkt. Wanneer we over zelforganisatie spreken dan is onder andere coalitievorming

belangrijk. Niet via het inspraak- of participatiemodel, maar autonoom, met duidelijke onderhandelingsmarges. Natuurlijk is het zo dat tegenwoordig zelforganisatie-initiatieven veelal afkomstig zijn van kansrijke, krachtige groepen. In die zin is er sprake van een zekere voorhoede-problematiek. Vervolgens is het dan heel interessant hoe vanuit een opbouwwoorkoptiek een spreiding tot stand komt, zodat ook wat doorsijpelt naar mensen die weinig mogelijkheden hebben om door zelforganisatie de vaste-lastenproblematiek aan te pakken.

Fokke Goudszwaard:

In de stelling zit de suggestie dat een actie om de ontstane beperkingen op lokaal nivo tegen te gaan altijd op hetzelfde nivo moet plaats hebben. In sommige gevallen is het wel zaak dat het aktienivo op een wat grotere schaal komt te liggen. Daarbij is het ene lokale nivo het andere niet. Woonlastenvermindering via energiebesparing is door allerlei akties en vormen van initiatief op verschillende nivo's te realiseren.

Greet Hettinga:

Op lokaal nivo is vooral de rol van bewonersorganisaties om iets te doen aan stijgende lasten, dalende inkomsten erg belangrijk. Buurtbewoners die gezamenlijk wat willen ondernemen kunnen daarbij rekenen op de steun van allerlei organisaties en instellingen. Zo ook op de MeMo-beweging die pleit voor een andere maatschappelijke aanpak op basis van zelfvoorziening, zelfbeheer en eigen verantwoordelijkheid.

Kees Willems:

De Stichting Zelfbestuur heeft een doel op zich, nl. het bevorderen van zelfbestuur binnen een onderneming. De grenzen echter tussen wat in de klassieke zin als onderneming geldt en andere vormen van bedrijvigheid vervagen. Nu steeds meer mensen zich organiseren en maatschappelijk actief zijn met behoud van uitkering, kun je in de klassieke zin niet meer van een onderneming praten.

De Stichting Zelfbestuur richt zich op het zelfbestuur binnen de klassieke onderneming, maar is hogelijk geïnteresseerd in wat zich daarachter allemaal afspeelt.

Anne:

Het probleem van werkloosheid wordt vaak vertaald in termen van de noodzaak tot ontwikkeling van bedrijvigheid, dus strikt economies geïnterpreteerd.

Maar werkloosheid is meer. Er is het probleem van de tijdsbesteding, van vandalisme, tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen, exploitatie van braakliggende arbeidskrachten etc.

Een nabeding in termen van vormen van bedrijvigheid is een hele sterke inperking van de problematiek en fruikend voor bewonersorganisaties en het opbouwwerk. Zelf-organisatie maakt mensen weerbaarder, ook uiteindelijk op ekonomies vlak.

Paul Nijskens:

Vooropgesteld moet worden dat er niet een eenduidige oplossing is. Wat het opbouwwerk en bewonersorganisaties betreft betekent het dat verschillende circuits, die al vrij lang naast elkaar bestaan, duidelijk meer met elkaar te maken krijgen.

In Tilburg spelen de volgende vraagstukken.

Ten eerste is het opvallend dat een grote groep mensen, waarvoor het buro kleinschaligheid actief is, nauwelijks geïnteresseerd is in het niet betaalde werk. Veel mensen, vooral in de armere buurten hebben een dusdanige instrumentele houding ten opzichte van arbeid dat ze pas geïnteresseerd zijn als het poen oplevert.

Er is een kleine laag die er wel warm loopt voor het niet betaalde werk, maar na het eerste jaar beginnen de problemen in het vlak van de beloningsverhouding voor het werk wat ze doen. Voor het bureau kleinschaligheid Tilburg is dit aanleiding om te bezien of het wat systematischer aangepakt kan worden om activiteiten te organiseren die na verloop van tijd aansluiten bij wat groepen willen.

Grootste probleem is echter het gebrek aan ideeën, die ook in activiteiten om te zetten zijn, waar mensen warm voor lopen. Je moet met mogelijkheden aankomen waar mensen mee aan de slag willen gaan en dus niet activiteiten aandragen waar men eigenlijk geen zin in heeft en het nut ervan niet inziet.

Bij deze eerste probleemverkenning - waar hebben we het nu over als we spreken over lokale economie en zelfbeheer - zijn enkele vragen aan de orde.

Deze hebben betrekking op de ruimte, die op lokaal nivo nodig is om initiatieven van de grond te krijgen. Anders gesteld, wat zijn nu remmende factoren om initiatieven te ontwikkelen die ingaan op de problematiek van de stijgende lasten en dalende inkomsten. In het verlengde hiervan ligt de vraag, hoe en op welk nivo moet deze ruimte bevochten worden.

Fokke:

Een heleboel beginpunten voor initiatieven liggen op plaatselijk nivo, maar vaak zal dat toch afhankelijk zijn van de mogelijkheden die op landelijk nivo gekreëerd worden.

Wat dat betreft is de ruimte om in kleinschaliger verband bedrijfsmatige en dienstverlenende activiteiten op te zetten in zekere zin afhankelijk van de vraag hoe landelijk omgegaan wordt met vraagstukken zoals arbeid, energie en milieu.

In bijvoorbeeld het C.E. scenario wordt duidelijk een andere lijn voorgestaan, die veel meer prioriteit legt bij energiebesparing en milieubehoud en het kleinschaliger organiseren van economische activiteiten. Zolang grootschalige verbanden de dienst uitmaken zal de ruimte en het effect van plaatselijke initiatieven vrij marginaal zijn. Dat betekent niet dat je niets moet doen, maar ook landelijk moet het een en ander veranderen.

Henk:

Ik ben het hartgrondig oneens met de stelling dat de ruimte voor plaatselijke initiatieven afhankelijk is van de overheid. In feite is dat de opvatting van de sociaal-demokraten, die van bovenaf maatschappelijke veranderingen willen realiseren.

Omdat deze de faktor arbeid toch ook niet bovengeschiedt hebben kunnen maken, heeft dat geresulteerd in een grootschalig verzorgingssysteem, waarbij solidariteit verworpen is tot individuele afdrachten in fondsen die niet meer te beheersen zijn. De arbeidsdeling en de manier waarop in arbeid voorzien werd is erg grootschalig geworden.

Om het vakuum waarin veel mensen nu zitten te vullen is het zeer belangrijk dat juist op kleinschalig nivo veel initiatieven van de grond komen. Als dat niet lukt staat niet alleen de verzorgingsstaat onder spanning, maar ook het gehele voorzieningennivo. Mensen worden dan sterk op elkaar teruggeworpen en zeer gekategoriseerd.

Op kleinschalig nivo samenwerking is de enige manier om consensus tussen mensen en groepen van mensen te verkrijgen. Op het landelijk beleid hoef je echt niet te wachten, dat is vooral gefixeerd op het rendement van groot-schalige verbanden.

Hedy d'Ancona:

Er zit zelfs een zeker gevaar in om bij de landelijke overheid aan te kloppen, zoals bijvoorbeeld voor subsidie. De initiatieven waar we het nu

over hebben ontwikkelen zich buiten de bestaande structuren om, zonder bemoeienis van de overheid.

Henk:

We zijn zo gewend dat zaken van bovenaf georganiseerd worden, dat daar de poen verdeeld wordt. Je zou kunnen redeneren dat het lokaal bestuur zo autonoom mogelijk moet zijn. Op lokaal of regionaal nivo zijn dan de voorwaarden te scheppen waarmee een klimaat kan ontstaan, zodat veel meer mensen actief worden. Met het uitgangspunt dat de ongebruikte capaciteit bij mensen en bestaande bedrijven te benutten is, kan op regionaal dan wel lokaal nivo, een eigen circuit van interne toelevering ontstaan. Natuurlijk zal je daarbij grenzen tegen komen. Het zal veel tijd kosten de boven-lokale regelgeving te slechten.

Wim:

Denk er aan dat ook gemeenten aan grenzen gebonden zijn. Binnen bestaande gegevens moet je naar de mogelijkheden zoeken.

Kees:

Wat betreft uiteindelijk loonvormende initiatieven kun je constateren dat de gemeenten best bereid zijn medewerking te verlenen. Werkprojecten met behoud van uitkering kunnen op veel minder medewerking rekenen.

Paul:

Op lokaal nivo wil men nog wel enige flexibiliteit betrachten. Maar vaak wordt landelijk de zaak teruggefloten, als er een opening bereikt is. Op landelijk nivo wordt erg star omgegaan met financieringsregels, vestigingsbepalingen en de regelgeving rond uitkeringen. Vooral EZ ligt wat dat betreft dwars, met SoZa valt nog wel wat te regelen.

Henk:

Voor een stuk hangen grenzen samen met het gegeven hoe centralisties Nederland eigenlijk bestuurd wordt. Op zich is het vreemd dat de steden met de landelijke overheid moeten onderhandelen om op lokaal nivo een eigen werkgelegenheidsbeleid te voeren. Ook opvallend is het belang wat aan een grootschalige aanpak gehecht wordt. Ondanks het feit dat 70% van de werkgelegenheid in kleine bedrijven gevestigd is en slechts 30% van het geld daarheen gaat, is vooral - in de media, bij het lokaal bestuur de hoop op de grootschalige verbanden gericht.

Anne:

Het zijn niet alleen departementen die tegenwerken. Ook de uitkeringsinstanties nemen een vreemde positie in. Vooral kan gewezen worden op de dubbelfunctie van uitkeringsorganen. Aan de ene kant verstrekken zij de uitkeringen, aan de andere kant stellen zij de criteria van welke werklozenprojecten voor financiering in aanmerking komen. De koppeling van beide circuits in één instantie is een slechte zaak. De geldstroom naar projecten moet losgekoppeld worden van de uitkeringsorganen.

Fokke:

Het aantonen van het rendement van een andere aanpak wordt nog eens gefrustreerd door de scheiding tussen verschillende geldstromen. Allerlei mogelijke inverdieneffekten worden zo nauwelijks zichtbaar. Bij investeringen in isolatie kunnen de uiteindelijke lagere energiekosten niet verrekend worden met de hogere stichtingskosten waardoor een hogere huur berekend wordt.

Greet:

Aan de andere kant gaat er vanuit de buurten weinig druk uit om samen met de lokale overheden te strijden voor een beter regeringsbeleid. Onze buurten zijn versnipperd, we hebben kleinschaligheidsgroepen, werkgelegenheidsprojecten voor jongeren, etc. etc.

Een machtspositie op buurtniveau is er nauwelijks. Vanuit de ervaringen in de VS en Engeland is de lokale economie naar voren gekomen als wat er in de buurt en wijk aan menskracht, financiële middelen, werk, benodigde produktie en deskundigheid is om dat in te zetten in die buurt voor werk en welzijn. Om dat van de grond te krijgen is toch blijkbaar een redelijke graad van verpaupering en verval nodig. Zover is het in Nederland nog niet.

Anne:

Er is al naar voren gekomen dat op een gegeven moment coalities met delen van het ambtelijk apparaat of het politiek bestuur noodzakelijk zijn om op buurtniveau enige ruimte te creëren. Je kunt niet alles op eigen houtje doen.

In Rotterdam zijn er wat dat betreft best veel mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld in de stadsvernieuwing. Decentralisatie van bevoegdheden en dekoncentratie van delen van het ambtelijk apparaat kunnen deze mogelijkheden versterken.

Vervolgens gaat het om de vraag wat nu precies de mogelijkheden zijn om op lokaal niveau iets te organiseren, in acht nemend, de hele discussie over financieringsstromen, regelgeving en het beleid van de verschillende overheden.

Anne:

Ik denk dat je om aan te sluiten bij georganiseerde bewoners in wijken niet in eerste instantie in termen van loonvormende bedrijvigheid moet denken. Het terrein waar je op zit is een ander terrein, bijvoorbeeld het treffen van voorzieningen, zoiets als het feit dat mensen nu op straat sleutelen omdat garages te duur zijn. Dat is onpraktisch. Dat zou je onder dak kunnen brengen en b.v. gezamenlijk apparaatuur kunnen aanschaffen. Je bent dan niet bezig met loonvormende bedrijvigheid, ook niet met het creëren van werk, maar met georganiseerde zelfwerkzaamheid om een aantal dingen die nu te duur zijn in stand te houden.

Fokke:

Isolatie-initiatieven op het gebied van verwarming, opwekking van elektriciteit door windenergie zijn initiatieven die op de schaal van 200 woningen bekeken kunnen worden en dat gebeurt ook al.

Ook op het gebied van de vuilverwerking is wat te ondernemen. Met een duidelijk herkenbare en voor ieder individueel geldende invalshoek is de kans op succes voor zo'n activiteit vaak groter dan dat gerefeerd wordt aan een bepaalde gemeenschapszin. De recycling lukt het best op die plaatsen waar de mensen ook zeker weten dat er gerecycled wordt.

Henk:

Tot nu toe zijn twee lijnen naar voren gekomen; de loonvormende bedrijvigheid en de georganiseerde zelfwerkzaamheid. Ik wil daar een derde aan toevoegen, de voorzieningenlijn. Dan valt te denken aan een aantal initiatieven.

Ten eerste in de gezondheidssfeer moet het mogelijk zijn de afdrachten die nu naar ziekenfondsen gaan voor een deel naar een op te richten gezondheidskoöperatie toe te laten stromen. Van de kontributies is in de eerste lijn b.v. een arts in loondienst aan te stellen. Van wat je over

houdt is wellicht een dekking in de tweede en derde lijn te realiseren. Een tweede gedachte is de start van bouwvak-koöperaties in stadsvernieuwingsgebieden. Wanneer gebruik gemaakt kan worden van de regelgeving van het ministerie is voor onderhoud, herstel en isolatie een buurtgebonden koöperatie - gefinancierd uit kontributies als percentage van de directe woonlasten - een methode om zowel de directe woonomgeving in eigen beheer te verbeteren, als een aantal werkloze bouwvakkers aan het werk te helpen.

Een derde idee heeft te maken met de huisvuilverwerking. Wanneer goed gescheiden kunnen de vrij komende gassen voor een deel de energiekosten drukken.

Tot slot is er het idee van de buurtbank. Wanneer de inkomsten van mensen op deze bank gestort worden, kunnen van de vrijkomende rente allerlei andere projecten in de buurt gefinancierd worden. Op de kleinschalige nivo kunnen de wijkbewoners zelf veel beter over de besteding van de gelden beslissen.

Paul:

Ik wil een vierde lijn toevoegen, nl. proberen aansluiting te verkrijgen bij bestaande bedrijven in de stad of regio. In zekere zin is dit een variant op de lijn van de loonvormende bedrijvigheid, maar hier is het voordeel dat van de capaciteit en faciliteiten van bestaande bedrijven gebruik gemaakt kan worden. Daar moet natuurlijk wel iets tegen overstaan, bijvoorbeeld door de inkoopkant lokaal te organiseren. Zo wordt een relatie gelegd tussen betaald en onbetaald werk.

Nadeel van deze lijn kan zijn dat hierdoor zeer goedkope arbeidskrachten ingeschakeld worden op terreinen waar geen vakbond te bekennen valt.

Hedy:

Tot nu toe is alleen nog maar gesproken over initiatieven die ingaan op de materiële bestaansvoorwaarden van mensen. Er is echter een grote groep mensen, met name de schoolverlaters, die iets willen doen met hun opgedane ervaringen, zonder dat dit nu direkt tot verbetering van de eigen positie moet leiden.

De inschakeling van deze mensen, en vergeet dan vooral de mensen van de verschillende kunstakademies niet, kan natuurlijk moeilijk plaatsvinden in het kader van loonvormende initiatieven. Maar dan blijft er nog genoeg belangwekkends over op terreinen waar tot nu toe nauwelijks wat gebeurt. Wijken en buurten worden leefbaarder als daar ook theaterproducties e.d. van de grond komen. Activiteiten in de kulturele sfeer versterken simpelweg de buurtidentiteit. Deze dimensie wordt vaak vergeten. Ook door opbouwwerkers.

Verschillende facetten verbonden aan de problematiek in wijken en buurten als wat daartegen te ondernemen valt zijn de revue gepasseerd. De vraag of de wijk startpunt moet zijn van initiatieven is niet eenduidig beantwoord. Er zal natuurlijk altijd sprake zijn van initiatieven met een duidelijk bovenwijks karakter. Zeker als je er vanuit gaat dat de wijk niet bestaat, d.w.z. wijken een zeer heterogene samenstelling kennen. Voor een deel van de bevolking zal de wijk niet het oriënteringskader zijn, zodat de verankering van projecten anders dan territoriaal moet geschieden. Dat veel initiatieven juist binnen verschillende bevolkingsgroepen ontwikkeld worden is hier een voorbeeld van. Aan de andere kant is de tendens waarneembaar, dat door de werkloosheid en bijvoorbeeld de fors gestegen vervoerskosten de mensen minder gauw uit hun directe woonomgeving weg kunnen. Is wat betreft het wonen een territoriale invalshoek vanzelfsprekend, ook wat betreft initiatieven op andere terreinen zullen de buurtbewoners meer op elkaar aangewezen zijn, te meer daar de buurt belangrijke identifikatie-mogelijkheden biedt. Op het lokale

vlak kunnen de beleidsmatig tot stand gebrachte scheidingen tussen wonen/werken en recreatie het beste aangepakt worden. Welke invalshoek je kiest en welke organisatievormen ontwikkeld kunnen worden zal gedeeltelijk afhangen van dominante visies op de functies van de stad en de plaats van het openbaar bestuur daarbinnen. Zo lijkt bijvoorbeeld het beeld van de 'kompakte stad' aantrekkelijke opties voor buurtbewoners in petto te hebben. Toch is ook in dat beeld versterking van de city het belangrijkste uitgangspunt; zonder dat voorzieningen op buurtniveau nu prioriteit verkrijgen.

Het slot van de discussie ging over de vraag hoe voorkomen kan worden dat verschillende bevolkingsgroepen tegen elkaar uitgespeeld dreigen te worden en wat de perspectieven zijn van de acties op buurtniveau.

Greet:

Vooraf het maken van afspraken over wat concreet te realiseren valt is belangrijk. Een ruilhandel van diensten kan een eerste stap zijn. Maar vergeet niet dat hoe optimaal de voorwaarden ook zijn, vaak projecten stuk lopen omdat de mensen elkaar niet liggen. Projecten in de sfeer van het opheffen van de tegenstelling tussen werken en niet werken zijn zeer belangrijk.

Vera:

De initiatieven die nu reeds van de grond gekomen zijn moeten elkaar niet tegenwerken. Afspraken over concurrentie en wellicht gezamenlijk de inkoop verzorgen kan het plaatselijke netwerk verregaand versterken.

Fokke:

Milieuakties en initiatieven kan een noemer zijn waarop zowel werk als beheersaspecten integraal naar voren komen.

Anne:

Ik denk eerder in termen van een overlevingsstrategie. De tegenstellingen in de wijken zijn al zo verschrikkelijk groot, dat alles op alles gezet moet worden om alleen dat al te keren. Feit is dat bewonersorganisaties geen stap verder komen zonder coalities aan te gaan met het politiek bestuur en delen van het ambtelijk apparaat. Een gemeenschappelijke aanpak van de problemen in de wijk kan pas uit de verf komen, als er vormen van coalities te realiseren zijn tussen het georganiseerde kader van de wijk en delen van het politiek en ambtelijk bestuur.

Henk:

Naar mijn gevoel is het belangrijkste de organisatiepatronen op kleine schaal in stand te houden. Duidelijk is dat de afbraak van de verzorgingsstaat niet de machtsverhoudingen naar lokaal niveau verlegt. Mensen zullen dus in de vorm van zelforganisatie op tal van terreinen hun weerbaarheid dienen te versterken; op het lokale bestuur hoeft je echt niet te wachten. In de ontwikkeling van vormen van zelforganisatie en kollektief beheer liggen de noemers om het uitgespeeld raken te kunnen voorkomen.

Paul:

Nu de strijd om het naakte bestaan steeds harder wordt, zie je, dat mensen sterker voor zichzelf willen opkomen. Daar moet je op inspelen.

BUURTEKONOMIE, SAMENVATTING ONDERZOEKSVERSLAG

Hieronder volgt een samenvatting van een onderzoeksverslag. Het is een literatuuronderzoek naar "Buurteconomie" (1983), verricht door mensen van de Erasmus Universiteit in opdracht van het Platform Opbouwwerk. Het onderzoek is opgezet om na te gaan in hoeverre het mogelijk is een wijk of buurt als een economische eenheid te onderscheiden. Daarbinnen is gekeken naar hoe de geld- en goederenstromen en diensten binnen en tussen produktiehuishoudingen, gezinnen en verschillende overheden eruit zien. Ook de externe factoren die het wijkgebeuren beïnvloeden zoals de zgn. "Grootstedelijke problematiek" en de overheid komen daarbij aan bod.

Buurteconomie

Een faktor die de studie sterk heeft belemmerd is het gebrek aan deskundigheid, informatie en gegevens over het verschijnsel "Buurteconomie". Het begrip valt het best te omschrijven als een studie die probeert het welvaartspeil per hoofd van de bevolking te verklaren door na te gaan welke factoren van invloed zijn op dat welvaartspeil. Vervolgens wordt onderzocht hoe deze factoren door de buurtgemeenschap te beïnvloeden zijn in de richting van een gemeenschappelijke welvaartsverbetering.

Als eerste aanzet is er een kringloopschema van een buurt gekonstrueerd waaruit de variabelen die het welvaartspeil beïnvloeden en de geld- en goederenstromen moeten blijken. Afgezien van wat er binnen de wijk gebeurt zijn ook de bovenwijkse relaties met bijv. de banken, de centrale en lokale overheden opgenomen.

Om de welvaartsontwikkeling te bezien dient het onderzoek zich over enkele jaren uit te strekken. Op grond van die gegevens kunnen de saldi van de verschillende geld- en goederenstromen in met name de bovenwijkse relaties aanduidingen vormen van eventuele lekkages en onevenwichtigheden in de wijk.

Probleemanalyse

Om die ontwikkelingen op te sporen dient een probleemanalyse gemaakt te worden van die onevenwichtigheden in de wijk die het welvaartsnivo het sterkst beïnvloeden. Zij liggen op het gebied van:

- de bevolkingssamenstelling
- de verhouding beroepsbevolking en arbeidsmarkt
- de samenstelling van de bedrijvigheid
- de voorzieningen
- de woningen

Bij het vaststellen van de trends is een overzichtelijke inventarisatie van deze deelgebieden nodig samen met een onderzoek naar de onderlinge verbanden en de relatie met de bovenwijkse problematiek.

Dit laatste vraagstuk wordt op haar beurt bepaald door de zgn. "Grootstedelijke problematiek" en de rol van de "centrale overheid".

Door de stijgende welvaart en de lage transportkosten vond er in de jaren 60 en 70 een sterke leegloop van de grote steden plaats. De industrie, al dan niet door de overheid aangemoedigd, vertrok naar de industrie-centra. De middle class naar de zgn. pendeldorpen en de lagere inkomensklasse naar de woonkernen in de buurt van de industrie-centra.

Achter bleven de minst draagkrachtigen, gekonfronteerd met de verpaupering en een onevenredige werkloosheid.

Gebleken is dat de geografische spreiding tussen wonen enerzijds en werken anderzijds en de daarmee samenhangende pendelstromen blijven toenemen.

Naast deze zgn. "segregatie" wordt ook de ruimtelijke concentratie van bevolkingsgroepen op basis van sociale kenmerken tot de grootstedelijke problemen gerekend.

De laatste jaren is er sprake van een spontane reurbanisatie. In ieder geval is er een stop gekomen aan de eerder genoemde migratie-golf.

Als oorzaken worden genoemd de afname van de welvaart, de stijging van de transportkosten en de onzekerheid op de arbeidsmarkt.

Bij de Overheid is een tendens aanwezig tot decentralisatie. Dit uit zich in het delegeren van bevoegdheden naar lagere overheden en sterke bezuinigingen. Vooral in de kwartaire sector leidt dit tot afstoten van taken en grote werkloosheid.

Deze beide ontwikkelingen zijn er misschien debet aan dat er op buurt-nivo een zekere heropleving van allerlei activiteiten valt waar te nemen.

Organisatie en beleid

De buurt bestaat uit een complex van allerlei mensen en groepen die allemaal hun eigen doelstellingen nastreven. Om de bestaande leemtes op te vullen, wordt een organisatiestructuur in drie fases voorgesteld om de wijk-problematiek aan te pakken.

1. Informatiefase

Dit kan het werk zijn van een opbouwwerker in samenwerking met bijv. de wijkraad. Op grond van de probleemanalyse worden doelstellingen geformuleerd. Als de oorzaken van het probleem duidelijk zijn, wordt de weg waarlangs aan de oplossing gewerkt gaat worden gekozen. Kiest men voor (tegen)akties of voor het ondernemen van nieuwe initiatieven?

2. Afstemmen en binden van gedrag

Hierbij wordt gestreefd conflicten die nu tussen groepen in de buurt leven te verleggen naar tussen de buurt en de bovenwijkse omgeving. Bijvoorbeeld zoals in de V.S. de zgn. Community Development Corporation poogt te doen door de belangen van de buurtbewoners als consumenten-producenten, werknemers-werkgevers, en spaarders-investeerders te bundelen.

3. Initiatief, ondernemen, uitvoeren

De initiatieven die ondernomen worden, dienen geen nieuwe conflicten uit te lokken. Na de info-fase en het afstemmen van gedrag dienen de nieuwe plannen zo snel mogelijk gedelegeerd te worden naar lagere organisatie-nivo's, bijv. een bedrijfje in oprichting.

In tegenstelling tot de herverdeling van welvaart, biedt het scheppen van nieuwe welvaart de beste mogelijkheden binnen de buurt. Omdat door de recessie veel "ruimte" en "arbeid" onbenut zijn, ligt de sleutel in het samenbrengen daarvan. Dit kan door als buurt een gunstig klimaat te scheppen voor het ondernemerschap middels informatie, acquisitie en koopgedrag. Een andere mogelijkheid, bij het ontbreken van winstmogelijkheden, bestaat uit het oprichten van "verenigingen" ten behoeve van bijv. huisvesting, babysit, burendienst, klussen, etc.

DE WOONGROEPENVERENIGINGEN IN NIJMEGEN

Achtergrond

Als universiteitsstad kent Nijmegen veel alleenstaande jongeren en zgn. tweepersoons-huishoudens. De leeftijd van deze categorie varieert tussen de 20 en 35 jaar. Door gebrek aan voldoende jongerenhuisvesting zijn velen min of meer gedwongen om met meerderen in één huis te wonen. Naast financiële gronden hebben zeker ook ideële motieven ertoe bijgedragen dat in de tweede helft van de 70-er jaren het groepshuisvestingsideaal in deze stad begon te leven. Velen zijn vanuit emancipatie-overwegingen en het streven naar zelfontplooiing in een groep gestapt.

Een uit 1980 daterend onderzoek van de Erasmusuniversiteit naar het verschijnsel woongroepen in Nederland, telde in Nijmegen de opmerkelijke concentratie van 1250 zgn. woongroepen. Veel van dit soort gegevens werden door de woongroepenwinkel naar de betrokken instanties zoals de gemeente en woningbouwverenigingen doorgegeefd. Zij hebben niet tot concrete resultaten geleid.

Daar waar de overheid in gebreke bleef namen de mensen zelf het initiatief. Sommige groepen gingen tot kraken over. Anderen kochten een huis. Het inzakken van de huizenmarkt in de jaren 80 heeft de aankoop van de woningen sterk in de hand gewerkt.

Ontstaan

De stimulans voor de ontwikkeling van de woongroepenvereniging kwam van een aantal groepen die een huis hadden gekocht en problemen hadden met de mede-eigendomsconstructie. Allereerst is het al moeilijk om een bank te vinden die bereid is een hypotheek te verstrekken aan een groep. Zo is iemand met een bijstandsuitkering in de ogen van een bank al gauw niet kapitaalkrachtig genoeg om een huis in mede-eigendom te kopen. Door de praktijk van personen-wisselingen binnen de groep komen daar problemen van financiële (b.v. overdrachtsbelasting) en juridische aard bovenop. Het kontrakt staat op naam van ieder groepslid. De bank kan dwars liggen wanneer zij meent dat het inkomen van de betrokkenen niet langer aan de criteria voldoet. Samen met een notaris zijn zij aan de mede-eigendoms-constructie gaan sleutelen tot dat er uiteindelijk een "verenigingsvorm" uitkwam die na lang onderhandelen ook nog door een bank werd geaccepteerd. Zo werd op 16 oktober 1980 de eerste vereniging in het leven geroepen.

Nu, 3 jaar later zijn er welgeteld 21 verenigingen met een totaal van 88 huizen, waar

een bedrag van bijna 10 miljoen mee is gemeoid.

Bij de eerste aankoop zijn aan de bank de toekomstplannen bekend gemaakt. Hierop werd in grote lijnen positief gereageerd.

De Verenigingsvorm

Voorop staat dat de vereniging als rechtspersoon fungeert. De vereniging koopt de huizen, onderhandelt met de bank, wijst de huizen aan de leden toe en betaalt de aflossingen aan de bank. Wisselingen binnen de groepen en het inkomen van de leden is een eerste aangelegenheid van de vereniging. De bank heeft er niets over te vertellen. Kontrakten hoeven niet langer gewijzigd te worden. Ook zijn de leden niet hoofdelijk aansprakelijk voor het totale bedrag maar voor een gelijk bedrag per persoon.

Financiering

Bij de aankoop van de huizen gaat men uit van het principe dat de totale woonlasten, waaronder de afdracht van de tophypotheek (kaal f 250,- p.p. per maand maximaal), gas, water, elektra, etc., gedeeld door het aantal groepsleden, per maand een bepaald maximum niet mag overschrijden. Dit bedrag ligt rond de f 325,-. Hiervoor heeft ieder groepslid minstens één eigen woon-slaapkamer en is er een aantal gemeenschappelijke vertrekken zoals keuken, woonkamer en sanitair. De aankoop van de huizen geschiedt in de regel door een vast persoon in overleg met de groep in kwestie. Deze heeft inmiddels zoveel ervaring en contacten opgedaan dat hij er steeds meer in slaagt huizen tegen een scherpe prijs te kopen.

Een blijvend probleem is dat de zgn. "Kosten Koper" (10% van de koopsom) en de verbouwingkosten door de groepen zelf opgebracht moeten worden. Soms valt de tophypotheek gunstig uit, maar meestal moet men toch enige duizenden gulden kunnen inbrengen. Tot nu toe is dat opgebracht met eigen spaargeld en onderhandse leningen bij ouders, kennissen etc.. Recentelijk zijn er problemen ontstaan toen onverwachts aanzienlijke hoeveelheden geleend geld werd terug gevorderd. Om aan deze wankelende toestand een eind te maken is een stichting "woongroepenfonds" opgericht, met als taak geld aan te trekken en te beheren om de nodige kosten te financieren. Het initiatief staat nog in de kinderschoenen, maar de Triodosbank is inmiddels al bereid gebleken een lopend krediet te verschaffen van f 100.000,- dat als buffer en garantie gebruikt kan worden.

De structuur

Na de oprichting van de eerste vereniging groeide het aantal groepen dat tot een huisaankoop overging aanzienlijk. Omdat men

binnen de vereniging op democratische grondslag overleg wilde voeren en besluiten wilde nemen, is men er toe overgegaan i.p.v. één grote vereniging meer kleinere verenigingen op te richten. De gemiddelde vereniging omvat 4 à 6 huizen.

Alle verenigingen zijn financieel onafhankelijk. Door de kleine opzet blijft de prikkel aanwezig bij de verenigingsleden zelf zaken in het belang van de vereniging op te pakken. Zolang de mensen zich voor de vereniging blijven inzetten kan deze structuur tot het einde der dagen blijven voort bestaan. Omdat er nu inmiddels 21 verenigingen zijn en er een aantal zaken blijft dat voordeliger gezamenlijk kan gebeuren, is het onderling contact tussen de verenigingen van belang. Onlangs is er een verenigingsbladje verschenen. Momenteel wordt daar veel aandacht besteed aan b.v. het "Woongroepenfonds". Een ander voorbeeld van een verenigingsoverstijgend initiatief vormt de stichting "Secura", die alle huizen van de vereniging voordelig van een opstalverzekering voorziet. Tevens is men bezig een penningmeesteroverleg op te zetten.

Door de dagelijkse praktijk heeft er zich een "beleidsgroepje" ontwikkeld, dat dit soort zaken oppakt en aankaart. Ook de huizen-aankoop en de onderhandelingen met de bank gebeuren door deze club, die zich overigens opstelt voor nieuw bloed uit de verenigingen.

Het voordeel van deze verenigingsvorm is dat mensen met b.v. een bijstandsuitkering en zelfs studenten in groepsverband kunnen wonen in een gekocht huis. Ter illustratie volgt hieronder een korte beschrijving van een woongroep uit Nijmegen.

De Piet Heinstraat bijvoorbeeld

Deze groep bestaat uit 2 vrouwen en 1 man waarvan de leeftijd varieert tussen de 24 en 28 jaar. Zij hebben elkaar via de studie leren kennen. Eén werkt als docente, de andere twee studeren. Ongeveer twee jaar geleden besloten zij als groep te gaan samenwonen. Om aan elkaar te wennen woonden men eerst nog een tijd gedrieën bij een hospita die ook meer kamers verhuurde. Van daaruit zijn zij op makelaars afgegaan, de woningbouwverenigingen, etc..

Via de woongroepenwinkel hoorden zij van de verenigingsvorm, en kwamen zij in contact met andere groepen waarmee zij uiteindelijk de vereniging "De Hoeksteen" oprichtten. Gedurende dit proces werden zij begeleid door iemand van het eerder vermelde beleids-groepje. Binnen een half jaar was een geschikt huis gevonden. Het werd voordelig aangekocht.

Twee hadden voldoende eigen kapitaal om de k.k. te financieren. De ander heeft geld van de ouders moeten lenen. Samen met de bouwplaat hebben ze een half jaar aan het huis gewerkt.

Tegen die tijd waren alle groepen van woonruimte voorzien. Eens in de twee à drie weken werden er verenigingsvergaderingen gehouden waar allerlei zaken aan bod kwamen zoals verbouwingen, financiën, etc.. Regelmatig werd er een feestelijk open huis

gehouden in de vereniging waarbij om beurten de verschillende huizen en groepen zich als gastheer/vrouw ontpopten. Binnen de vereniging hebben zich inmiddels al weer veranderingen in de groepen voorgedaan. Zonder rompslomp zijn de nieuwe mensen opgenomen.

Op de Piet Heinstraat is er een speciale rekening geopend voor het huis. Via deze giro worden de maandelijkse afdrachten geregeld aan de penningmeester van de vereniging. Deze maakt het geld weer over aan de bank. Ook aan het G.E.B. e.d. wordt het geld via deze giro overgemaakt. Als groep hebben ze een reservepotje voor noodgevallen. De vereniging heeft ook een potje waaruit men naar volgorde van urgentie verbouwingen en aanpassingen financiert bij de diverse huizen.

De woonlasten zijn voor de drie ongeveer even hoog als toen ze nog bij de hospita zaten. Het wooncomfort is echter beter. Daar staat tegenover dat de verbouwing veel tijd, energie en geduld heeft gevergd. Ook het verenigingsgebeuren vraagt een redelijke inzet en tijd.

Slot

Opvallend is dat het woongroepengebeuren zich voornamelijk afspeelt binnen het milieu van de "jongere middenklasse".

De verenigingsvorm zou een belangrijke doorbraak kunnen betekenen voor de ontwikkeling van de benodigde juridische kaders die in het woongroepengebeuren ontbreken.

In deze tijd waarin de overheid als verzorgingsstaat steeds meer taken afstoot, zou het woongroepengebeuren een zekere uitkomst kunnen bieden voor ook andere bevolkingsgroepen dan alternatieve studenten. Hierbij gaat de gedachte uit naar "werkende jongeren", "één-oudergezinnen" en "bejaarden". Allen zouden hun voordeel kunnen halen uit de praktische oplossing van het huishoudelijke werk dat over de leden wordt verdeeld. De ouderen lopen minder risico ten onder te gaan in de totale verzorgingsinstituten met hun grote kans op vereenzaming.

Alleenstaande ouders kunnen de verzorging van de kinderen delen met anderen. Daarvoor is het wel belangrijk dat het woongroepengebeuren ontdaan wordt van het ideologisch aureool en uit de alternatieve hoek wordt gehaald.

Wim van Hees

Bronnen

Interview met Peter Sturkenboom, d.d. 16 mei 1983.

Verenigingsbladjes, "Hier is Ut Dan", "Hier Is Ut Dan Weer".

Emmy Wannyn: "Waarom groepen niet onder dak komen", Nijmegen april 1981.

Harry Jansen: "Een revolutionair alternatief of gewoon een handige oplossing?" in Marge, themanummer over woongroepen als nieuwe sociale formaties, jaargang 7, juni 1983.

ZICHT OP DE KINKERBUURT

De Kinkerbuurt maakt deel uit van de Amsterdamse wijk Oud-West. In Oud-West wonen ca. 40.000 mensen, waarvan 20% buitenlanders, vnl. Surinamers. Zestig procent van de bewoners leeft van een uitkering. In Oud-West zijn momenteel ongeveer 15.000 arbeidsplaatsen, vnl. bij grote bedrijven, met name gemeentelijke bedrijven en bij het Wilhelmina Gasthuis. Een deel van die arbeidsplaatsen zal verdwijnen.

Oud-West bestaat uit zes buurten, waarvan twee stadsvernieuwingsgebieden, te weten Kinkerbuurt Noord en Kinkerbuurt Zuid. In deze buurten zijn de eerste lijns voorzieningen op het gebied van welzijn en gezondheidszorg geconcentreerd. De Borgerstraat in de Kinkerbuurt wordt ook wel de "welzijnstraat" genoemd. Verder zijn er twee buurthuizen.

De andere buurten in Oud-West zijn de Da Costa-buurt, de Helmersbuurt, de Overtoom-strook en de Cremer-buurt.

In het hart van de wijk ligt het W.G.-terrein, dat 11 hectare beslaat. Dit terrein komt vrij omdat het Wilhelmina Gasthuis naar de Bijlmer gaat verhuizen. Er wordt actie gevoerd voor het behoud van een klein ziekenhuis, voornamelijk bedoeld voor eerste lijns kleinschalige voorzieningen in de geestelijke gezondheidszorg. Men wil het terrein verder benutten voor woningbouw en goedkope kleine bedrijfsruimtes.

De afgelopen jaren zijn in Oud-West een tiental grote en kleine kraakacties gevoerd (denk aan de Vondelstraat). Vooral in de Kinkerbuurt wonen veel alleenstaanden en één-ouder-huishoudens, naast veel jongeren en bejaarden. Het is een 19-eeuwse buurt, waar weinig speelruimte is voor kinderen. De parkeerdruk uit de city is er groot.

In Oud-West zijn zo'n vijftig buurt- en actiegroepen actief. Er spelen zich flink wat initiatieven en projecten af rond lokale economie, die gericht zijn op zelfbeheer (zie kader).

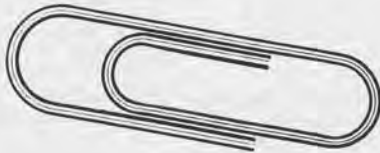
M.O. had over enkele van deze initiatieven, over de onderlinge samenwerking en over de relatie met de buurt een gesprek met:

TIL, van de Tetterode, een woon-, werk- en voorzieningenproject, genomen vanuit de kraak- en jongerenbeweging ten behoeve van de bewoners van het complex en de buurt

CLARA, van de vrouwenwerkwinkel "De Paarse Kinker", die door kursussen, hulpverlening en het opzetten van een speelgoed-project en een meubelwerkplaats, zowel hulp als werk wil bieden aan vrouwen

JAN, van de werkgroep KOM (Kleinbedrijf Ontwikkelingsmaatschappij), die zich richt op het opsporen en activeren van ondernemers in spé en op het behouden van het bestaande kleinbedrijf in de wijk

HANS, opbouwwerker in de wijk.

De discussie richt zich alleen op wat zich in de wijk afspeelt. Daarnaast zijn er in Amsterdam natuurlijk legio activiteiten die zich buiten de wijk afspelen, maar wel allerlei konsekventies voor de wijk hebben. In dit gesprek worden deze elementen niet meegenomen.

DE TETTER

Til: "De Tetter is bijna twee jaar geleden gekraakt. De mensen die het toen gekraakt hebben, zijn er dezelfde winter weer uitgegaan het was winter en het was koud. Februari vorig jaar is er een nieuwe groep gekomen die is gaan bouwen, wonen en werken. Op dit moment wonen er bijna 55 mensen, waarvan de meesten een eigen ka-

mer hebben gebouwd. Er zijn 20 ateliers, er is een galerie, een koffiешop, een crêche, een autosleutelwerkplaats, een zeef-drukkerij. Er is een diskotheek geweest, een jongerensoos. Een drukkerij, een kledingwinkel, een doka. Het werklozenproject komt erin met een kantoor, er komt een oefenruimte, een impressariaat. Verder gebeuren er veel incidentele activiteiten op het gebied van theater, muziek en dans door mensen die tijdelijk, voor 1 of 2 maanden, een ruimte betrekken."

Volgens Til ligt het bouwbedrijf dat een paar mensen wilden opzetten op z'n gat. Het project was in eerste instantie bedoeld om de Tetter verbouwd te krijgen, daarnaast zou het een functie naar de buurt krijgen in het kader van de renovatie. Het

Projecten Kinkerbuurt

PAARSE KINKER

project vanuit de vrouwenbeweging. Kursussen voor en hulpverlening aan vrouwen op arbeidsterrein. Gedeeltelijk nog in voorbereiding is een EAJ-project met een speelgoed- en meubelwerkplaats op het W.G.-terrein. Subsidie vanuit Emancipatiezaken voor cursussen en hulpverlening, vanuit Sociale Zaken voor de meubelwerkplaats, die men in vier jaar loonvormend wil maken.

WERKGROEP KOM

Voortgekomen vanuit buurtacties gericht op handhaving van kleine winkels en bedrijven en aanpak werkgelegenheid. Geeft cursussen, fungeert als vraagbaak en als projectontwikkelaar voor kleinschalige werkgelegenheid in het van Abbe-komplex en op het W.G.-terrein. De werkgroep heeft 2 WVM-krachten en ontvangt (tot 1-1-84!) subsidie van het projectburo Werkloosheidsbestrijding van de gemeente).

MENSEN ZONDER WERK

Inloop, diverse cursussen, betaald uit IzVo (gemeente) en fondsen. Fietsen- en auto-werkplaats en een zeefdrukwerkplaats, bezig met verzelfstandiging en loonvorming.

EETHUISJE BEP POST

Ex-welzijnswerkster biedt dagelijkse 'prak' voor alleenstaande bejaarden. Wordt gefinancierd uit inkomsten maaltijden en f 10.000,- subsidie van de gemeente (IzVo), onder noemer "Ontmoeting".

MAALTIJDVOORZIENING

W.G.-terrein, initiatief voor dagelijkse maaltijden voor met name één-ouder-huishoudens, alleenstaanden en bejaarden. Zal vermoedelijk bekostigd gaan worden uit eigen inkomsten en gebruik van uitkering. In voorbereiding.

zou scholingsmogelijkheden en werkgelegenheid scheppen voor jongeren en uiteindelijk loonvormend moeten worden.

Til: "Het duurde allemaal veel te lang. Er moest te veel gepraat worden. Afspraken werden niet nagekomen, mensen haakten weer af. Maar er is nog wel een kans dat het weer opgepakt wordt..."

Ook de KOM is in het begin bij het project betrokken geweest om te bekijken hoe het kon worden omgezet in een werklozenproject.

Jan: "Het is stuk gelopen op politieke standpunten. Ze wilden autonoom blijven. Ze vonden de KOM een bureaucratische instelling en ze wilden niets te maken hebben met overheidssubsidies. Toen er uiteindelijk wel geld werd geaccepteerd, vanuit de jongerenbeweging, bleef het bij oeverloze discussies. Het concrete werk bleef steeds liggen. Het was ook moeilijk om de juiste mensen te krijgen die kijk hebben op hoe je werk organiseert. Er was wel technische

WERKPROJEKT KINDEROPVANG

Initiatief vanuit buurtacties en emancipatiebeweging (vrouwen en mannen) voor totstandbrenging kindercentra en buitenschoolse opvang. Eén kinderdagverblijf loopt inmiddels, overige initiatieven in voorbereidingsfase. Financiering door subsidie, fondsen, eigen bijdrage ouder(s), goedkope ruimte, gebruik van uitkering.

TETTERODE-KOMPLEX

Project vanuit jongeren-/kraakbeweging. Winkels, bedrijven, kinderdagverblijf, woon- en jongerensoos. Diverse financieringsstromen.

W.G.-TERREIN

Terrein en gebouwen Wilhelmina Gasthuis. Poging vanuit buurt en Centraal Wonen tot het verkrijgen van goedkope woon- en werkruimtes t.b.v. de buurt (inclusief voorzieningen).

PSYCHIATRISCHE VOORZIENINGEN

Initiatief van Beweging Kritische Psychiatrie voor ambulante voorzieningen: begeleiding, woningen, dagcentrum/werk, opname in woongroepen e.d. Financiering uit reguliere GGZ subsidies.

KLUSSENPROJEKT

Voor mensen die geen vakman kunnen betalen. WSW-financiering en eigen bijdrage van f 5,- per uur.

CLARA

Vrouwenbeweging in de wijk.

WIJKOPBOUWORGAAN

formuleert vanuit buurtacties en de BMD-Energie plannen voor een alternatief energiebeleid. Verder actief m.b.t. het vasthouden van winkel en bedrijfsruimtes. Winkel- en bedrijvenonderzoek in voorbereiding.

kennis wat betreft het klussen, maar niet in de zin van aannemen en offertes maken. Voor zo'n project zou je geïnteresseerde mensen moeten zien te krijgen, b.v. WAO-ers die wel de kennis hebben maar niet meer in de bouw zitten."

"Is er ook gesproken over vormen van beheer."

Til: "Ja, ze wilden het bouwbedrijf zelf beheren en vooral geen subsidie aanvragen, omdat je dan aan allerlei normen moet voldoen die lang niet iedereen ziet zitten. Het is niet zo dat het hele pand er meteen bovenop zit als een paar mensen een bedrijfje willen beginnen, maar als de crèche bijvoorbeeld voor de brandveiligheid alles moet dichttimmeren, dan krijgen ze woorden met de bewoners, die vinden dat er ruiten in moeten blijven zitten."

Jan vindt het een probleem dat je zoiets als een crèche niet lang vol kunt houden

zonder subsidie. Je kan niet elke keer de energie opbrengen voor allerlei inzamelingsacties, dat gaat ten koste van het werk. Dan moet je toch maar fondsen aanschrijven en proberen te voldoen aan de eisen die de subsidiegever je stelt. Daar komt bij, volgens Hans, dat je in het geval van de crèche ook rekening moet houden met de mensen in de buurt die er gebruik van maken. Die hebben weer andere belangen dan de mensen die in het pand wonen.

"Hoe liggen de relaties met de buurt?"

Hans: "Het project staat mede gelet op de historie vrij geïsoleerd in de buurt. Het gros van de bewoners heeft wel sympathie voor wat er gebeurd is, maar een groot deel vindt dat het nu te lang gaat duren, dat het pand er maar eens wat aardiger uit moet gaan zien.

Aan de andere kant denk ik dat de mensen in het pand vrij op zichzelf staan, een eigen leefcultuur hebben, een eigen manier van doen. Als je zo'n bouwbedrijf wilt opzetten is dat een slechte uitgangssituatie. Je moet toch goede contacten hebben en weten waar je je opdrachten kan halen. Als het fout gaat in de Tetter, dan wordt de hele buurt gemobiliseerd. (schamper gelach) ... De buurt komt dan ook, zo ligt het wel: het is toch een project van de buurt. Maar zolang het goed gaat, zijn er eigenlijk toch te weinig contacten."

Tij: "Ik denk toch dat dat de laatste tijd enorm verandert. Dat heeft ook te maken met de nieuwe groep die er is komen wonen en met het feit dat er zo veel te doen is. Er komen steeds meer mensen naar de Tetter, naar het winkeltje, naar de auto-werkplaats ...

De muurkrant wordt veel gelezen. Daar staat van alles in over wat er in het pand gebeurt en die wordt elke drie weken vernieuwd. Ook krijg je meer praatjes op straat, het is mooi weer dus zit iedereen weer op de stoep. De open dagen lopen beter. Er is een kinderfeest geweest En we wonen meer overleggen bij, zoals het maandelijks buurtoverleg van de open werkgroep."

"Ervaren jullie dat niet als benauwend, zo'n overlegstructuur?"

Tij: "We moeten wel!!!! (lachend), zeker als we onze plannen willen gaan uitwerken."

PAARSE KINKER

Clara: "In de Paarse Kinker draaien vier groepen. Een beroep- en scholingsoriëntatiekursus vooral bestemd voor oudere vrouwen, die na hun huwelijk iets willen doen. De inloopuren, waar vrouwen komen die problemen hebben met uitkeringen, instanties e.d. Een groep vrouwen die een soort maatschappij geeft op huishoudscholen. En dan is er een werkprojectengroep die werkt aan de realisering van een EAJ-project, een meubel- en kledingzaak (recycling). Er liggen plannen voor een

vertaalbureau voor Turkse en Marokkaanse vrouwen. Verder doet de Paarse Kinker mee aan een kinderopvangproject en geven ze cursussen aan vrouwen die van plan zijn een bedrijfje te beginnen. De organisatie van de Paarse Kinker draait bijna helemaal op de 30 stagiaires. Er zijn twee via de Emancipatieraad betaalde krachten."

"Wat opvalt is dat het in eerste instantie gaat om zeg maar bewustwordingsactiviteiten. Werken jullie ook aan versterking van de economische positie van vrouwen, het opzetten van projecten in eigen beheer? Je kunt constateren dat de inkomens dalen, de lasten stijgen en tal van kollektieve voorzieningen worden afgebroken. Daar kun je op reageren met een 400 gulden eis, die nauwelijks haalbaar is (protest). Je zou aan de andere kant als vrouwen in de buurt economische activiteiten kunnen oppakken, bijvoorbeeld zaken die zich nu nog vnl. in de 'alternatieve' sfeer afspelen, zoals recycling van duurzame goederen. Zijn jullie in die sfeer bezig?"

Clara: "Er wordt wel in die sfeer gedacht, maar het is zo moeilijk te verwezenlijken. Bij het EAJ-project, dat door Sociale Zaken wordt gesubsidiëerd, kregen we problemen met mogelijke concurrentievervalsing. Dus hebben we die economische kant er weer uit moeten halen en bekijken we nu hoe we die via andere wegen weer op kunnen pakken. We hebben met het wijkopbouworgaan een aanvraag ingediend voor een opbouwwerkster, die konkreet met vrouwen werkprojecten en bedrijven gaat opzetten."

"Blijft dan toch niet de sfeer van lering en vermaak, de vrouwen van de straat houden?"

Clara: "Het gaat niet zozeer om vormingsachtige activiteiten, maar het aspect van bewustwording is toch sterk aanwezig."

"Wat die bewustwording betreft, daar is de hele vrouwenbeweging mee bezig geweest, terwijl je hoopt dat het daar niet bij blijft. Dat ook het volgende stapje kan worden genomen en vrouwen eraan kunnen werken om hun economische positie te verbeteren".

"Aan de andere kant kregen we bij de start van het EAJ-project veel aanvragen van individuele vrouwen. We hebben daarover gepraat en onze konklusie was dat we er niet zo'n behoefte aan hebben om een nieuw soort middenstandertjes te kweken. We kiezen voor projecten die wat meer draagvlak en reikwijdte en duidelijk een emancipatorisch karakter hebben. Zo hebben we nu een aanvraag voor een vrouwenfotokollektief dat een bedrijf wil opzetten en daarnaast ook cursussen wil geven."

gevraagd naar de relatie met de buurt vertelt Clara dat deze heel sterk is geweest, maar dat de meeste activiteiten toch een stedelijk karakter hebben. Het verschilt per activiteit. Op de inloopuren komen veel vrouwen uit de buurt. Ook het EAJ-project is er voor de buurt, maar de vakkrachten die

daarvoor gezocht worden zullen wel uit een andere buurt komen, je mag al blij zijn als je een vrouwelijke meubelmaakster kunt vinden.

Clara: "Wat betreft de problemen van vrouwen in de buurt, het niet meer kunnen rondkomen, het dingen in eigen beheer nemen ... Er wordt wel over gedacht, maar het is nog zo moeilijk. We kunnen wel dingen bedenken, maar of het ook loopt? We proberen wel om beide dingen aan te pakken, zowel de bewustmakende als de economische kant. Dat is de bedoeling van onze projecten.

Jan: "In deze buurt verdwijnen door de stadsvernieuwing steeds meer winkels en kleine ambachtelijke bedrijfjes. Dat is jammer voor het karakter voor de buurt en voor de dienstverlening aan bewoners. Aan de andere kant is er de toenemende werkloosheid en misschien kan het kleinbedrijf een druppel op de gloeiende plaat zijn."

"De KOM bestaat als werkgroep sinds oktober 1981. Vanaf 1 januari dit jaar zijn er twee tijdelijke medewerkers in dienst in het kader van de werkverruimende maatregel. De KOM fungeert als vraagbaak voor mensen uit de buurt die plannen hebben, maar niet zo goed de weg weten naar een Kamer van Koophandel, een RDK, een CIMK... Wij proberen hun ideeën op een rijtje te zetten, we bekijken wat de marktmogelijkheden zijn, hoe het staat met financiën en vergunningen. Als het idee levensvatbaar blijkt, helpen we bij het maken van een ondernemersplan, bemiddelen we in bedrijfsruimte, enz. De mensen die bij ons komen, vormen een selecte groep, een soort nieuwe categorie ondernemers. Ik bedoel niet het jonge, dynamische type ... het zijn meestal wat oudere, werkloze mensen die ervaring hebben opgedaan in het bedrijfsleven en nu proberen om een zinvolle bezigheid te vinden waar ze ook van kunnen leven."

"Behalve als vraagbaak wil de KOM ook fungeren als buurtontwikkelingsmaatschappij. Wij streven ernaar om bedrijventra's op te zetten, d.w.z. oude gebouwen geschikt maken voor verschillende bedrijven die elkaar onderling steun kunnen verlenen en een soort uitstralingseffect hebben. We willen zoets op het WC-terrein opzetten, maar dat duurt nog wel even. We zijn verder bezig in de Jordaan en op het van Abbencomplex. Dat ligt buiten de buurt, maar je moet ergens beginnen. Als we onze zin krijgen, kunnen we daar ruimten aanboeden voor 25 gulden per vierkante meter per jaar."

"Nemen jullie ook andere initiatieven?"

Jan: "We proberen om ideeën te ontwikkelen. Op oriënteringskursussen die we organiseren, wordt een bepaald thema behandeld (rechtsvorm, financiën). Deze kursussen worden meestal bezocht door mensen die alleen nog vage ideeën hebben, wij helpen hen die ideeën verder te ontwikkelen. Vaak komt dat ook neer op consessies doen, de mensen willen mooie en degelijke spullen maken, die waarschijnlijk juist niet zo goed verkopen. Willen ze er toch nog hun brood mee verdienen, zullen ze er bijvoorbeeld een ander, goed lopend produkt bij moeten maken.

"Kijken jullie ook waar gaten in de markt vallen? Niet in de eerste instantie naar dat wat handel oplevert, maar naar een gebrek aan (betaalbare) voorzieningen in de buurt?"

Jan: "Ja, we proberen dat door middel van onderzoek. We bekijken welke specifieke vaardigheden werklozen hebben en hoe je die kunt aansluiten op een bepaalde vraag in de buurt. De Universiteit van Amsterdam heeft enquêtes gehouden. Dat onderzoek is bijna afgerond en wij moeten proberen daar heel concrete projecten op te ontwikkelen. Onder druk van de tijd hebben we dat ontwikkelingswerk tot nu toe nog even afgehouden, maar we beginnen er nu weer aan..."

Hans: "Als je praat over gaten in de markt, dan zijn er in feite twee. Aan de ene kant de winkeltjes en bedrijven die je in deze wijk zou kunnen herbergen. Aan de andere kant het behoud van bestaande of tot stand brengen van nieuwe voorzieningen. Veel bestaande voorzieningen worden geheel of gedeeltelijk afgebroken. Rond de kinderopvang bijvoorbeeld ontstaan nu werkprojecten. Verder is er onder meer een initiatief voor maaltijdvoorzieningen; we willen met de Horeca-vak-schoon een gezamenlijk project opzetten van school en buurt."

Jan: "Dan is er het autowerkplaats-project, vanuit het idee dat mensen met een uitkering steeds moeilijker een auto kunnen onderhouden en in het kader van Mensen zonder werk loopt er nu een sleutelwerkplaats, die gedeeltelijk loonvormend zou moeten worden in de toekomst."

"Kijken jullie bij dit soort project ook naar het beheersaspect?"

Jan: "Ik vind het heel belangrijk om daarnaar te kijken. Wij hadden ook verwacht dat er groepjes mensen zouden komen die gezamenlijk iets wilden opzetten in coöperatieve vorm. Behalve met de coöperatieve vereniging "De Indruk" die over de kop is gegaan, hebben we echter alleen te maken gekregen met individuen. Het is de vraag hoe je het moet stimuleren. Je belast mensen met de vraag om na te denken over vormen van kollektief beheer, terwijl ze alleen maar bezig (willen) zijn met het uitwerken van hun eigen idee. Daar hebben ze hun handen al aan vol. Soms zul je heel nadrukkelijk aanbiedingen moeten doen."

"Bij het bedrijvenproject in de Jordaan zie je dat ook. Ons ideaal is dat de beginnende ondernemers het pand gezamenlijk inrichten. We willen gaan werken met een vereniging van huurders. Maar de mensen zillen dat niet. Ze willen liever een easy out konstruktie. Dan maar wat meer servicekosten en als het niet lukt kun je er zo weer uit."

Hans: "Hoe ontstaan coöperatieve verenigingen? Ik denk dat het eerder zo gaat, dat mensen die al gestart zijn elkaar vervolgens weten te vinden in een gemeenschappelijk belang. Je zal dat aspect dus vooral mee moeten nemen in de vervolg-begeleiding".

DE TOEKOMST

"Hoe zien jullie de toekomst?"

Gegrinnik.

Til: "Ik zou het prima vinden als mensen gewoon maar hun eigen gang gaan. Je moet tegen zoveel dingen opboksen voordat je aan de slag kan... ga gewoon je eigen gang en zie maar."

Hans: "Deregulering!!!"

Til: "Ja, ja... als je een leuk idee hebt, probeer je het, lukt het niet, dan stop je gewoon."

Jan: "Ik vind het ook heel goed dat er wat van die vrijplaatsen zijn, waar mensen een beetje aan kunnen rommelen en in het grijze circuit kunnen beginnen. Als blijkt dat het iets is, kun je alsnog naar buiten stappen en het op een witte manier gaan proberen."

Til: "Dat doen mensen ook wel..."

Clara: "Eigenlijk is het een heel leuke ontwikkeling. Mensen gaan niet meer zitten wachten tot er een vakature in de krant staat, maar gaan gewoon datgene doen waar ze van gedroomd hebben. Dat zal vaak tegenvallen, maar ja..."

"Die vrijplaatsen, worden die niet een soort ghetto?"

Til: "Ghetto-vorming wordt niet veroorzaakt doordat mensen zo maar hun eigen gang gaan; het wordt je toch ook onmogelijk gemaakt om naar buiten te treden. Voor jezelf werken hoeft geenszins uit te sluiten dat je ook voor de buurt werkt."

Hans: "Ik denk dat veel nadrukkelijker discussie gevoerd moet worden over en gewerkt moet worden aan de relatie tussen de werkbeweging en de buurtbeweging. We zullen het belang van het kleinbedrijf meer moeten benadrukken: wat het betekent als je alleen nog een Simon de Wit in de buurt hebt. Daarnaast moeten we met name op buurniveau meer aandacht aan het energiebeleid besteden. En de vrouwen moeten zich meer gaan roeren, met name met betrekking tot de kinderopvang. Het WG-terrein zou een voorbeeld-project kunnen worden. En Job Creation moeten we uit de buurt houden die richten zich op een heel andere groep."

Bart Lammers
Charlotte Krop

WOONKOLLEKTIEF PURMEREND, EEN VORM VAN SOCIALE WOONKULTUUR

De aard van de kooperatie

Het woonkollektief Purmerend is een kooperatie van mensen die een aantal dingen gemeenschappelijk willen doen en daarvoor voorzieningen met elkaar willen opzetten in hun directe woongeving. Wat voor voorzieningen? Woongroepkeukens, logeerruimten, windmolens, hobbyruimten, muziekkamer, atelierruimten e.d. Een groot deel van de kollektieve voorzieningen is in het ontwerp samengebracht in een projekthuis dat goeddeels een sociaal-kulturele functie voor de buurt kan krijgen: ontmoetingsruimte/café en vergaderruimte, wasserette, kinderopvang, gemeenschappelijk tuin, tieneruimte. De windmolen voorziet in de helft van de energiebehoeften, de isolatiewaarde ligt flink boven de landelijke norm. De bewoners kiezen elkaar en beheren met elkaar de kollektieve voorzieningen; daarnaast heeft ieder huishouden zijn eigen leefruimte. Iedere bewoners heeft dezelfde rechten en plichten en kan meebeslissen over de gang van zaken in het woonkollektief. De gelijkheid en betaalbaarheid daarvan worden op grond van de volgende principes georganiseerd:

- om een woonsituatie te scheppen waarin bewoners een aantal woonactiviteiten gemeenschappelijk kunnen doen, staat ieder lid een deel van de woonruimte en het inkomen af
- de woonlasten worden gekoppeld aan de inkomens en de woonruimte aan het aantal personen per huishouden, waarbij noodzakelijke afwijkingen van de gelijke verdeling worden gekompenseerd in woonlasten
- vanwege financieel-technische overwegingen en vanwege op inkomen afgestemde woonruimtedoeling bestaat het projekt uit woningwet- en premiekoopwoningen; dit heeft geen gevolgen voor de vormgeving van het projekt: per groep 3 woningwet- en 4 premiekoopwoningen, waarbij de totale kollektieve ruimte (25% van totale bouwvolume) voor 15% in de woningwet en voor 45% in de premiekoop gerealiseerd wordt en voor 40% autonoom gefinancierd
- het woonkollektief sluit de lening ter dekking van de stichtingskosten voor de premiekoopbouw; de leden aan wie premiekoop-eenheden op basis van hun inkomen worden toegewezen, tekenen een woonovereenkomst (alternatief koopkontraakt) waarin geregeld wordt dat bij beëindiging van lidmaatschap de wooneenheid tegen de bij het

- woonkollektief uitstaande hypotheek terugverkocht wordt; het woonkollektief is opdrachtgever van de premiekoopbouw
- het gemeentelijke woningbedrijf is opdrachtgever van de woningwetbouw; leden aan wie wooneenheden in de woningwetbouw doorverhuurd worden (bejaardenvoorkonstruktie), tekenen een woonovereenkomst waarin geregeld wordt dat bij beëindiging van het lidmaatschap de onderhuur ontbonden geacht wordt en -bij tijdelijke noodzaak- het betreffende niet-lid afzonderlijk huur betaalt tegen kostprijzen
- ieder lid draagt de inkomsten ten gevolge van het wonen -huursubsidie, premie en belastingvoordeel- volledig af aan het woonkollektief in de vorm van kontributie voor lidmaatschap; daarnaast betaalt ieder lid jaarlijks de kontributie voor lidmaatschap; daarnaast betaalt ieder lid jaarlijks de kontributie voor gebruiksrecht, dat een x-percentage van het belastbaar inkomen bedraagt
- het gehele complex (+ 17.000 m²) is in beheer van de kooperatie; de niet-bebouwde grond (+ 2.000 m²) is voor gemeenschappelijk gebruik; het project kost 9 miljoen en biedt ruimte voor 90 volwassenen en 40 kinderen.

In mei '83 is na langdurige onderhandelingen door het ministerie van VROM het groene licht gegeven voor deze opzet van bebouwing en financiering. Daarmee is een doorbraak gerealiseerd in drieërlei opzicht: architectonische koppeling woningwet/premiekoop, nieuwe definitie van eengezinswoningen en een coöperatieve financieringsopzet zonder onderscheid woningwet/premiekoop. De woonlasten inclusief energiekosten zullen tussen f. 250,- en f. 1.000,- per maand liggen. Het gemiddelde nebruiksrecht (netto woonlast) zal + f. 400,- zijn (f. 150,- tot f. 750,-).

De zelforganisatie en het groepsproces

Ruim 3 jaar geleden is een klein initiatief-groepje ontstaan met als doel anders te wonen dan ieder voor zich. Het groepje breidde zich snel uit tot een hechte kern-groep van 8-10 personen. De kerngroep oriënteerde zich breed, formuleerde de doelstellingen en de opzet, schreef notities, verwierf politieke steun in de gemeente, legde contacten met ministerie, belastingen, stedenbouwkundige, centraal-wonen-projecten en gemeentelijk apparaat. Toen duidelijk werd dat het project niet onhaalbaar was, is de kerngroep naar buiten getreden; zo wel in Purmerend als ook in Amsterdam vanwege de overloopfunctie van Purmerend.

In anderhalve maand melden zich 30 mensen uit Purmerend, direkte regio en Amsterdam. Ze werden meteen intensief ingeschakeld in bestuur en werkgroepen (milieu, vormgeving, kinderen, groepsvorming, werving, financiën en bouwkoördinatie). Ondergetekenden vormden de onderhandelingsdelegatie vanuit het bestuur en werkgroepen. De periode tussen het verwerven van politieke steun en het opereren als breedver-

takte zelforganisatie in verenigingsverband duurde nog geen jaar. De snelle ontwikkeling was nodig om enerzijds temposlag en anderzijds taai onderhandelingen aan te kunnen: telkens het initiatief aan jezelf houden. En dat is tot nu toe gelukt.

Het opzetten van zo'n coöperatie via de lijn van zelforganisatie vergt veel inzet en bereidheid om grondig op verschillende zaken in te gaan, deskundigheid van binnenuit of van buitenaf te organiseren. De leden krijgen veel met elkaar te maken en zijn van elkaar afhankelijk, vanuit verschillende achtergronden, verschillende verwachtingen.

Dat groepsproces is veelzijdig en slechts ten dele planmatig te organiseren. Wat is wel te organiseren?

Overeenstemming over doel (verlangde eindproduct) en de manier waarop dit te bereiken (strategie, werkverdeling, tijdsplanning). Ook te organiseren is de concrete besluitvorming, mandatering en terugkoppeling.

Maar niet te organiseren is natuurlijk het proces van woongroepsvorming. Om dat toch niet helemaal aan het toeval over te laten vanwege de consequenties voor type woningen, lasten-verdeling en bouwvolume hebben we een aantal richtlijnen ontwikkeld voor de samenstelling van een woongroep. Daarnaast hebben we drie sturingsmechanismen voor woongroepsvorming op gang gebracht:

- keuze op affiniteit binnen (met name financiële en bouwtechnische) randvoorwaarden door middel van een sociogram, gekombineerd met een vragenlijst over woonwensen
- zonder keuze op affiniteit deelname aan gespreksavonden over woonwensen: praktische keuzen
- nieuwe mensen kunnen alleen gebaloteerd worden tot lid (woonrecht) als een bestaande (kern)woongroep de betreffende persoon opneemt danwel hij/zij met andere aspirant-leden een nieuwe (kern)woongroep vormt zolang de ruimte er nog is.

Wel, wat niet te organiseren is en dat voor een belangrijk deel het sociale draagvlak van het woonkollektief vormt, is het informele circuit. Dit is niet alleen van belang voor het persoonlijk floreren en voor de onderlinge binding in en tussen woongroepen, maar ook voor minder verbaal ingestelde leden.

Al heel snel tekenen zich de verschillen af: de harde werkers, de denkers, de doeners, degenen die zichzelf onderschatten, de betere stuurlui aan de wal, degenen die populair willen worden, de stille krachten op de achtergrond, de twijfelaars... In de smeltkroes is consensus over kollektieve belangen alleen vorm te geven bij maximale individuele vrijheid in eigen woonruimte, autonomie op woongroepniveau en tolerantie en respect bij belangentegenstellingen. Daarnaast is iedereen aan te spreken op wat hij/zij wel kan; er moet vanalles gebeuren. Ook twijfelaars hebben geen excuses, ook zij kunnen afspraken maken totdat hun keuze definitief is.

Voorhoede en omgeving

Twee zorgpunten zijn eigen aan dit proces van alternatieve wooncultuur; ze komen in de opbouwfase vanzelfsprekend naar voren maar zullen zorgpunten blijven gedurende vele jaren van uitkristalliseren:

het voorhoede-verschijnsel: nu is dat sterk gekoppeld aan de voormalige initiatiefgroep, de onderhandelingsdelegatie en het bestuur. De voormalige initiatiefgroep was een hechte groep door de vele discussies met elkaar over doel, opzet, motivatie. Ze zijn nog vaak de initiatiefnemers voor principiële discussies die samenhangen met de opzet. De onderhandelingsdelegatie vormt ten aanzien van veel ontwikkelingsaspecten per definitie een voorhoede: zij worden direct gekonfronteerd met de haalbaarheid en de noodzaak tot inventiviteit. Het bestuur vormt door zijn coördinatietaak en initiatief-functie wat betreft besluitvorming in verenigingsverband een vanzelfsprekende voorhoede.

Mensen die er in een later stadium bijkomen, treffen vastliggende doelen, een uitgebalancerde opzet, een beproefde werkwijze, kortom een zekere 'cultuur' aan, waarbij ze zich alleen maar kunnen aansluiten. Voor de aansluiters is het makkelijk, want hun keuze is veelomvattend; maar voor de starters ook niet, want zij zitten telkens met een veranderd sociaal draagvlak en met nieuwe 'legitimatie-evenwichten'.

Daarnaast zijn ze de motor en krijgen de meeste kritiek: ze worden gemakkelijk verantwoordelijk gesteld voor de gehele gang van zaken. Om de verantwoordelijkheid en het initiatief te spreiden is al snel in het begin begonnen met werkgroepen, maar daarmee wordt soms nog meer disciplineren van creativiteit bij de onderhandelingsdelegatie en het bestuur neergelegd.

Enigermate is dat te ondervangen door maximale autonomie voor werkgroepen in de voorbereiding van besluitvorming en door vertegenwoordiging van werkgroepen in bouw-coördinatie en bestuur. In de werkgroep bouwcoördinatie is het praktische opdrachtgeverschap geregeld voor onderhandelingsdelegatie, architect en aannemer, in het bestuur het juridische en sanktionerende opdrachtgeverschap.

Na oplevering zal het voorhoede-verschijnsel binnen de kooperatie anders van karakter worden: sterker gericht op beheer, onderlinge verhoudingen binnen en tussen woon-groepen waar die raakvlakken hebben met verdelingsvragen (woonruimte, woonlasten) en statuten, verhouding naar de buurt. Zoals het bestuur nu functioneel is samengesteld zal het straks waarschijnlijk bestaan uit vertegenwoordigers van de woongroepen. Informele activiteiten en feesten zullen straks nog belangrijker zijn dan nu.

de omgeving: het woonkollektief op zich is een voorhoedeverchijnsel. Niet alleen de bouw, de financiering ervan en de zelforganisatie, ook de woonstijl, met name de gemeenschappelijke woonactiviteiten. De activiteiten van

het woonkollektief concentreren zich nu op gemeenschappelijke belangenbehartiging. Straks zullen de gemeenschappelijke woon-activiteiten veel ruimte moeten geven aan en zelfs inspirerend moeten werken voor samenlevingsgerichte bezigheden en actie.

Een woonkollektief slokt echter ook veel energie op die niet meer samenlevingsgericht te gebruiken is. Voorzover die energiebesteding een belangrijke voorwaarde vormt tot gerichtere en kollektievere bijdragen aan de omgeving, kan dat zeer productief zijn. Maar de kans is niet denkbeeldig dat er zoveel energie 'op elkaar wordt losgelaten' dat er voor samenlevingsgerichte bijdragen geen tijd/ruimte meer is.

Struktureel in de bouw en opzet van het woonkollektief is duidelijk veel aandacht gegeven aan de buurtgerichtheid om een geïsoleerde voorhoedefunctie te vermijden. Met name is daarbij ook van belang dat het grootste deel van het projecthuis een sociaal-kulturele functie voor de buurt zal krijgen.

Sociale innovatie

Een aantal zekerheden die vanzelfsprekend waren geworden in de verzorgingsstaat, zijn onder spanning gekomen, zullen naar het zicht laat aanzien- afgebroken worden. Maar de nieuwe inbreuken geven ook leven aan sociale innovatie: experimenten die nieuwe inhoud geven aan kleinschalige en door bewoners zelf beheersbare samenhang van woon-, leef- en werksituatie.

Het gaat bij de verzorgingsstaat vooral om de kwaliteit van het bestaan. Nu de klad er behoorlijk inzit, blijkt de afbraak van werkgelegenheid, sociale zekerheid, zorg en edukatie nauwelijks te stuiten door solidaire machtsvorming. Met name het stelsel van sociale zekerheid blijkt nu als produkt van grootschalig denken te weinig basis te hebben in kleinschalig georganiseerde solidariteit. Het stelsel is een administratieve konstruktie met solidariteit in de vorm van allerlei anonieme afdrachtregelingen. Het hervredelende stelsel beperkte zich tot een sociaal-ekonomisch vraagstuk. De veronderstelde solidariteit is geen sociaal-kultureel gegeven geworden; zekerheid dat men meetelt, dat men meer mens wordt samen met anderen en dat men daarvoor een materiële bodem verschaft wordt.

Eigenwaarde is nogal verschaald tot konsumptie-vernogen; dan telt men mee. De samenleving van de verzorgingsstaat heeft in belangrijke mate het karakter gekregen van een grote verzameling van vrijegevochten, op eigen konsumptie gerichte eenlingen. De kultuur van de verzorgingsstaat is een verkwistende ik-kultuur geworden en dat heeft met name ook uitdrukking gekregen in de heersende woonkultuur.

In een kleinschalige en door bewoners beheersbare samenhang van woon-, leef- en werksituatie, kan nieuwe kultuur groeien die tegengesteld is aan de ik-kultuur van de verzorgingsstaat; een kultuur met nadruk op zelf-

organisatie, zelfbestuur en zelfbeheer in een kleinschalig kollektief verband.

Het woonkollektief Purmerend kan in verschillende opzichten beschouwd worden als sociale innovatie:

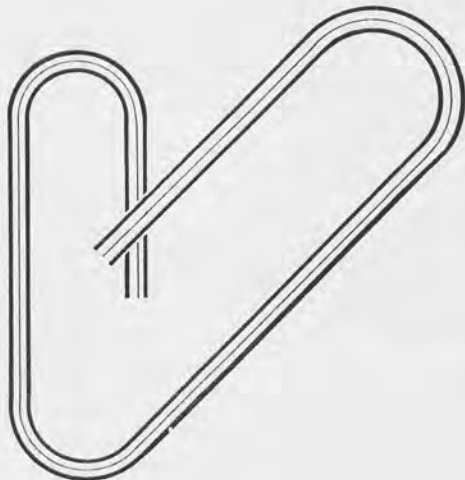
- a. samenhang tussen wonen en sociale structuur; de eigen privé-woonruimte is structureel een afstandsmogelijkheid t.b.v. sociale interactie in woongroepverband en daarbuiten met behoud van eigenwaarde
- b. samenhang tussen wonen en voorzien in een aantal huishoudelijke en sociaal-psychologische behoeften; de voorzieningen zijn als het ware een verlengstuk van huis geworden
- c. samenhang tussen wonen en milieu-vriendelijkheid, met name wat betreft gebruik van energie
- d. samenhang tussen wonen en werken; kollektivering van huishoudelijke arbeid, atelierruimten, beheertaken, e.d.
- e. samenhang tussen wonen en draagkracht; de financiering is kollektief en herverdelend; de wijze van financiering, met name ook van het projekthuis en de windmolen, maakt het mogelijk om jaarlijkse huurverhogingen te neutraliseren

- f. de samenhang tussen nieuwe wooncultuur en architectuur dankzij het voortreffelijke werk van architectenburo Verhoeven uit Hoevelaken. De architectuur is uitdrukking geworden van een filosofie: vormgeven aan individu en gemeenschap. Een architektonisch geheel van 10 woongroepen van 7 woningen met telkens een woongroepkeuken als middelpunt; de individuele woningen hebben hun ingang (meestal via gemeenschappelijke trappenhuizen) in de gemeenschappelijke "binnenstraat" die alle woongroepen onderling verbindt en toegang verschaft tot het projekthuis. Dit alles omsluit de gemeenschappelijke tuin.
- g. enkele nieuwe vondsten in toepassingen van -voor nieuwe woonvormen- achterhaalde regelgeving: samenhang woningwet/premiekoop, nieuwe definitie van eengezinswoning, koppeling woonfunctie/woongroep ruimte, doorbraak in financieringsopzet.

Jan Hartag

Lotje Wouters

Henk van Schaijk

De Voedselkoöperatie

nijmegen

In Nijmegen, de stad van de woongroepen, is ook de koöperatieve gedachte in opmars. De voedselkoöperatie VOKO is een resultaat.

Het idee komt van een groep mensen, die met haar eigen voedsel bezig wil zijn en op een 'gezonde' manier. Wat bestaande biologische winkels leveren is duur voor mensen die van een uitkering, studietoelage of part:time werk. Bovendien kun je er dan zelf geen werk aan verrichten.

Meer greep krijgen op wat gegeten wordt leidde dan ook tot zelfwerkzaamheid. Naast het rechtstreeks gaan betrekken van produkten van telers uit de regio werd gestart met zelf brood bakken en het maken van jams en sappen.

Werkwijze

VOKO telt honderd leden. Groter wil de groep niet groeien. Elkaar kennen en weet hebben van ieders inbreng wordt als voorwaarde gezien voor goed en plezierig bezig zijn. Per huishouden is men lid en wordt verwacht, dat je geen inkopen doet voor niet leden. Ieder betaalt f 40,- inleggeld zodat geen schulden hoeven te worden gemaakt i.v.m. de inkoop. De kontributie is f 2,50 per maand; kosten voor administratie, schoonmaak e.d. worden daarmee gedekt. Door zelf (eier)doosjes, potjes en zakken te verzamelen worden de uitgaven beperkt. VOKO heeft de beschikking over een ruimte waar het voedsel wordt opgeslagen en de leden hun inkopen doen. De produkten worden voor dezelfde prijs verkocht als ze ingekocht zijn. Drie middagen is 'de winkel' open van vier tot half zeven en je doet alles zelf, wegen, rekenen en eindbedrag in kasboek noteren. Ondertussen is er tijd voor een praatje of voor het uitwisselen van recepten.

Een 'groep van tien' doet de lopende zaken: bestellingen, inkoop, winkel, schoonmaken en vergaderingen voorbereiden. De helft van de groep wordt iedere maand vervangen; zo zit je twee maanden per anderhalf jaar in de groep van tien. Tussendoor spelen de winkelbeurten, die krijg je een keer in de drie maanden. Leden, die niet bijdragen aan het reilen en zeilen wordt gevraagd uit VOKO te stappen. De oorspronkelijke groep bijeenhouden wordt minder belangrijk gevonden dan betrokkenheid.

Bijzondere activiteiten

Voor wie tijd en zin heeft valt nog meer te investeren. Zo zijn er twee lakgroepjes, die op een houtoven zuurdesembrood bereiden. Twee leden 'boeren' zelf en enkele anderen zorgen voor de afspraken met telers, helpen bij de oogst of vervoeren de groenten. Er zijn plannen voor een moestuin, een boomgaard en voor de overname van 'Sapperloot', een bedrijfje in jams en sappen. Dat kan uitgroeien tot een voedselwerkplaats. Een eiergroepje draagt zorg voor de aanvoer van biologische scharrelkippeieren. Diegenen, die zorgden voor produktinformatie hingen de lier in de wijgen.... anderen willen het weer oppikken.

Problemen

Intern wordt getwist over de koers. In hoeverre wil je afhankelijk zijn van de groothandel (Nu nog Manna) of steeds meer zelf doen. Veel VOKO leden komen al tijd te kort daar ze ook actief zijn rond woningnood, Dodewaard, vrouwenstrijd e.d. Extern probleem is de afwijzing van de aansluiting van VOKO bij het natuur-voedselcircuit van Verdeelcentrum De Groene Band. De afwijzing werd gebaseerd op het verschil in werkwijze. Voor De Groene Band en de bij haar aangesloten telers, producenten en winkels (4 in Nijmegen) geldt de afspraak-ekonomie. Dit wil zeggen er is geen vrije markt met concurrentie op basis an prijzen. Er wordt gewerkt met prijzen, die de werkelijke kosten weergeven. Nader onderzoek vanuit de Nijmeegse kleinschaligheidsgroep geeft genuanceerder beeld. Een nieuw verschijnsel als VOKO werkt bedreigend: wil VOKO zich aan afSORaken houden met telers en voor droge waren zelfde prijzen vragen als de winkels? En een stap verder: hoe verhouden zij die vechten voor basis-inkomen zich tegenover hen, die in de winkels loonvormend bezig willen zijn (voor elitaire konsumenten?). Ondertussen wint de gedachte veld dat oplossingen zoeken voor samenwerken een beter antwoord is dan scheuring. Of VOKO een nieuwe beweging in gang zet? In Nijmegen begint het er op te lijken nu een tweede voedselkoop van start is.

Greet Hettinga.

HET DORP NOORDWIJK:
LOT IN EIGEN HAND

noordwijk (gr.)

Wie niet beter weet, zoekt Noordwijk in Zuid-Holland. In dit geval fout. Wij gaan het hebben over het Groningse Noordwijk, een klein dorp met 450 inwoners en onderdeel van de gemeente Marum. Tijdens de door het Plaatselijk Belang in 1976 georganiseerde dorpsdag stond de toekomst van het dorp ter discussie. Het bleek geen rooskleurig beeld op te leveren. Toch duurde het tot diep in 1979 voor het dorp en haar bewoners in actie kwamen. Direkte aanleiding vormde de onderwijsnota van B & W. Het stond er zwart op wit: de openbare lagere school in Noordwijk moet verdwijnen. Het gevoel dat de gemeente het dorp in de steek liet ging overheersen. Plaatselijk Belang en ouderkommissie organiseerde een protestbijeenkomst en de werkgroep Behoud School Noordwijk kreeg haar start. Er was echter veel meer aan de hand, ook het leefbaarheidsonderzoek Noordwijk toonde dat aan. De toekomst van het dorp stond op het spel. Met behulp van John Wamsteker van Stichting Opbouwwerk Zuidelijk Westerkwartier en in overleg met de gemeente ging Plaatselijk Belang actie voeren voor de dorpsvernieuwing. Er werd een speciale krant samengesteld en hoewel nog geen zekerheid bestond over medewerking van Volkshuisvesting en Gemeente werd op de bewonersavond 18 maart 1980 de dorpsvernieuwingcommissie ingesteld. 15 vertegenwoordigers van bewoners en organisaties kregen tot taak de knelpunten van het dorp aan te geven en een inventarisatie te maken van de voorzieningen, hoe ze functioneren en wat er veranderd of verbeterd moet worden.

Enkele maanden later zegt de Gemeente "ja" tegen het opstellen van het dorpsvernieuwingplan Noordwijk. Om de samenwerking met de bewoners te garanderen en gestalte te geven wordt de gemeentelijke projectgroep ingesteld. Bij het Ministerie wordt de subsidie aangevraagd en verkregen. f. 213.000,- komt ter beschikking voor het werken aan veranderingen.

De school mag blijven

De "werkgroep behoud school" zat ondertussen niet stil. Handtekeningenactie, brieven schrijven, steun zoeken en praten. Er kwam licht in de zaak dank zij het experiment Bijzonder Regionaal Welzijnsbeleid Kleine Kernen Westerkwartier: de lagere school zou kunnen worden omgevormd tot een kleine experimentele basisschool voor leerlingen van vier tot twaalf. In januari 1981 waren de toestemmingen rond en kwam uit de B.R.W.-pot f. 183.000,- ter beschikking. Een geapptleerd kleuterleidster mocht worden benoemd en de school werd uitgebreid met een speelwerkklokaal. Het experiment basisschool kreeg drie doelstellingen mee:

1. de onderwijskundige mogelijkheden op een basisschool met minder dan 50 leerlingen
2. het behoud van de school in een kleine leefgemeenschap
3. het dienstbaar maken van de school voor andere activiteiten.

Op alle drie punten worden positieve resultaten geboekt. Hoewel het experiment in juli afliep mag de school onder de vernieuwingswet worden voortgezet als drie mens-basis-school. De Activiteitencommissie sluit aan bij de wensen van de bewoners: de school wordt benut voor cursussen, voor peuter-middagen, maar ook voor de zitting van de RABO-bank.

Van plan tot uitvoering

Een dorpsvernieuwing, knelpuntennota's en inspraakavonden kwamen er aan te pas voor het dorpsvernieuwingplan kon worden aangeboden aan de gemeenteraad. Een half jaar geleden nam de Raad een positief principebesluit ten behoeve van het plan. Met de uitvoering kan nu worden begonnen. Het bestaande huizenbestand is doorgelicht in samenwerking met de dienst gemeentewerken. De bewoners zijn op de hoogte van de gebreken en van de subsidieregelingen, die ter beschikking staan. Particuliere woningbezitters zullen nu zelf het initiatief nemen. De gemeentelijke rol blijft beperkt tot het doorsturen van subsidie-aanvragen en het geven van garanties. Een onderzoek naar de behoefte aan nieuwbouw heeft tot resultaat dat acht woningen - ten dele bestemd voor kleine huishoudens - nu gebouwd gaan worden. De tekeningen van het uitbreidingsplan zijn er. Volgend jaar komen daar nog eens vier woningen bij. Voor het kleine dorp is dat een sterke injeektie.

De verbetering van de sportvoorzieningen zal fasegewijs worden aangepakt. De velduitbreiding ligt vast. Hoe zwaar de kantine- en dorpshuisfunctie kan worden uitgeoefend is nog een open vraag nu het plaatselijk café is afgebrand en herbouw niet geheel zeker is. "Een rekonstruktie van het kruispunt Noordwijk heeft plaatsgevonden, echter nog niet naar tevredenheid, dus we zullen er verder aan trekken" zegt Albert Cazemier die als sekretaris van Plaatselijk Belang en hoofd van de school mij uitgebreid en enthousiast van informatie voorzag.

Langs enkele belangrijke dorpswegen zullen nog maatregelen worden getroffen. Zo worden voetpaden aangelegd, bermen verfraaid en sloten gereinigd. De vraag naar meer parkeerplaatsen zal de komende jaren worden gehonoreerd. De financiering t.b.v. de verbetering van de woonomgeving - totaal begroot op f. 162.000,- - is niet geheel rond. Via VRON komt voor 41 woningen à f. 2.500 een bijdrage binnen van f. 102.500,- en in het dorpsvernieuwingspotje zit nog ± f. 15.000,-. Hoe de resterende f. 45.000,- op tafel komt wordt nog onderzocht. Misschien bieden werkverruimende maatregelen mogelijkheden. Nog meer voorzieningen staan in het plan:

een PTT-postagentschap of halte rijdend postkantoor blijkt niet haalbaar, de afhaalpost voor medicijnen funktioneert en overleg over een nieuwe begraafplaats is gaande.

Een dorp dat leeft ...

bouwt aan zijn toekomst. Noordwijk is op tijd in beweging gekomen. Na jaren stilstand wordt er weer gebouwd. Wat oud is wordt vernieuwd en de school is behouden. Bewoners hebben ervaren hoe ze door actie, inzet en overleg de dorpslasten hebben verminderd en de lusten vergroot. Dat geeft een band, niet alleen onderling in het eigen dorp, maar ook tussen dorp en gemeente. Want een verhaal dat startte vanuit een slechte verhouding eindigt met de verklaring dat, ook al is de dorpsvernieuwing straks uitgevoerd, het overleg tussen Noordwijk en gemeente om voortgang vraagt.

Greet Hettinga

ENKELE AANDACHTSPUNTEN BIJ OPBOUWERK OP EKONOMISCH TERREIN

De bedoeling van een thema-nummer als dit is natuurlijk allereerst om ruimhartig "rijp en groen", "variëteit en overlap" op een bepaald terrein voor de lezer uit te stallen. Rechtstreekse aanbevelingen of afwijzingen vallen er dan ook niet aan te ontleen. Opvallend was voor de werk-redactie wel dat zij in haar speurtocht naar relevante praktijk-voorbeelden nergens een rechtstreekse en expliciete samenhang aantrof tussen zelf-beheer-activiteiten op economisch terrein enerzijds en dalende inkomsten/stijgende lasten anderzijds. Toch is - gezien vanuit het opbouwwerk - juist die relatie van bijzonder belang. Vandaar dat in dit slot-artikel geprobeerd wordt om enkele meer algemene lijnen te trekken en afbakeningen aan te geven, zonder dat daarmee overigens het laatste woord gesproken is, want de verkennende bewegingen op economisch terrein zijn daarvoor nog te pril.

AFBAKENING RICHTING WERKGELEGENHEIDS-PROJEKTEN

In de "discussie over lokale economie en zelf-beheer" in dit thema-nummer wordt opgemerkt dat het probleem van de werkloosheid vaak vertaald wordt in de noodzaak tot ontwikkeling van bedrijvigheid. De gedachte is dan dat toegenomen bedrijvigheid afnemende werkloosheid tot gevolg heeft. De praktijk van alle dag leert dat die wetmatigheid niet bestaat, omdat concurrentie-verhoudingen en technologische ontwikkelingen daarbij buiten beschouwing gelaten worden. Bovendien blijven bij een dergelijke optiek ook criteria als het "maatschappelijk nut" en de "kwaliteit" van de arbeid veelal buiten beschouwing.

Bij de ontwikkeling van zeker "economisch" perspectief zoals bedoeld in dit thema-nummer staat niet werkgelegenheids-creatie op de voorgrond, maar de vraag of een bepaald initiatief ten goede komt aan (het huishoudboekje van) de groepen die de zwaarste klappen krijgen. Naar organisatie-vorm van dergelijke initiatieven betekent dit, dat vooral gekeken wordt naar vormen van beheer en zeggenschap, die een gemeenschappelijk (materieel) voordeel beogen én aansluiten bij de manier waarop mensen zich willen/kunnen organiseren, b.v. op wijk-niveau.

Naar "inhoud", oftewel beoogd produkt, zou men veel van dergelijke initiatieven kunnen plaatsen binnen de z.g. "alternatieve werkbeweging (MeMO e.d.) Daar zitten immers veel voorbeelden van initiatieven die in sociaal-economisch zwakke buurten genomen zouden kunnen worden om "in eigen hand" een beter kloppend huishoud-boekje te bewerkstelligen of compensaties te vinden voor de afbraak van bepaalde collectieve voorzieningen.

Belangrijke verschillen duiken op rondom doelstellingen en beheersvorm. Wie zijn eigen werkgelegenheid "schept", eventueel met enkele anderen, is met andere doeleinden bezig, dan de groep of buurt-organisatie die als coöperatief verband voor haar leden bepaalde produkten of diensten tegen lagere prijs beschikbaar wil krijgen.

(NIET-)RELATIE "WERK-BEWEGING" EN SOCIAAL-ECONOMISCH ZWAKKE GROEPEN

Er blijkt in het algemeen nauwelijks enige relatie te bestaan tussen de initiatieven die de alternatieve werk-beweging ontwikkelt en sociaal-economisch zwakke groepen. Hiermee wil niet gesuggereerd worden dat de alternatieve landbouwer of eko-winkelier tot de "economisch krachtigen" gerekend moet worden. Maar iets heel anders, namelijk het "voorhanden" hebben van een visie of ideologie m.b.t. de inrichting

en werkwijze van de samenleving en de produktie van goederen en diensten daarbinnen, alsmede het in de positie verkeren om e.e.a. in daden om te zetten (daarbij moet dan gedacht worden aan opleiding en vaardigheid, organisatie-vermogen en aan de fysieke en maatschappelijke mogelijkheid om er aan te gaan staan).

Sociaal-economisch zwakke groepen (in de gangbare betekenis van het woord) worden gevormd door hen die niet alleen "gepind" zitten op een laag inkomens-niveau, maar bovendien niet in de positie verkeren om door individuele aksie relevante verbeteringen/veranderingen te weeg te brengen. Daarbij hoeft bepaald niet alleen gedacht te worden aan invalide bejaarden, maar een dergelijke positie-markering is er ook voor veel vrouwen, arbeidsongeschikten, langdurig werklozen en schoolverlaters.

Ook in (sub-)cultureel opzicht treden belangrijke verschillen aan het licht qua levensstijl. Om een karikatuur te geven, staan dan vooronderstelde "havervlokken- en meditatie-cultuur" en "hamburger en klaverjas-cultuur" tegenover elkaar.

Men kan dat oprecht betreuren, omdat daarmee belangrijke barrières aangegeven zijn, die verhinderen dat men over en weer elkaars zwakke positie zou kunnen versterken. Ook en vooral naar inhoudelijke produktie-mogelijkheden: zo heeft de Kleine Aarde al heel wat ideeën en mogelijkheden aangereikt, die in beginsel sociaal-economisch zwakke groepen en buurten positieve impulsen kunnen geven.

In konkrete situaties kan denkkelijk het opbouwwerk een belangrijke bijdrage leveren aan het analyseren van mogelijkheden en belemmeringen, ook m.b.t. mogelijke "produktieve relaties".

EN DE ROL VAN DE STAAT?

Allereerst lijkt het van belang op een mogelijk dreigende misvatting in te gaan. Namelijk de veronderstelling dat kleinschalige economische initiatieven van sociaal-economisch zwakke groepen onverkort leiden tot "autonomie". Er is geen enkele aanwijzing dat werkelijk zwakke groepen op deze wijze onafhankelijk kunnen worden van de sociale zekerheids-staat en zouden kunnen afzien van b.v. recht op uitkering of huursubsidies. Kleinschalige economische initiatieven kunnen (zeker vooralsnog) maar een betrekkelijke, zij het niet onbelangrijke, betekenis hebben. Die betekenis ligt vooral in de volgende punten:

- * het op onderdelen compenseren van verlies aan levens-kwaliteit door op andere wijze in bepaalde functies te voorzien;
- * het tot ontwikkeling brengen van eigen organisatie-kaders ter bevrediging van bepaalde behoeften;
- * het vergroten van eigen-waarde en competentie in en door het deelhebben aan dergelijke kleinschalige economische initiatieven;
- * het verbeteren van de uitgangspositie voor andere en nieuwe initiatieven.

Natuurlijk hebben dergelijke ontwikkelingen hun betekenis, ook voor de relatie "staat" en sociaal-economisch zwakke groepen, maar niet in een essentiële, de afhankelijkheids-verhouding doorbrekende, zin.

Voorzover men al van "de" staat kan spreken, heeft in de afgelopen jaren zich een opmerkelijke her-oriëntatie voltrokken. Een decennia-oude trend tot uitbreiding van (para-)overheids-invloed werd en wordt omgebogen. Zelfhulp-ideologieën, vrijwilligerswerk en eigen verantwoordelijkheid zijn in zwang in de "verzorgings-paragraaf" en de "vechtmaatschappij" en de "jonge dynamische ondernemer" in de "economische paragraaf". Ogenscheinlijk is er een overeenstemming tussen hen die "ruimte" willen bedingen voor initiatieven van mensen zelf en hen die de almachtige greep van vaderschap willen terugdringen. Immers geredeneerd vanuit de positie van sociaal-economisch zwakke groepen komt het er op neer, dat mensen die al in een slechte uitgangs-

positie verkeren primaire (uitkering/loon) én secundaire (voorzieningen) inkomens-bestanddelen gereduceerd zien worden, onder mededeling dat hierdoor aan initiatief-vrijheid gewonnen wordt.

Het zal duidelijk zijn dat grootschalige en krachtig geëquipeerde bedrijven en overheids instanties die zelf op grote schaal gedifferentieerde externe expertise aantrekken t.b.v. het eigen handelen eigenlijk geenszins in de positie verkeren om zwakke groepen met een lage organisatiegraad en geringe ingebouwde expertise voor te houden, dat ze alles "zelf" wel kunnen oppreden.

Jammer genoeg wordt het gerechtvaardigd appèl op financiële en inhoudelijke ondersteuning van initiatieven van sociaal-economisch zwakke groepen nogal vertroebeld door de slechte reputatie die dergelijke ondersteuning - m.n. het welzijnswerk - momenteel heeft.

Dat levert echter geen reden op voor de intrekking van dergelijke ondersteuning, wel voor de reorganisatie en her-oriëntatie van dergelijk instrumentarium.

Een derde overweging bij de rol van de overheid - hoewel niet nieuw - is de vaststelling dat deze zelf niet "eenduidig" kan worden opgevat. In tegendeel zelfs kan worden beschouwd als een vat van tegenstrijdigheden. Opgeteld kan e.e.a. alleen maar tot de konklusie leiden dat alleen genuanceerde, aan konkrete situaties en verhoudingen gekoppelde analyses een zinvolle bijdrage kunnen leveren.

Te denken valt aan de ingewikkelde bewegingen rond "centralisatie" en "decentralisatie", maar ook aan het om "budgettaire" redenen afstoten van voorzieningen ("Wie wil er nog een plantsoen?"), waardoor a.h.w. een vacuüm ontstaan kan.

INITIATIEF OF RE-ACTIE?

Op filosofisch niveau kan men twisten over de vraag of kleinschalige economische initiatieven geboren worden uit een spontane inzet, dan wel louter een reactie vormen op veranderende maatschappelijke condities. Maar ook in konkrete situaties kan die vraag zich voordoen, m.n. als de "keuze" voorligt om energie te investeren. Zo lijkt het er op het eerste gezicht op dat het "overnemen" in eigen beheer van overheidsvoorzieningen in economisch opzicht een minder interessante transactie vormt, dan de ontwikkeling van initiatieven rond coöperatief optreden m.b.t. goederen en diensten in de markt-sektor. Maar ook hier spelen zoveel factoren een rol - waaronder geografische - dat algemene uitspraken geen zin hebben. In ieder geval lijkt, zeker bij initiatieven van enige omvang, het inhuren van juridische en economische deskundigheid van groot belang.

Omdat de materiële vraagstukken in snel tempo "oprukken", is een doeltreffende oriëntatie van het opbouwwerk op "economische initiatieven" dringend noodzakelijk. Dit thema-nummer vormde daartoe, zoals gezegd, maar een eerste aanzet.

*Wil van de Leur
Bart Lammers*

FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN

Hieronder volgen enkele financieringsmogelijkheden die te gebruiken zijn bij de opzet van klein-schalige projecten.

In de eerste plaats zijn dat de financieringsinstellingen die nauwlettend het aspekt van de maatschappelijk zinvolle produktie in hun beoordelingskriteria betrekken.

Vervolgens zijn de mogelijkheden bij de kommerciële banken nagegaan en tot slot een overzicht van een aantal subsidiemogelijkheden afkomstig van de (rijks)overheid.

1. Vereniging MeMO-MUNT

Verstrekt zowel gewone en achtergestelde leningen aan mens- en milieuvriendelijke bedrijven, die binnen afzienbare termijn loonvormend kunnen worden.

Maximum krediet: gewone lening f. 15.000
achtergestelde lening: afhankelijk van situatie:
+ f. 20.000.

(nb: een achtergestelde lening is een lening die bij een eventueel faillissement pas opeisbaar is nadat aan andere schuldeisers is voldaan),

Looptijd: 5 jaar. Enige flexibiliteit is mogelijk.

Rente: gewone lening: 6%. Bij achtergestelde lening: afhankelijk van risico en 'gewone' rentestand doorgaans 6%.

Duur aanvraag: 5 à 6 weken.

Beoordeling: adviseurs MeMO (vrijwilligers), soms kleinschaligheids-groepen. In later stadium de kredietkommissie en het bestuur van MeMO-Munt.

Borgstelling: 100% van het gevraagde bedrag.

Verder: per aanvraag 1% administratiekosten, minimaal 1 aandeel in MeMO-Munt (f. 100,-).

Op dit moment is de discussie gaande op welke manier de bestemming van gelden in MeMO-Munt en de uitvoering van de kredietadvisering gedecentraliseerd kan worden, b.v. door het inschakelen van kleinschaligheidsgroepen.

Triodos Bank

Verstrekt kredieten aan maatschappijhervormende initiatieven; waaronder bedrijven, die in principe binnen afzienbare tijd loonvormend moeten worden.

Maatschappijvernieuwend: wat betreft het produkt en/of de werk-organisatie en/of de relatie tussen het initiatief en de maatschappij.

Triodos zal enige druk uitoefenen op bedrijven die slechts aan één van deze drie punten voldoen, maar maakt daar geen breekpunt van.

Maximum krediet: f. 250.000.

Looptijd: 5 jaar, eventueel daarna verlengen.

Rente: varieert; van 7½% voor projecten in de sociaal-culturele hoek tot 9½% voor bedrijven.

Duur aanvraag: wanneer aanvrager volledige info levert binnen een maand, dan ontvangt aanvrager een offerte en een pakket borgen.

Beoordeling: eigen adviseurs, zowel vrijwilligers als beroeps. Soms in overleg met kleinschaligheidsgroepen. Vervolgens de kredietkommissie en directie.

Borgstelling: 120% van het gevraagde bedrag. Per borg minimaal f. 200

en maximaal f. 5000, niet meer dan 10% van het bruto-jaarinkomen. Soms vult het Koningin Juliana Fonds de borgen aan, vaak geeft de waarborgvereniging Ferment boven die 120% aan borgen nog eens 50% borgstelling.

Overig: per aanvraag f. 100 tot f. 750 administratiekosten en minimaal 2% van het krediet als aandeel in Triodos. Wanneer Ferment deelt in de borgen, dan ook daar een aandeel (f. 750).

Onder 'borgen' wordt zowel bij Triodos als bij MeMO-Munt in de regel verstaan: een groep mensen die zich bij het initiatief betrokken voelen en die elk persoonlijk voor een relatief laag bedrag zich garant stellen voor de afbetaling van het krediet. Naast een financiële zekerstelling voor de kredietgever moet het ook als extra steuntje voor het initiatief werken doordat veel mensen er concreet (via hun borgstelling) bij betrokken zijn. Voor de kredietgever betekent dit borgensysteem dat ze niet -zoals de gewone banken- hun zekerheid hoeven te zoeken in de aanwezigheid van materiële garanties zoals pand, bedrijfsmiddelen etc.

Methöfer-stichting, Oude Gracht 322, Utrecht

Met de ABC verbonden, wil vanaf medio '83 waarborgen gaan verlenen aan zelfbesturende bedrijven met weinig eigen vermogen, waardoor zij toch geld kunnen lenen bij de normale banken. Heeft een overeenkomst met de Hollandse Koopmans Bank te Amsterdam:

- kredietvrager dient zelf 25% van het gevraagde bedrag te hebben
- de Stichting deponereert dan 25% als waarborgsom
- de HKB verzorgt de overige financiering.

Stichting 'Stimulans', Den Bosch

Volledige naam: Stichting tot Stimulering van Werkgelegenheid en Democratisering in het Bedrijfsleven (niet te verwarren met het Utrechtse Projekt Buro ter stimulering van de werkgelegenheid, dat ook Stimulans heet!!). Bestaat sinds december '80 en is voortgekomen uit de Kapucijnerorde, maar opereert daar geheel onafhankelijk van.

Verstrekt financiering in de vorm van een achtergestelde lening of een deelneming in het aandelen-kapitaal tot een maximum van f. 300.000 per bedrijf. Voorop staat het scheppen en behouden van werkgelegenheid, waarbij niet de winst maar de mens centraal moet staan, vandaar een voorkeur voor initiatieven waarbij geprobeerd wordt democratische verhoudingen in het bedrijf te realiseren.

Het gaat in beginsel om industriële ondernemingen zonder voorkeur voor bedrijfstak, maar geen milieu-onvriendelijke produkten; bestaande en nieuwe bedrijven.

Aantal werknemers: minimaal 10, maximaal 200.

Looptijd: 10 tot 15 jaar.

Rente: het geldende promisse disconto met een bescheiden opslag.

Duur aanvraag en beordeling: onbekend; soms via banken, regionale ontwikkelingsmaatschappijen ed, die als 'aanreikers' fungeren. Vragen geen zekerheden behoudens vooruitzicht op een redelijk rendement.

Soms wordt een commissaris benoemd, die de belangen van het bedrijf behartigt maar ook de belangen van de Stichting in het oog houdt.

Vereniging Frons, Postbus 225, Utrecht.

Vereniging Frons is een vrijwilligersorganisatie die kafee 'de Baas' in Utrecht exploiteert. Met het verdiende geld worden kleinschalige be-

drijven op basis van arbeiderszelfbestuur ondersteund in Utrecht of direkte omgeving, of projekten die een zelfde 'geldmotorfunctie' willen gaan vervullen buiten Utrecht. Kollektief werken, maatschappijke betrokkenheid en milieuvriendelijkheid van de initiatieven zijn van belang. Geen maximum vastgesteld; afhankelijk van aanvraag meestal tussen 10.000 en 20.000, als lening.

Looptijd: meestal in eerste jaar geen terugbetalingsverplichting, daarna meestal 5 jaar.

Rente: er wordt geen rente gevraagd.

Aanvraagprocedure en beoordeling: na eerste globale toetsing aan voorwaarden van Frons moet in overleg met Frons schriftelijke aanvraag worden opgesteld. Aanvragen worden in principe tweemaal per jaar in algemene vergadering van Frons beoordeeld, n.l. in mei en november; kan door omstandigheden soms verschuiven of vervallen. Kontakten kunnen gelegd worden via kafee 'de Baas'.

Stichting Fonds Bedrijvigheid
p/a C.N.V. Aat Plugge, tel. 070-884702

Een fonds dat speciaal in het leven is geroepen om werkverenigingen van de grond te helpen middels een start-kapitaal. Nadere gegevens zijn nog niet bekend.

II. Bank-Krediet

De mogelijkheid om leningen bij een commerciële bank te krijgen zijn voor kleinschalige bedrijven in een aantal gevallen zeker aanwezig. De benadering van banken is echter wat anders dan die van de hiervoor genoemde 'alternatieve' kredietverstrekkers (dit geldt ook voor Triodos al is het een officiële bank). Het is echter onjuist om te denken dat de commerciële banken de enigen zijn die doortimmerde plannen en garanties vragen; en in de manier waarop afzonderlijke banken daarmee omgaan blijken ook grote verschillen te zitten! Bij het beoordelen van een krediet-aanvraag speelt voor de banken meestal mee:

- het hebben van eigen vermogen, als norm 20% van het gevraagde bedrag; wordt afhankelijk van andere punten van afgeweken
- persoonlijke zekerheidstelling, b.v. een huis
- rentabiliteitsverwachting; zou het ontbreken van voorgaande punten kunnen compenseren
- kwaliteit als ondernemers, b.v. voorgaande ervaring, betrouwbaarheid, zakelijk inzicht en slagvaardigheid. Nogal subjectief.

Eerste 2 punten kennens strijdig zijn met de manier waarop geprobeerd wordt zelfbestuur vorm te geven en: veel starters kunnen deze zekerstellingen niet geven. 'Ondernemerservaring' is er vaak niet. Ook de spanning tussen idealisme en kommersie bij kleinschalige/kollektieve bedrijven kan weerstand bij banken oproepen. Met specifieke voordelen van zelfbestuur (winst voor herinvestering, betrokkenheid van werkers) wordt vaak nog onvoldoende rekening gehouden, deels door onbekendheid.

Garantie-krediet

Een bijzondere mogelijkheid voor het verkrijgen van bankkredieten is het gebruikmaken van de regeling 'staats-garantiekredieten t.b.v. midden- en kleinbedrijf'. In het kort komt het erop neer dat de staat zich naar de bank toe garant stelt voor het te verstrekken krediet - of een deel ervan. De regeling is bedoeld voor bedrijven met max. 100 werknemers. Voorwaarde is dat het eigen vermogen ná de uitvoering van het gevraagde krediet min. 5% van het dan aanwezige balanstotaal uitmaakt. Door de staatsgarantie hebben banken een extra zekerstelling en zullen ze kredieten geven die anders niet mogelijk zouden zijn.

Om voor een staats-garantiekrediet in aanmerking te komen moet een bedrijfsrapport worden opgesteld dat door het Centraal Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf (CIMK) moet worden goedgekeurd. Op basis daarvan geeft het CIMK een advies.

Als het advies positief is kan de bank zelfstandig bepalen of ze het hele krediet toekent of een deel ervan. Het opstellen van een advies door het CIMK kost geld. Dat is achteraf d.m.v. een subsidie terug te krijgen.

Er zijn verschillende vormen van garantiekredieten:

- **Vermogensversterkingskrediet:** bedoeld om risicodragend vermogen te verschaffen dat als basis kan dienen voor verdere kredietverlening. Het krediet mag tesamen met de eigen middelen niet meer bedragen dan 30% van het balanstotaal ná kredietverlening. Verder moet minimaal 5% eigen vermogen, óf daarmee gelijk te stellen vreemd risicodragend vermogen aanwezig zijn. Zij die voor het eerst een onderneming beginnen, kunnen de eerste 3 jaar van de looptijd van het krediet een rente-tegemoetkoming van 50% krijgen. Het maximum van het vermogensversterkend krediet is f. 75.000. De looptijd is max. 20 jaar.
- **Bedrijfskrediet:** bedoeld om bankkrediet tegen normale rente te kunnen krijgen ter financiering van investeringen en ter overbrugging van liquiditeitsproblemen. Maximum is f. 250.000 met een maximale looptijd van 15 jaar.

Om als startende ondernemer met behulp van deze staatsgarantie een bankkrediet te krijgen, moet je eerst een Vermogensversterkingskrediet-garantie krijgen. Dit kan worden aangevuld met een bedrijfskrediet-garantie. Bij combinatie is het totale garantie-limiet: f. 325.000. Verder is er ook nog een garantiekredietregeling voor economische samenwerking tussen 2 of meer ondernemers en een 40% staatsgarantie voor hypothecaire geldleningen t.b.v. aankoop of verbouwing van bedrijfspanden (maximaal 85% van het bedrijfspand).

III. Overheidssubsidies

Naast deze financieringsmogelijkheden zijn er ook nog een aantal subsidiemogelijkheden op ondersteuning voor -meestal- grootschalige bedrijven, die echter met enige inventiviteit ook aangewend kunnen worden voor kleinschalige bedrijvigheid.

1. Wet investerings rekening (WIR)

Dit is een subsidie achteraf op investeringen die voor een bedrijf gedaan worden. Je moet dus wel eerst zelf vóórfinancieren. Afhankelijk van het soort investeringen kun je een bepaald percentage terugkrijgen. Bijvoorbeeld voor bestaande bedrijfsgebouwen 8%, voor bedrijfsmiddelen (machines, transportmiddelen e.d.) 12%. Als het totaal aan investeringen onder een bepaald nivo ligt, komt er nog eens een kleinschaligheidstoelage bij van 6%.

Voor WIR-premies komt iedere ondernemer/ing in aanmerking die belastingplichtig is voor de inkomsten- of vennootschapsbelasting. De WIR-premie wordt in mindering gebracht op de belastingaanslag van het volgend jaar, of, als er in dat jaar vanwege een verliessituatie geen belasting verschuldigd is, wordt de premie uitbetaald.

Voor de duidelijkheid: ook bedrijfsmatige activiteiten, die in een stichting plaatsvinden, kunnen in aanmerking komen voor de WIR, als de stichting voor die activiteiten maar belastingplichtig is. Bij niet-bedrijfsmatige projecten zal het soms niet mogelijk of wenselijk zijn om vennootschapsbelastingplichtig te zijn. Dan kan er ook niet van de WIR worden geprofi-teerd.

2. Kleine ondernemersregeling B.T.W.

Voor ondernemers (natuurlijk personen!!) die in een kalenderjaar een BWT-afdracht zouden hebben van minder dan f. 2050,- kunnen deze afdracht achterwege laten. Een gedeeltelijke afdracht is verschuldigd als die tissen f. 2050 en f. 4150 ligt.

Dis is dus eigenlijk een soort subsidie op te betalen BTW voor de kleintjes (en het bespaart de belastingdienst een hoop rompslomp). Jammer genoeg is er niet zo'n regeling voor verenigingen en stichtingen.

3. Verrekening van verliezen

Dit is eigenlijk geen subsidieregeling, maar toch wel iets om in de gaten te houden voor (belastingplichtige) bedrijven. Er zijn twee mogelijkheden om winst en verlies over verschillende jaren te middelen, waardoor de belasting in de 'winstjaren' minder wordt.

- Carry-Forward regeling: gemaakte verliezen in een bepaald jaar kunnen worden verrekend met winsten die in de komende jaren gemaakt worden.
- Carry-Back regeling: die werkt net andersom: als na een periode van winst er plotseling een sterke terugval in resultaten plaatsvindt, kan het verlies achteraf verrekend worden met de winst over voorgaande jaren.

4. Plaatsings-bevorderende maatregel (PBM)

Dit is een loonsubsidie voor bedrijven in de profit-sektor, met als doel het in dienst nemen van werklozen te bevorderen. De omvang van de subsidie varieert o.a. naar leeftijd, werkloosheidsduur en aantal arbeidsuren van de in dienst te nemen persoon. In de meeste gevallen is een PBM-subsidie voor 6 of 9 maanden, tot een maximum van f. 18.000,-. Het is een aanvulling op het salaris dat uitbetaald wordt; het bedrijf betaalt de rest.

Voorwaarde is dat het arbeidscontract voor onbepaalde tijd is en dat de arbeidsplaats zonder deze subsidie niet tot stand zou komen. De PBM wordt uitgevoerd door het arbeidsburo; aanstelling van werklozen moet in overleg met het arbeidsburo plaatsvinden.

SELEKTIE VAN ORGANISATIES DIE ZICH BEZIGHOUDEN MET ZELFBEHEER EN ZELFORGANISATIE

Stichting Zelfbestuur

Oude Gracht 322
3511 PL Utrecht
030-312219

Doel van de stichting is het bevorderen van de totstandkoming van ondernemingen met een vorm van zelfbestuur.

Zij tracht dit doel te bereiken middels:

- het geven van voorlichting en informatie
- het verzorgen van publiciteit
- en de uitgave van het blad "Zelfbestuur"
- het adviseren en begeleiden van nieuw op te zetten en bestaande bedrijven met zelfbestuur.

Stichting MeMo

Damrak 37
1012 LK Amsterdam
020-268294

Doel is het bevorderen van de totstandkoming van alternatieve werkgelegenheden in kleinschalige, mens- en milieuvriendelijke ondernemingen.

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- informatie verzamelen en doorgeven
- oriënteerders adviseren
- starters adviseren
- bestaande bedrijven adviseren over bedrijfsvoering e.d.
- financieringen
- verzekeringen
- uitgave van een krant en andere publikaties
- ontwikkelen van beleidsvoorstellen
- ondersteunen van speciale projecten zoals het MW2 project Dronten.

Landelijk Steunpunt Vrouw en Werk

Doel is het verlenen van actieve ondersteuning en belangenbehartiging van vrouwen en vrouwengroepen, die zich op emancipatorische wijze bezig houden rond vrouw en werk.

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- opzet van werkwinkels
- het (doen) organiseren van her-, om- en bijscholingskursussen
- belangenbehartiging en actie
- het opzetten en begeleiden van werkprojecten
- informatievoorziening
- het organiseren van studiebijeenkomsten
- het uitgeven van een nieuwsbrief.

Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO)

Havensingel 8
5211 TX 's-Hertogenbosch
073-137295

Aktieplan Nijmegen

Heinz Schiller
 Grote Markt 28
 6511 KB Nijmegen
 080-221466

Samenwerkingsverband tussen vakbondsgroepen en actiegroepen om het bestaande werk te behouden en via onderhandelingen nieuwe werkgelegenheid te scheppen.

Platform Opbouwwerk

Pr. Mauritslaan 26
 2582 LS 's-Gravenhage
 070-521354

Lokale en regionale (memo)ondersteuningsorganisaties :

Amsterdam - STEW,
 Stadhouderskade 130, 1074 EW Amsterdam, tel. 020-765111

Arnhem - Buro Klein Werk (BKW)
 Agnietenstraat 170, 6822 JZ Arnhem, tel. 085-432717;
 spreekuur woensdag en donderdag

Boxtel - MeMO Boxtel,
 Apollopad 25, 5283 KE Boxtel, tel. 04116-76885,
 of maandag t/m vrijdag van 08.30-12.30 : tel. 04116-84921 (Jan Juffermans)

Breda - Adviesburo Kleinschalige Bedrijven (AKB)
 Van Goorstraat 29, 4811 HH Breda, tel. 076-138944;
 spreekuur maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 12.00-16.00 uur

Deventer - Stichting Het Betere Werk
 Koerselmanweg 6
 7435 PH Okkenbroek, tel. 05705-429

Eindhoven - De STOK,
 postbus 4647, 5601 EP Eindhoven

Groningen - p/a De Groenwinkel
 Oude Kijk in 't Jatstraat 62, 9712 EL Groningen, tel. 050-140140

Den Haag - St. Schep je eigen werk
 Postbus 13510, 2501 EM Den Haag, tel. 070-454960 (dagel. 9.00-13.00 uur)
 spreekuur: donderdag 17.30-18.00 uur in kafé De Puinruimer

Havelte - St. Het Betere Werk
 Postbus 52, 7970 AB Havelte, tel. 05214-1541 (Gosse Jongstra)

Koudum - Kleinschaligheidsgroep Friesland
 p/a Geert Brijder, De Snakke 3, 8723 BS Koudum, tel. 05142-2350

Nijmegen - St. Nijmeegs Advies Kollektief
 Graafseweg 67, 6512 BR Nijmegen, tel. 080-233044 (dagelijks)
 spreekuur dinsdag en donderdag 14.00 -17.00 uur

Oosterhout - Service Buro Werk met Zin
Schapendries 207, 4901 HN Oosterhout, tel. 01620-54208;
spreekuur: woensdag 14.00 - 17.00 en vrijdag 9.00-12.00 uur

Rotterdam - AKV Federatie 't Buskruit
Burg. Hoffmanplein 10, 3071XJ Rotterdam, tel. 010-131170;
bereikbaar overdag en elke 1e donderdag van de maand: 19.00-21.00 uur

Tilburg - Buro Kleinschalig Werk (BKW)
Goirkestraat 177, 5046 GH Tilburg, tel. 013-422343 / 426300

Federatie Experimentele Werkprojecten (FEW)
Noordstraat 94, 5038 EK Tilburg, tel. 013-359612;
bereikbaar maandag t/m vrijdag 9.30-12.00 en 13.30-16.30 uur

Twente - Vereniging 'Natuurlijk'
Floresstraat 40, 7556 TD Hengelo, tel. 074-437881

Utrecht - Kollektieve Ontwikkelingsmaatschappij (De KOM)
Oude Gracht 322 bis, 3511 PL Utrecht, tel. 030-322292

Veendam - St. De Wanne
Postbus 33, 9640 AA Veendam, tel. 05987-22644;
spreekuur: dag. 14.00-17.00 uur in 't Vondertje (Kaap de Goede Hoop)

Venlo - Vereniging Het Betere Werk
p/a Biol. Winkel Kamperfoelie, Stalbergweg 57A, 5913 BJ Venlo
tel. 077-41854

Energie

Werkgroep energie-diskussie
Damrak 28-30
1012 IJ Amsterdam

Een samenwerkingsverband van ongeveer 50 milieu- en energie-organisaties die allen streven naar een ander energiebeleid. Zij oriënteert zich met name op voorlichting en scholing en probeert projecten te realiseren via plaatselijke groepen op kleinschalig niveau.

Centrum voor energiebesparing

Oude Delft 180
2611 HH Delft
015-131260

Doel is het scheppen van zinvolle werkgelegenheid en het behoud van welvaart door vermindering van het gebruik van energie, milieu en grondstoffen.

Daartoe richt zij zich op:

- het ontwikkelen van milieu-, energie- en reparatievriendelijke producten
- het toepassen hiervan in lokale voorzieningen
- het realiseren van een sociaal economisch beleid dat het milieu als huidig en toekomstig draagvlak voor de economische bedrijvigheid hanteert.

Stichting Woonenergie

blauwstraat 16

2801 AC Gouda

01820-24140

De Stichting Woonenergie onderzoekt en adviseert over de mogelijkheden van energiezuinig bouwen en wonen. Het verlagen van de woonlasten bij gelijk of verbeterd wooncomfort is het hoofddoel.

België - I.O.C.

Internationaal Ontmoetingscentrum

Lazarijstraat 6

2500 Hasselt

09 - 3211252341

Organisatie die zich onder andere bezighoudt met het verzamelen en doen uitgeven van materiaal over nieuwe koöperatieve bewegingen in Europa. Informatie over en adressen van de verschillende kleinschalige organisaties in België zijn bij het I.O.C. te verkrijgen.

Publikaties - tijdschriften :

Eigen Werk

Krant voor de Utrechtse werkbeweging

Verschijnt 5x per jaar. Abonnement f. 15,-.

Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op gironummer 5285830 t.n.v. Ad Tourné, Pausdam 2, Utrecht, onder vermelding van Eigen Werk.

Huis in Eigen Hand

Uitgave van de gelijknamige stichting. Informatie over zelfbouwactiviteiten en initiatieven tot zelfbeheer. Verschijnt zesmaal per jaar. Abonnement f. 15,-. Te verkrijgen bij sekretariaat Huis in eigen hand, Hooglandseweg 15, 3813 AM Amersfoort, tel. 033-751496.

Tegenstroom

Driemaandelijks tijdschrift van het IOC (Internationaal Ontmoetingscentrum), Hasselt, België. Abonnement f. 22,- per jaar.

Nieuwsbrief IOC.

Verschijnt maandelijks. Abonnement f. 5,-. Beide bovenstaande publikaties kunnen worden besteld door resp. f. 22,- en/of f. 5,- over te maken op girorekening 4049293 van Mw. T. Peters, Ruysdaelstraat 28, Nijmegen, onder vermelding van de naam van de uitgave.

Zelfbestuur

Tweemaandelijks periodiek van de gelijknamige stichting. Wisselt ervaringen uit tussen mensen die in de praktijk werken in een bedrijf met een vorm van zelfbestuur en verstrekt informatie aan anderen over knelpunten en mogelijkheden van zelfbestuur.

Abonnement f. 25,-. Losse nummers f. 5,-. Administratie: Stichting Zelfbestuur, Oudegracht 322, 3511 PL Utrecht, tel. 030-312219.

De onderste steen

Utrechts onafhankelijk politiek en cultureel maandblad, dat bericht over acties van basisbewegingen.

Jaarabonnement (10x) f. 30,-. Administratie: Ben Spruyt, Postbus 13013, 3057 LA Utrecht, tel. 030-731066.

De twaalf ambachten

Onafhankelijk tweemaandelijks tijdschrift dat probeert een praktische inspiratiebron te zijn voor leven en werken, wonen en ondernemen op menselijke schaal.

Uitgave: Stichting De Twaalf Ambachten, Esschebaan 9a, 5282 JX Boxtel, tel. 04116-72621. Abonnement f. 30,-.

WERK GROEP 2000

In 1981 heeft de Werkgroep 2000 een studiereis naar de Verenigde Staten gemaakt. De meeste aandacht ging tijdens deze studiereis uit naar de wijze waarop bewonersorganisaties in de Verenigde Staten zelf het heft in handen nemen als het gaat om de sociaal-ekonomische ontwikkeling van de buurt.

Uitgangspunt voor deze buurtorganisatie om deze taak op zich te nemen is dat zij het best in staat zijn om aan te geven wat er moet gebeuren om de buurt op te krikken. De daarbij gevolgde werkwijze laat zich het best omschrijven als voor hun en door hun. Zij nemen alle belangrijke beslissingen en voeren deze, waar mogelijk, zelf uit.

In de praktijk omvat deze werkwijze zulke verschillende activiteiten als het zelf in beheer nemen van de wooncomplexen, het opzetten van kleinschalige werkprojecten, het onderhandelen met de lokale overheid hoe en waar er geld in de buurt gepompt moet worden en het zelf scheppen en beheren van wijkgerichte voorzieningen.

Deze aanpak van de sociaal-ekonomische problematiek op buurtniveau kan een aardige leidraad vormen bij de beantwoording van de ook in Nederland steeds meer naar voren komende vraag wat buurtorganisaties kunnen doen aan de verminderende werkgelegenheid in de buurt, de achteruitgang van de woon- en leefomgeving, het teruglopende voorzieningenniveau en het beperkter wordende vermogen van de overheid om voor deze zaken tot slagvaardige oplossingen te komen.

Om deze tot nu toe weinig bekende aanpak van sociaal-ekonomische problematiek op buurtniveau in breder kring te verspreiden en in praktijk te kunnen brengen heeft de Werkgroep 2000 de volgende activiteiten ondernomen.

In de eerste plaats zijn naar aanleiding van de Amerikaanse twee verslagen over dit onderwerp verschenen onder de titel "Economische ontwikkeling in de wijk" en "Bewonersorganisaties en zelfhulpinitiatieven".

In de tweede plaats moeten hier een aantal videobanden met betrekking tot het thema "buurteconomie" genoemd worden:

- Een Amerikaband waarin wordt getoond hoe naar aanleiding van een stadsvernieuingsproces door buurtorganisaties is gewerkt aan de sociaal-ekonomische ontwikkeling van de wijk.
- Een band met Nederlandse initiatieven op dit terrein. Hiertoe zijn opnamen gemaakt van een drietal projekten.
- Een band waarop te zien is hoe in een Engels onderzoek ten behoeve van een buurtorganisatie een inventarisatie wordt gemaakt van de in die buurt aanwezige geld- en goederenstromen. Dit laatste met de bedoeling om aan te geven op wat voor wijze buurtorganisaties kunnen werken aan de verbetering van het draagvlak van de buurt.

Het katern "Buurteconomie, een andere aanpak" in de reeks Katernen 2000 vormt een derde manier waarop de Werkgroep 2000 dit onderwerp onder de aandacht heeft gebracht. In dit katern wordt ingegaan op de mogelijkheden voor buurtgerichte initiatieven in de Nederlandse situatie. Ook komen daar enige reeds aan de gang zijnde initiatieven aan bod. In de vijfde en laatste plaats moet gewezen worden op de door Werkgroep 2000 ondernomen activiteiten om het concept "buurteconomie" in gang te doen vinden in de Nederlandse situatie. Ondersteund door het aanwezige schriftelijke en audio-visuele materiaal hebben wij de afgelopen tijd veelvuldig contact gehad met buurtorganisaties, opbouwwerkinstellingen en lokale overheden.

Voor de toekomst ziet de Werkgroep een belangrijke taak in het ondersteunen en adviseren van buurtgerichte initiatieven. De ondersteuning en advisering van initiatieven zal met name gericht zijn op aspecten van sociaal-ekonomische, financiële en organisatorische aard. Daarvoor zijn een aantal medewerkers aangetrokken die met name thuis zijn op het terrein van bedrijfseconomie, organisatie-advieswerk en -ontwikkeling. Met deze kennis gewapend hopen we initiatieven op dit terrein terzijde te kunnen staan.

Mensen die geïnteresseerd zijn in onze activiteiten, het door ons gemaakte schriftelijke en audio-visuele materiaal en/of advies en ondersteuning willen hebben bij het opzetten van projekten in het kader van buurteconomie wordt verzocht contact met ons op te nemen.

*Werkgroep 2000,
Postbus 2000, 3800 AA Amersfoort
Tel. 033-724224*

GREEP UIT DE LITERATUUR

Schep je eigen werk

Anton Scheffers: Katernen 2000 1981.
De problematiek rond het starten van bedrijven wordt behandeld.

Kleinschalig ondernemen

Anton Scheffers: Katernen 2000 1983.
Een vervolg op schep je eigen werk.

Anders werken

Diverse auteurs I.O.C. 1983.
Een aktualisering van de kooperatieve beweging.

GidsenGemeente werk en werkloosheid

Den Haag groene reeks VNG 1983.

De positie vande gemeente bij de stimulering van de lokale economie.

Atlas van lokale initiatieven in Nederland

Irene Kruijf, St. econ. inst. Tilburg 1983.

Bij de 3de wereld:Themanummer zelfbouw

Wonen Ta/BK min-1983.

Waarom zelfbouw niet bevorderd wordt door meer vrije tijd en minder geld.

Menselijk wonen, anders wonen

JFC Turner, 1976.

Over zelfbeschikking in de woonomgeving.

Wij hebben zelf geen recht op de stad

Roel Janssen, Amsterdam 1977.

Stads sociologisch onderzoek naar de woonomstandigheden in een volksbuurt in Bogota.

Supports: An alternative to mass housing

N.J. Habraken - 1961.

Een originele formulering om een huis op te vatten als een duurzaam skelet met veranderbare opvulling.

Amerika/EuropaCommunity development credit unions

National economic development law project, 1978.

Neighbourhoods; A self help sampler

U.S. government printing office 1979.

In the making, no. 9

A data base of co:operatives, collective communities and communes
Blackrose press, London 1983.

Noot: Deze literatuur is te leen/verkrijgbaar bij:

st MeMO: Amsterdam

NIMO: Den Bosch

WG 2000

WERKKONFERENTIE " EKONOMIESE INITIATIEVEN VAN BEWONERS
EN HUN ORGANISATIES "

TE HOUDEN OP 10 EN 11 NOVEMBER.

Als vervolg op dit thema-nummer van M.O. organiseert het Platform Opbouwwerk een werkkonferentie met de titel: 'economische initiatieven van bewoners en hun organisaties.' Deze werkkonferentie is vooral bestemd voor geïnteresseerde opbouwwerkers.

Aanleiding

In het nawoord constateert de werkkredactie dat ...'zij in haar speurtocht naar relevante praktijkvoorbeelden nergens een rechtstreekse en expliciete samenhang aantrof tussen zelf-beheeractiviteiten op economies terrein enerzijds en de stijgende lasten, dalende inkomsten problematiek anderzijds. Toch is-gezien vanuit het opbouwwerk-juist deze relatie van bijzonder belang.' Het ontbreken van dergelijke voorbeelden in dit nummer kan aan de werkkredactie liggen, maar waarschijnlijker is dat opbouwwerkers nog onvoldoende greep hebben kunnen krijgen op deze relatief nieuwe invalshoek in de opbouwwerkpraktijk.

Doel en opzet van de werkkonferentie

Gezien bovenstaande staat de conferentie in het teken van het verkennen, ontwikkelen en toetsen van door bewoners en hun organisaties te ondernemen acties en projecten, met aandacht voor plaats en functie van het opbouwwerk in de opzet van de projecten. In het eerste gedeelte van de bijeenkomst komt de 'buurt als economies systeem' aan de orde, onder andere op basis van een onderzoek dat daarnaar door de Erasmus Universiteit verricht is. Vervolgens krijgen de deelnemers in het tweede gedeelte de vraag, in groepen de opzet van een bepaald initiatief verder uit te werken. Achtergrond bij deze werkwijze is de gedachte dat het niet gaat 'waarom iets niet kan, maar juist hoe iets moet.' Elke groep moet dan op een door ons aangegeven terrein een stappenplan uitwerken, hoe vanuit de positie van de bewoners-organisatie een initiatief er in fases er uit moet komen te zien. Het Platform zal voor elke 'case' het nodige materiaal in orde maken. Per groep figureren enkele "toeschouwers" die het werk van de "ondernemers" beoordelen op de obstakels die mogelijkterwijs kunnen optreden. De "toeschouwers" noteren slechts, hun rapportage en dat van de groepen komt in de volgende fase van de bijeenkomst aan de orde. In het derde-en slot-gedeelte van de werkkonferentie worden de ontwikkelde plannen plenair aan de orde gesteld en op hun waarde en consequenties beoordeeld op basis van de inbreng van de toeschouwers bij elke groep. Belangrijke vragen zijn daarbij: zijn de plannen te operationaliseren, welke keuzen zijn gemaakt en niet gemaakt en waarom, welke methodiek is gehanteerd en wat zijn de rollen en bijdragen van het opbouwwerk binnen de ontwikkelde plannen. Met deze evaluatie wordt de werkkonferentie besloten. Elke geïnteresseerde opbouwwerker wordt bij deze voor de conferentie uitgenodigd. Een aanmeldingsformulier is te vinden op het inlegvel bij dit thema-nummer.

JSI' is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

M.O. verschijnt tenminste 8 maal per jaar: zes gewone en 244 themanummers. Een abonnement kostt \$25,- oen jaar bij meer abb. reductie op aanvraag. Losse nummers \$ 3.500 per stuk exel. porto kosten

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070-521354

HSAGJ1000013
13
Tijdschriften MO